

การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการ
ท่องเที่ยวเกษตรที่มีต่อเกษตรกรกรบ้านห้วยตม ตำบลบ้านตึก
อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

จิรฐา หินเดช

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากร
การเกษตรและสิ่งแวดล้อม

โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2549

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อม

ชื่อเรื่อง

การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการ

ท่องเที่ยวเกษตรที่มีต่อเกษตรกรบ้านห้วยตม ตำบลบ้านตึก

อำเภอศรีสันดาลย์ จังหวัดสุโขทัย

โดย

จิรฐา หินเดช

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์บรรพต ดันติเสรี)

วันที่ 8 เดือน ๖ พ.ศ. 2549

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ดำเกิง ชำนาญคำ)

วันที่ 9 เดือน ๖ พ.ศ. 2549

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์น้ำเพชร วินิจนัยกุล)

วันที่ 9 เดือน ๖ พ.ศ. 2549

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ ทองวิทยา)

วันที่ 10 เดือน ๖ พ.ศ. 2549

โครงการบัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงวุฒิ เพ็ชรประดับ)

รองประธานกรรมการ โครงการบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 18 เดือน ๖ พ.ศ. 49

ชื่อเรื่อง การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการ
 ท่อเทียมเกษตรที่มีต่อเกษตรกรบ้านห้วยตม ตำบลบ้านดึก
 อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ชื่อผู้เขียน นางสาวจิรฐา หินเดช

ชื่อปริญญา วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรการเกษตร
 และสิ่งแวดล้อม

ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์บรรพต ดันติเสรี

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการ
 ท่อเทียมเกษตรที่มีต่อเกษตรกรบ้านห้วยตม ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของเกษตรกร 2) ศึกษา
 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่อเทียมเกษตรที่มีต่อเกษตรกร และ 3) ศึกษา
 ปัญหาและแนวทางจัดการโครงการท่อเทียมเกษตรของเกษตรกรบ้านห้วยตม โดยรวบรวมข้อมูล
 ด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 138 ราย นำข้อมูลมาวิเคราะห์แปลผลเพื่อบรรยาย
 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมในรูปของความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ
 วิเคราะห์ผลกระทบโดยศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในพื้นที่
 ด้วยวิธีการวิเคราะห์ Wilcoxon Sign Rank Test ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 45 ปี จบการศึกษา
 ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และสมรสแล้ว มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน มีประสบการณ์ทำการ
 เกษตรเฉลี่ย 28 ปี มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 18 ไร่ ในลักษณะเป็นที่ดินทำกินแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์
 มีรายได้เฉลี่ย 84,914 บาทต่อครัวเรือนต่อปี แยกเป็นรายได้ในภาคเกษตรเฉลี่ย 65,654 บาทต่อ
 ครัวเรือนต่อปี และรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 21,939 บาทต่อครัวเรือนต่อปี โดยแหล่งเงินทุน
 สำคัญ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และกองทุนหมู่บ้าน มีการรับรู้
 ข้อมูลข่าวสารผ่านผู้นำชุมชน และสื่อสารมวลชน ส่วนใหญ่เคยเข้ารับการอบรมการให้บริการ
 นักท่องเที่ยวและบางส่วนได้เข้ารับการอบรมการผลิตของที่ระลึก มักุเทศก์ท้องถิ่น ทศนศึกษา
 คูงานแหล่งท่องเที่ยว และฝึกอบรมการแปรรูปผลผลิตการเกษตร อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในพื้นที่
 ภายหลังมีโครงการท่อเทียมเกษตร (ปี 2544-2546) พบว่า 1) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ รายได้

และค่าใช้จ่ายของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น ทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร เช่นเดียวกับทรัพย์สินของเกษตรกรที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเครื่องใช้ไฟฟ้า และยานพาหนะ ในขณะที่เดียวกันภาระหนี้สินของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นตามไปด้วย 2) ผลกระทบด้านคุณภาพชีวิต โดยภาพรวมเกษตรกรมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีข้อบ่งชี้คือ ระบบสาธารณสุขปโภคและโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ดีขึ้น ครวเรือนที่ถูกรบกวนจากฝุ่นละออง กลิ่นเหม็น และมลพิษทางอากาศมีจำนวนลดลง การเจ็บป่วยของสมาชิกในครอบครัวลดลง แต่ก็มีข้อบ่งชี้คุณภาพชีวิตบางประเด็นที่เปลี่ยนแปลงลดลง คือครัวเรือนที่ถูกฉกทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ถูกทำร้ายร่างกาย และอาชญากรรม มีจำนวนเพิ่มขึ้น ปริมาณขยะและมลภาวะทางเสียงเพิ่มขึ้น แหล่งพักผ่อนหย่อนใจลดลง 3) ผลกระทบด้านสังคม เกษตรกรได้รับการฝึกอบรม ทักษะศึกษา และดูงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตรเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมของเกษตรกรที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น โดยเกษตรกรมีการเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับโครงการท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการท่องเที่ยวเกษตรในชุมชนเพิ่มขึ้น

ด้านปัญหาและอุปสรรค เกษตรกรในพื้นที่โครงการท่องเที่ยวเกษตรมีปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรท่องเที่ยว ไม่มีประสบการณ์ในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การให้บริการนักท่องเที่ยว และการวางแผนบริหารจัดการนักท่องเที่ยว เนื่องจากวิถีการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมซึ่งใช้แรงงานผลิต เมื่อโครงการนำเกษตรกรเข้ามาสู่ภาคบริการ อาจต้องใช้เวลาในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรมากขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ 1) เกษตรกรในโครงการควรใช้จุดเด่นของสวนเกษตรที่นักท่องเที่ยวสามารถเก็บผลผลิตได้โดยตรง มาเป็นจุดดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นไม้ผลที่มีลักษณะเฉพาะตัวและหาได้ยากในพื้นที่อื่นๆ เช่น ทุเรียนหลงลับแล ทุเรียนพันธุ์จระเข้ 2) การบริการที่พักนักท่องเที่ยวยังไม่มีการนำจุดเด่นของชุมชนมานำเสนอเป็นจุดขาย มีเพียงการให้บริการที่พักเพียงอย่างเดียว ทำให้นักท่องเที่ยวเลือกไปพักที่อื่นมากกว่า ดังนั้นแนวทางแก้ไขคือ 1) ค้นหาจุดเด่นเพื่อนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว เช่น จุดเด่นด้านวัฒนธรรมประเพณี หรือวิถีชีวิต 2) กรณีที่ไม่สามารถหาจุดเด่นได้ อาจแก้ไขโดยจัดทำเป็นแพ็คเกจท่องเที่ยวร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น จัดโปรแกรมท่องเที่ยวร่วมกับอุทยานแห่งชาติป่าคา โปรแกรมนำเที่ยวและสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนบ้านห้วยด้อม 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ควรร่วมกับชุมชนกำหนดมาตรการจัดการขยะขึ้นภายในพื้นที่ เพื่อบริการขยายตัวประชากร และนักท่องเที่ยว ก่อนที่ปัญหาขยะและมลภาวะดังกล่าวจะมีความรุนแรงและยากแก่การแก้ไข

Title	Evaluation of Socio-Economic Impact of Agro-Tourism Project on Farmers in Huai Tom Ban, Tuek Subdistrict, Si Satchanalai District, Sukhothai Province
Author	Miss Jiratha Hindes
Degree of	Master of Science in Agricultural Resources and Environmental Management
Advisory Committee Chairperson	Associate Professor Banpote Tantiseri

ABSTRACT

The aims of this research were to: 1) determine the individual and socio-economic characteristics of farmers; 2) study the socio-economic impact of agro-tourism project towards farmers; and 3) identify the management problems and guidelines of agro-tourism project of farmers in Huai Tom. Data was collected through questionnaires from 138 farmer respondents, followed by analysis and interpretation in terms of frequency, mean, standard deviation and impact analysis using the Wilcoxon Sign Range Test. Results are as follow:

Majority of the farmers consisted of male individuals aged 45 years on average, have completed up to fourth grade level, married, have an average of 4 household members and have been farming for 28 years. Average farm size was 18 rai, which was characteristically a cultivation area but with no land title. Their average annual income was 89,914 baht per household, which was divided into farming (average of 65,654 baht) and non-farming (average of 21,939 baht). Important sources of investment included the Bank of Agriculture and Cooperatives (BAC) and household assets. Most farmers obtained knowledge and information through the community leaders and mass media. Moreover, they have received training on tourism management and on producing souvenirs and tour guiding. They have also joined study trips to other tourist sites and had trained for at least once on the production of processed farm products.

On the study of socio-economic changes of these farmers following the agro-tourism project (2001-2003), results showed that 1) the impact on the economy indicated an increase in both farming and non-farming income and expenses of farmers. Similarly, farmers' resources have also increasingly and significantly changed, particularly electrical machines and

transportation. At the same time, debt status of the farmers also increased considerably. 2) The impact on the life quality of farmers showed that over-all, farmers had attained better quality specifically in terms of consumption and basic farm structures. Households affected by dust, odor and air pollutants have decreased together with the number of sick household members. However, some specific aspects of life quality also changed such as the increasing number of farming households that were robbed and denied of their farm assets, and farmers who were bodily harmed and victimized by crimes. In addition, there was an increase in the volume of garbage and noise pollution together with the reduction of human rest. 3) The impact on social aspect showed that farmers have obtained training, study tours and field trips on agro-tourism similar to a changed towards increased farmers' participation in social activities. Farmers have attended the meetings about the agro-tourism project together with activities related to the protection and control of community environment. In addition, farmers were also increasingly involved in the discussion and exchange of ideas on the impact of agro-tourism project on the community.

On problems and obstacles, farmers indicated that they had lack of knowledge about tourism besides having no experience on being local tour guides, and on providing services to tourists and setting up plans to manage tourists. This was due to their way of life that was more of agriculture and mainly involved in labor production. As their project concerned farming coupled with services, there might be a need for more time for farmers to build more knowledge and better understanding.

This research recommended that 1) farmers should directly apply farming aspect to increase tourists' interest by focusing on fruit trees that have specific traits and rarely found in other areas, e.g. durian "*long-lap-lae*" and "*jorakae*". 2) Accommodation provided to tourists did not stress the community aspect but only lodging services per se thus enabling tourists to choose other lodging areas. To solve this problem, 1) good points must be presented to the tourists concerning culture and tradition or people's way of life. 2) In case there are no such points, it must be set up as a package tour that includes tourist sites in neighboring areas, e.g. sightseeing added to Pa Kha National Conservation Forest tour, and visiting and observing the way of life of Ban Huai Tom community. 3) Local governance should join with the community to set up standards for waste management within the area and then disseminate it to the people and the tourists before the problem of waste and pollution becomes critical and difficult to solve.

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์บรรพต ตันติเสรี ประธานกรรมการที่ปรึกษา
อาจารย์น้ำเพชร วินิจนัยกุล อาจารย์คำกิ่ง ชำนาญคำ กรรมการที่ปรึกษา และรองศาสตราจารย์
ดร.วิระพล ทองมา ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัยที่กรุณาให้คำแนะนำและตรวจสอบแก้ไขจนกระทั่ง
สำเร็จเป็นวิทยานิพนธ์อย่างสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ที่คอยให้กำลังใจตลอดมา ขอขอบพระคุณพี่สาว
พี่ชาย ซึ่งคอยสนับสนุนอีกทั้งเป็นกำลังใจในการศึกษาจนสำเร็จ

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ข้าพเจ้าขออุทิศให้แก่ คุณพ่อ
ผู้ล่วงลับ ผู้ซึ่งหวังให้ลูกมีความรู้ และอนาคตที่ดี

จิรฐา หินเดช

พฤษภาคม 2549

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	2
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	6
ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลทางด้านกายภาพ และประชากร ของบ้านห้วยตม	
หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	6
ความหมายของการท่องเที่ยวเกษตร	10
แนวทางการดำเนินงานและการบริหารจัดการ โครงการท่องเที่ยวเกษตร	12
ผลกระทบ	20
ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ	20
ผลกระทบทางด้านสังคม	23
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	27
กรอบแนวความคิด	29
สมมติฐานการวิจัย	30
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	31
สถานที่ดำเนินการวิจัย	31
ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	31
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	33

	หน้า
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	33
การวิเคราะห์ข้อมูล	33
ระยะเวลาดำเนินการวิจัย	35
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	36
ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของเกษตรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีษะพนาลัย จังหวัดสุโขทัย	36
ตอนที่ 2 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตร ที่มีต่อเกษตรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีษะพนาลัย จังหวัดสุโขทัย	56
ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการจัดการโครงการท่องเที่ยวเกษตร ของเกษตรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีษะพนาลัย จังหวัดสุโขทัย	77
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	80
สรุปผลการวิจัย	80
อภิปรายผล	82
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	85
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	86
บรรณานุกรม	87
ภาคผนวก	91
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	92
ภาคผนวก ข ประวัติผู้วิจัย	106

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามอายุ	37
2 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามระดับการศึกษา	38
3 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามเพศ	38
4 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามสถานภาพการสมรส	39
5 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามสมาชิกในครอบครัว	40
6 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามแรงงานในครอบครัว	40
7 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามระยะเวลาของประสบการณ์ ในการประกอบอาชีพเกษตรกร	41
8 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามอาชีพหลัก	42
9 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ของกลุ่มตัวอย่าง	42
10 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามกรรมสิทธิ์ในที่ดินของกลุ่มตัวอย่าง	43
11 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามขนาดพื้นที่ถือครอง	44
12 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามขนาดพื้นที่ถือครองในการทำเกษตร	45
13 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามรายได้จากภาคการเกษตรนอกภาค การเกษตร และรายได้รวมจากการเกษตรและนอกภาคเกษตร	47
14 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามแหล่งเงินทุนที่นำมาใช้ ในการประกอบอาชีพการเกษตร	48
15 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม	50
16 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามประเภทของแหล่งข้อมูลข่าวสาร ในรอบปีที่ผ่านมา	52
17 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามหัวข้อที่เข้ารับการฝึกอบรม ในรอบปีที่ผ่านมา	54
18 การเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงปัจจุบันของเกษตรกรในพื้นที่โครงการ ท่องเที่ยวเกษตร	57
19 การเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายในช่วงปัจจุบันของเกษตรกรในพื้นที่โครงการ ท่องเที่ยวเกษตร	60

ตาราง	หน้า
20 การเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินในช่วงปัจจุบันของเกษตรกรในพื้นที่โครงการ ท่องเที่ยวเกษตร	63
21 การเปลี่ยนแปลงภาระหนี้ในช่วงปัจจุบันของเกษตรกรในพื้นที่โครงการ ท่องเที่ยวเกษตร	66
22 การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่โครงการท่องเที่ยวเกษตร	68
23 การเปลี่ยนแปลงระบบสาธารณูปโภคและเส้นทางคมนาคมของเกษตรกรใน พื้นที่โครงการท่องเที่ยวเกษตร	70
24 การเปลี่ยนแปลงการฝึกอบรมในช่วงปัจจุบันของเกษตรกรในพื้นที่โครงการ ท่องเที่ยวเกษตร	72
25 การเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมในสังคมในช่วงปัจจุบันของเกษตรกรในพื้นที่ โครงการท่องเที่ยวเกษตร	73
26 การเปลี่ยนแปลงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในช่วงปัจจุบันของเกษตรกรในพื้นที่ โครงการท่องเที่ยวเกษตร	76
27 การเปลี่ยนแปลงปัญหาและอุปสรรคในช่วงปัจจุบันของเกษตรกรในพื้นที่ โครงการท่องเที่ยวเกษตร	78

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 ที่ตั้งตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	8
2 ที่ตั้งหมู่บ้านห้วยตม ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย	9

บทที่ 1

บทนำ

โดยพื้นฐานเดิมของประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรและประกอบกับประเทศไทยอุดมไปด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากและหนึ่งในนั้นก็คือ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางการเกษตร เนื่องจากมีส่วนไม่ดอกพืชผักและสวนผลไม้เมืองร้อน ที่มีความแปลกและหลากหลายทั้งชนิดและรสชาติให้บริโภคได้ตลอดทั้งปี ความสวยงามของพืชผักและเรือกสวนไร่นาในท้องถิ่นชนบท แหล่งชุมชนเกษตรแสดงให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชนบท และรูปแบบของกิจกรรม การประกอบอาชีพทางการเกษตรที่มีความหลากหลาย เช่น การทำนาข้าว สวนผลไม้ สวนไม้ดอกไม้ประดับ สวนสมุนไพร การเลี้ยงผึ้ง การเลี้ยงไหม ผสมกลมกลืนกับธรรมชาติที่มีทัศนียภาพที่สวยงามในชนบทตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่ได้พบเห็น ดังนั้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวตามสถานที่ดังกล่าวนี้จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะให้ความรู้ ให้ประสบการณ์ สร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับนักท่องเที่ยวและสามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร จากการจำหน่ายสินค้าผลผลิตทางการเกษตรจากไร่นา ผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรแปรรูป และค่าบริการในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นชนบทให้เกิดประโยชน์ และเป็นการช่วยแก้ปัญหาแรงงานที่ว่างงานจากการเลิกจ้างของสถานประกอบการในเมืองแล้วเดินทางกลับสู่ชนบท ในช่วงสภาพที่เศรษฐกิจตกต่ำ อีกทั้งก่อให้เกิดการกระจายรายได้และยังเป็นที่มาซึ่งเงินตราต่างประเทศจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) อีกด้วย

ในปัจจุบัน การท่องเที่ยวมีความสำคัญอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมความเข้าใจระหว่างนานาชาติ การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับธุรกิจหลายอย่าง และต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและแยกกันไม่ได้ เช่น เมื่อเดินทางออกจากบ้าน ก็ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับการคมนาคม ร้านอาหาร โรงแรม แหล่งบันเทิง หรือสถานที่อำนวยความสะดวกอื่น ๆ เพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยวหรือนักเดินทาง เนื่องจากการท่องเที่ยวมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับมนุษยชาติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม นักวิชาการทางด้านการท่องเที่ยว ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่โตและมีความสำคัญต่อ

มนุษยชาติ ในด้าน การเมือง สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เป็นอย่างยิ่งในคริสต์ศตวรรษที่ 21 (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2544: 1)

ความสำคัญของปัญหา

โครงการท่องเที่ยวเกษตร เป็นแนวทางหนึ่งของกรมส่งเสริมการเกษตรที่ได้ประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภายใต้โครงการไทยเที่ยวไทยและท่องเที่ยวเกษตรตามมาตรการส่งเสริมการพัฒนาชนบทและชุมชน (มพช.) เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรและชุมชน ประการแรกเป็นการเสริมรายได้ให้กับเกษตรกรและชุมชน ทั้งรายได้ในภาคเกษตร เช่น การขายผลผลิตหรือการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และรายได้นอกภาคเกษตร เช่น การให้บริการขนส่ง บริการสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ประการที่สอง ก่อให้เกิดการกระจายรายได้จากสังคมเมืองสู่ท้องถิ่น โดยการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมในชุมชนภาคเกษตรกรรม ประการที่สาม เพื่อพัฒนาเกษตรกรและชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นให้เกษตรกรและชุมชนโดยส่วนรวมได้รับประโยชน์สูงสุด (ธงชัย พุ่มพวง, 2544: 6)

โครงการท่องเที่ยวเกษตร เกิดจากวิสัยทัศน์ของนายปราโมทย์ รักษาราษฎร์ อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรในปี พ.ศ. 2543 โดยหลักการ ที่ให้จังหวัดต่าง ๆ ที่มีศักยภาพไม่ว่าจะเป็นสถานที่หรือกลุ่มเกษตรกรก้าวหน้าที่มีอาชีพเสริมได้รวมกลุ่มจัดทำ จัดขาย จัดบริการ ให้แก่ผู้มาเยี่ยมชมทั้งหลาย ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศทั้งชั่วคราว และครบวงจร (พักค้างคืน) เพื่อเพิ่มพูนรายได้และทักษะของเกษตรกรในท้องถิ่นทั้งหลายได้ร่วมนกันทุกคน ในการบริหารและดำเนินงานที่เกษตรกรต้องทำเอง มีเจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นพี่เลี้ยงและทางราชการสนับสนุนงบประมาณตามสมควรเปรียบเสมือนการ “ต่อยอด” ให้สมบูรณ์เท่านั้น (วันณรงค์ เหล่าประดิษฐ์, 2543: 12)

ดังนั้นท่องเที่ยวเกษตรจึงไม่มีทุกจังหวัด หรือครบทุกอำเภอแต่อย่างใด จังหวัดที่มีศักยภาพในด้านภูมิทัศน์และความรู้ความสามารถของเกษตรกรในท้องถิ่นนั้น ๆ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการจัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเกษตร

ในปี 2545 กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ให้สำนักงานเกษตร จังหวัดสุโขทัยดำเนินงานโครงการท่องเที่ยวเกษตรประเภทสวนวนเกษตรขึ้นภายในพื้นที่บ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นหมู่บ้านชนบทอีกหมู่บ้านหนึ่งซึ่งเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตรประเภทสวนวนเกษตรที่น่าสนใจ โดยบ้านห้วยตมตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอศรีสัชนาลัย ระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอศรีสัชนาลัยประมาณ 45 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ประมาณ 112 กิโลเมตร สภาพโดยทั่วไป ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยการทำนาเพื่อยังชีพ ส่วนรายได้หลักของประชากรมาจากการทำสวน พุเรียน กล้วย ฝรั่ง และกาแฟ รายได้เสริมมาจากการทำหัตถกรรมพื้นบ้านโดยการทอผ้า การจักสานไม้ไผ่ ลักษณะการทำสวนของเกษตรกรจะเป็นการทำสวนแบบวนเกษตร มีป่าไม้ น้ำตกห้วยตมซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำ ประกอบกับมีทัศนียภาพที่สวยงามเหมาะสำหรับจัดให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงต้องการทราบว่าหลังจากที่ได้ดำเนินการโครงการท่องเที่ยวเกษตรขึ้นในหมู่บ้านแล้ว ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างไรบ้าง ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและการจัดการโครงการท่องเที่ยวเกษตรบ้านห้วยตม ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ของโครงการท่องเที่ยวเกษตร ที่มีต่อเกษตรกรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ

1. ศึกษาลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของเกษตรกรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
2. ศึกษาถึงผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตร ที่มีต่อเกษตรกรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
3. ศึกษาปัญหาและแนวทางจัดการ โครงการท่องเที่ยวเกษตรของเกษตรกรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึกอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ในการดำเนินงานโครงการท่องเที่ยวเกษตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกษตรอำเภอสรีสัชนาลัยสามารถนำข้อมูลจากการศึกษาใช้ไปกำหนดโครงการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรในพื้นที่โครงการท่องเที่ยวเกษตร
2. สำนักงานเกษตรกรอำเภอสัชนาลัยสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ไปใช้เป็นพื้นฐานในการประเมินผลความก้าวหน้าของโครงการท่องเที่ยวเกษตร และเป็นแนวทางประกอบการพิจารณาปรับปรุงนโยบายให้เหมาะสมกับสภาพเกษตรกรและพื้นที่
3. ผู้บริหารสำนักงานเกษตรจังหวัดสุโขทัย สามารถนำข้อมูลจากการศึกษารั้งนี้ มาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงโครงการท่องเที่ยวเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและเกษตรกร

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาและรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตและข้อจำกัดดังต่อไปนี้

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตร ที่มีต่อเกษตรกรบ้านห้วยตม ที่เกิดขึ้นในระหว่างปี 2545 - 2546 โดยมีประชากรเป้าหมาย เป็นเกษตรกรที่อาศัยอยู่ภายในบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
2. ผู้ให้ข้อมูล คือ หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเกษตรกรที่อาศัยอยู่ภายในบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
3. ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างเดือนมีนาคม – เดือนเมษายน 2547

นิยามศัพท์

การท่องเที่ยวเกษตร (Agro-Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อการเรียนรู้ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมการเกษตร และวิถีการดำเนินชีวิตของเกษตรกรที่อยู่ในชนบท

วนเกษตร (Agroforestry) หมายถึง ระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีการปลูกพืช หรือ ปลูกธัญพืช ไม้ ควบคู่กับพืชเกษตร และการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งอาจปลูกต้นไม้ควบคู่กับพืชเกษตรในพื้นที่เดียวกัน หรือปลูกสลับกันคนละเวลาก็ได้

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและทำกิจกรรมเพื่อความเพลิดเพลิน หรือเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ

เกษตรกร หมายถึง ผู้ที่มีอาชีพในการทำการเกษตร เช่น การเพาะปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทำการเกษตรแบบผสมผสาน ที่อาศัยอยู่ในบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

หัวหน้าครอบครัว หมายถึง ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจหรือมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจและชี้แนะให้สมาชิกในครอบครัวประกอบกิจกรรมทางการเกษตร หรือกิจกรรมอื่น ๆ

ผลกระทบ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทางบวกและทางลบ ภายหลังที่บ้านห้วยตม เปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเกษตร

ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในทางบวกและทางลบ เช่น ทางบวก ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ทางลบ เช่น เป็นการกระตุ้นให้เกิดลัทธิบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น โดยการเปรียบเทียบระหว่างก่อนเข้าร่วมโครงการท่องเที่ยวเกษตรกับหลังเข้าร่วมโครงการท่องเที่ยวเกษตร (ระหว่างปี 2544 – 2546)

ผลกระทบทางด้านสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในทางบวกและทางลบ ทางบวก เช่น มีสิ่งสาธารณูปโภคภายในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นจากเดิม ด้านคุณภาพชีวิต เกษตรกรมีสุขภาพอนามัยที่ดี มีการรับข่าวสารข้อมูลที่รวดเร็วขึ้น ทางลบ เช่น ปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้น เกิดปัญหาขยะพืด และปัญหาอาชญากรรมเพิ่มมากขึ้น โดยทำการเปรียบเทียบระหว่างก่อนเข้าร่วมโครงการท่องเที่ยวเกษตรและหลังเข้าร่วมโครงการท่องเที่ยวเกษตร (ระหว่างปี 2544 – 2546)

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึง ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ของโครงการท่องเที่ยวเกษตรที่มีต่อเกษตรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ในการตรวจเอกสารบทนี้ เป็นการรวบรวมความรู้ จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถแบ่งได้ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลทางด้านกายภาพ และประชากรของบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
2. ความหมายของการท่องเที่ยวเกษตร
3. แนวทางการดำเนินงานและการบริหารจัดการ โครงการท่องเที่ยวเกษตร
4. ผลกระทบ
 - 4.1 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ
 - 4.2 ผลกระทบทางด้านสังคม
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลทางด้านกายภาพ และประชากรของบ้านห้วยตม
หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ข้อมูลทางด้านกายภาพ

ที่ตั้ง บ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย อยู่ห่างไปทางทิศเหนือของที่ว่าการอำเภอศรีสัชนาลัย ระยะทางประมาณ 45 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากอำเภอเมืองสุโขทัยประมาณ 112 กิโลเมตร (ภาพ 1 และภาพ 2)

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลแม่สิน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
ทิศใต้	ติดต่อ	บ้านดงยาป่า หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ตำบลนาพูน อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	บ้านดงยาป่า หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

พื้นที่ บ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3,179 ไร่ แบ่งเป็น

- พื้นที่สวน 3,001 ไร่ แยกเป็น

สวนวนเกษตร (ทุเรียน, ป่าไม้, กล้วย) 1,209 ไร่

สวนผสม (กล้วย, กล้วย, กล้วย) 1,792 ไร่

- พื้นที่นา 73 ไร่

- พื้นที่อยู่อาศัย 105 ไร่

การคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร

การคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้าน เป็นถนนลาดยางของ รพช. จากที่ว่าการอำเภอศรีสัชนาลัยถึงหมู่บ้าน 2 เส้นทาง คือ

เส้นทางแรก เดินทางจากที่ว่าการอำเภอศรีสัชนาลัย ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 102 ถึงบ้านห้วยสัก หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย แล้วแยกเข้าบ้านหมอนสูง หมู่ที่ 10 ตำบลบ้านตึก เป็นถนนลาดยางของ รพช. จนถึงบ้านห้วยตม ระยะทางประมาณ 45 กิโลเมตร

เส้นทางที่ 2 เดินทางจากที่ว่าการอำเภอศรีสัชนาลัย ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 101 ถึงบ้านแม่ราก หมู่ที่ 2 ตำบลป่าจั่ว อำเภอศรีสัชนาลัย แล้วแยกเข้าบ้านทุ่งพล้อ หมู่ที่ 3 ตำบลป่าจั่ว เป็นถนนลาดยางของ รพช. จนถึงบ้านห้วยตม ระยะทางประมาณ 43 กิโลเมตร

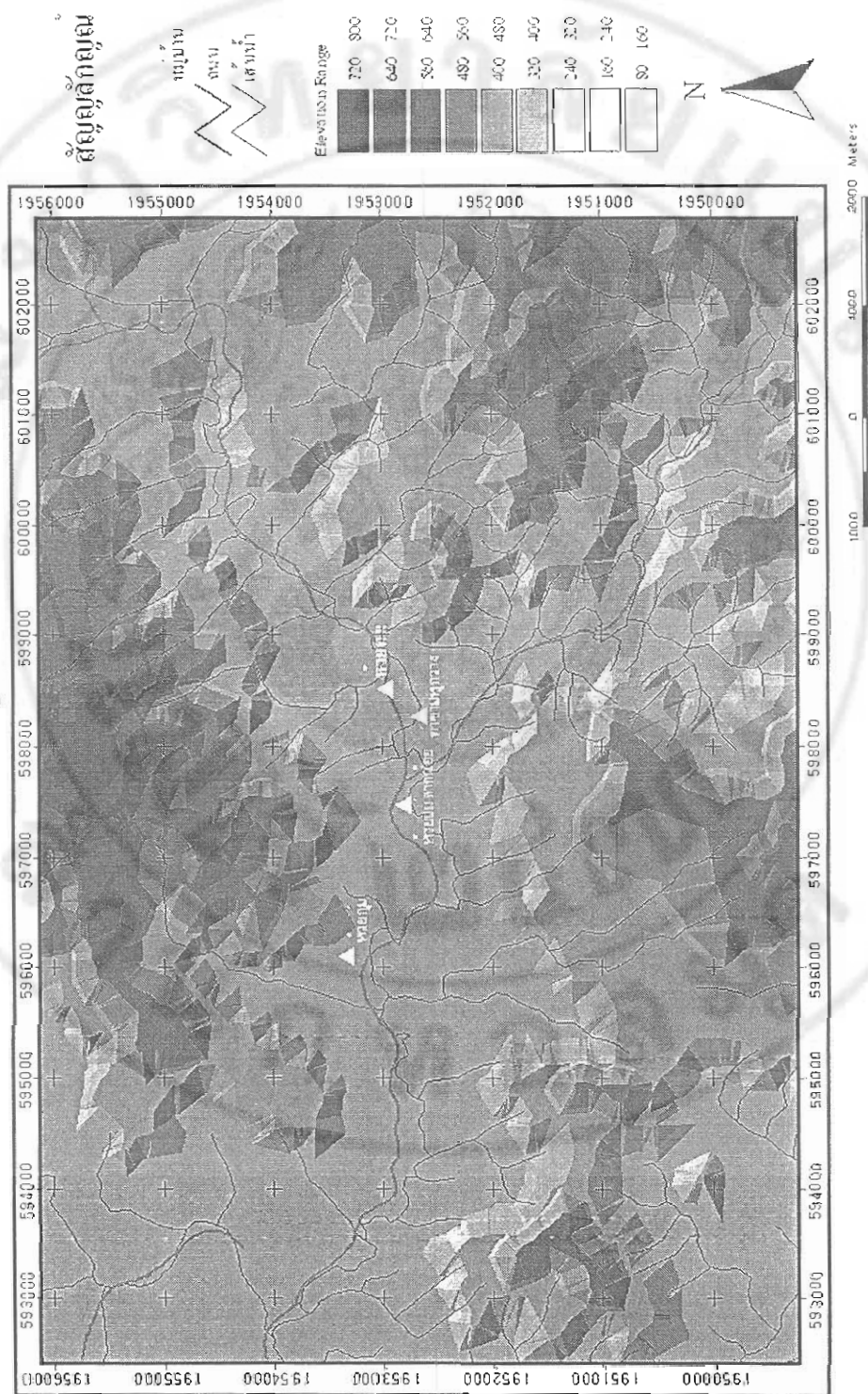
ถนนภายในหมู่บ้าน เป็นถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ ส่วนถนนเข้าสู่สวนของเกษตรกร เป็นถนนลูกรัง/ดิน

ข้อมูลด้านประชากร

ประชากรตามสถิติทะเบียนราษฎร เดือนธันวาคม 2546 มีดังนี้ คือ

มีครัวเรือนทั้งหมด	211	ครัวเรือน
ประชากรทั้งหมด	638	คน
ชาย	323	คน
หญิง	315	คน

แผนที่แสดงที่ตั้งชุมชน

ภาพ 2 ที่ตั้งหมู่บ้านห้วยตม ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดสุโขทัย

ความหมายของการท่องเที่ยวเกษตร

ท่องเที่ยวเกษตร เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Eco-tour) โดยเน้นการพาชมการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรประเภทต่าง ๆ ซึ่งในประเทศไทยนั้นมีความหลากหลายและมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในแต่ละภูมิภาค ซึ่งชุมชนเกษตรแสดงให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและความเป็นอยู่ของประชาชนชาวชนบทไทย

ท่องเที่ยวเกษตร เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการส่งเสริมการเกษตรอีกทั้งยังเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอีกด้วย ซึ่งการท่องเที่ยวรูปแบบนี้นักท่องเที่ยวจะได้รับความเพลิดเพลินจากการได้สัมผัสทัศนียภาพที่สวยงาม ได้ลิ้มรสชาติของผลผลิตทางการเกษตร และยังได้รับความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรและวิถีชีวิต วัฒนธรรมตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่น่าสนใจ (ธงชัย พุ่มพวง, 2544: 6)

นำชัย หนูผล (2540: 2) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อการเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติ วัฒนธรรมเกษตร อันเกิดจากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติและวัฒนธรรมการเกษตรบนพื้นที่จริง โดยยึดหลักการเคารพศักดิ์ศรีของระบบนิเวศ เอื้ออำนวยประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจ พร้อมกับการพัฒนาการเกษตรแก่ชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม จึงจำเป็นต้องเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศเข้าไปเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการเกษตรที่เป็นวิถีชีวิตและเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งวัฒนธรรมการเกษตรนั้นจะประกอบไปด้วย กระบวนการผลิตการแปรรูปในแต่ละขั้นตอน การทำการเกษตรประกอบไปด้วยหลายอย่าง เช่น ความเชื่อ ก่อนเริ่มทำการเกษตร เครื่องมือ อุปกรณ์การเก็บเกี่ยว การดูแลรักษา การแปรรูปผลผลิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความหมายและมีคุณค่าอย่างลึกซึ้ง และมีการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จึงถือได้ว่าวัฒนธรรมการเกษตรเป็นอารยธรรมการเกษตรของไทยที่ชาวต่างวัฒนธรรมไม่เคยเห็นไม่เคยสัมผัส

วรรณ วลัยวานิช (2539: 74) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเกษตร/การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจในธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยยึดหลักแห่งการเคารพซึ่งศักดิ์ศรีของระบบนิเวศวิทยาและเอื้ออำนวยประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนและท้องถิ่นเป็นสำคัญ

วรรณพร วนิชชากร (2540: 13) ได้ให้หลักของการท่องเที่ยวเกษตร/ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ดังนี้ คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นน้ำเสีย ขยะ ตลอดจนการคมนาคม
2. ก่อให้เกิดประโยชน์ระยะยาวแก่ การใช้ทรัพยากรชุมชนในท้องถิ่นและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งส่วนหนึ่งของรายได้ย้อนกลับไปสู่การอนุรักษ์
3. เป็นการเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ ให้นักท่องเที่ยวทั้งในด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม สภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม
4. การพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงใด ๆ ควรยอมรับข้อจำกัดที่เป็นอยู่ของสภาพแหล่งท่องเที่ยว และควรเป็นไปเพื่อให้ทัศนียภาพของท้องถิ่นดีขึ้นและควรสนับสนุนเศรษฐกิจและกิจกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่น
5. การวางแผนตัดสินใจและดำเนินงาน ตลอดจนการควบคุมควรให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากที่สุด
6. ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวควรใช้วัสดุที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมและสามารถนำมาใช้ใหม่ได้และควรใช้วัสดุเทคโนโลยีที่มีความรู้ในระบบนิเวศและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง
7. มีการจัดการและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ไม่เกินความสามารถของชุมชนในท้องถิ่นและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวที่จะรับรองได้ อีกทั้งมีนักท่องเที่ยวสม่ำเสมอตลอดทั้งปีเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ชุมชนเกษตรกรรม สวนเกษตรวนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และสัตว์เลี้ยงแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำต่าง ๆ สถานที่ราชการ ตลอดจน สถาบัน การศึกษาที่มีงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตร ที่ทันสมัย ฯลฯ เพื่อชื่นชมความสวยงามความสำเร็จและเพลิดเพลินในกิจกรรม ทางเกษตรในลักษณะต่าง ๆ ได้ความรู้ได้ประสบการณ์ใหม่ ๆ บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อมของสถานที่นั้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทางเลือกใหม่ของนักเดินทาง ท่านจะได้ทั้งความสนุกสนาน เพลิดเพลินและสามารถนำความรู้กลับไปประยุกต์ใช้เพื่อประกอบอาชีพได้ ทำให้ได้หวนกลับไปค้นหาเรียนรู้เข้าใจและมีความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นคุณค่าภายใต้แนวคิด ปรัชญาองค์ความรู้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษเกษตรกรไทย ท่านจะ

ได้สัมผัสกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวชนบท ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม รูปแบบกิจกรรม และการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่หลากหลายทั้งวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ท่ามกลางทัศนียภาพธรรมชาติที่สวยงามในทุกพื้นที่ของประเทศไทย

ความเป็นมาของโครงการท่องเที่ยวเกษตร

โครงการท่องเที่ยวเกษตร เกิดจากวิสัยทัศน์ของนายปราโมทย์ รักษาราษฎร์ อดีตอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรในปี พ.ศ. 2543 เป็นเวลาหลายปีแล้ว โดยหลักการ ที่ให้จังหวัดต่าง ๆ ที่มีศักยภาพไม่ว่าจะเป็นสถานที่หรือกลุ่มเกษตรกรก้าวหน้าที่มีอาชีพเสริมได้รวมกลุ่มจัดทำ จัดขยาย จัดบริการให้แก่ผู้มาเยี่ยมชมทั้งหลาย ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศทั้งชั่วคราว และครบวงจร (พักค้างคืน) เพื่อเพิ่มพูนรายได้และทักษะของเกษตรกรในท้องถิ่นทั้งหลายได้ร่ำรวยกันทุกคน ในการบริหารและดำเนินงานที่เกษตรกรต้องทำเอง มีเจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นพี่เลี้ยงและทางราชการสนับสนุนงบประมาณตามสมควรเปรียบเสมือนการ “ต่อยอด” ให้สมบูรณ์เท่านั้น (วันณรงค์ เหล่าประดิษฐ์, 2543: 12)

ดังนั้นการท่องเที่ยวเกษตรจึงไม่ได้มีทุกจังหวัด หรือครบทุกอำเภอแต่อย่างใด จังหวัดที่มีศักยภาพในด้านภูมิทัศน์และความรู้ความสามารถของเกษตรกรในท้องถิ่นนั้น ๆ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการจัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเกษตร

แนวทางการดำเนินงานและการบริหารจัดการโครงการท่องเที่ยวเกษตร

จากการที่กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มีนโยบาย จัดทำโครงการท่องเที่ยวเกษตรขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ

- 1) เพื่อเพิ่มรายได้และกระจายรายได้แก่เกษตรกรในชนบท ทั้งรายได้เสริมและรายได้นอกภาคเกษตร รายได้เสริมมาจากการจำหน่ายสินค้าเกษตร เช่น ผัก ผลไม้ สินค้าแปรรูป สินค้าหัตถกรรม เป็นต้น รายได้นอกภาคเกษตร เช่น รายได้จากการให้บริการ การนำชม การจำหน่ายอาหาร ค่าเช่าอุปกรณ์ เป็นต้น
- 2) เพื่อเป็นแหล่งให้ความรู้ทางด้านการเกษตร วิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ในชนบท
- 3) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ

การจัดประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเกษตร แบ่งได้ดังนี้ คือ

1. จุดท่องเที่ยวเกษตรประเภทชุมชนหรือหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร ซึ่งดำเนินการในลักษณะร่วมกันของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน มีทั้งประเภทที่พักค้างในหมู่บ้านได้และประเภทระยะสั้นไม่เกิน 1 วัน ในแต่ละจุดจะมีจุดเด่นโดยเฉพาะ (highlight) เช่น หมู่บ้านทำนา หมู่บ้านไม้ผล หมู่บ้านไม้ดอกไม้ประดับ หมู่บ้านเลี้ยง ไหม หมู่บ้านเกษตรยั่งยืน เป็นต้น นอกจากนี้กิจกรรมที่เป็นจุดเด่นแล้วก็มีกิจกรรมอื่น ๆ ที่น่าสนใจประกอบด้วย ในหมู่บ้านท่องเที่ยวจะแบ่งเขตเพื่อให้เหมาะสมและง่ายต่อการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นส่วน ๆ ดังนี้

- บริเวณที่เป็นจุดหรือศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (Visiting center) เป็นจุดแรกที่นักท่องเที่ยวจะแวะพักก่อนเที่ยวชมหรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ลานจอดรถที่นักท่องเที่ยวแวะรับประทานอาหารและเครื่องดื่ม ที่จำหน่ายสินค้าแปรรูป สินค้าสด เครื่องดื่ม สถานที่แสดงเกี่ยวกับการเกษตร แสดงวัฒนธรรมพื้นบ้านเกษตร แปลงรวบรวมพันธุ์พืชที่น่าสนใจ เป็นต้น
- ส่วนที่เป็นพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรภายในหมู่บ้าน เกษตรกรในหมู่บ้านจะเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร โดยเกษตรกรเหล่านี้จะได้รับคำแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรเป็นอย่างดี สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้าชมหรือร่วมกิจกรรมในพื้นที่ของเกษตรกรแต่ละคนได้ ผลผลิตจากไร่นาจของเกษตรกรเหล่านี้จะนำไปรวมจำหน่ายที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งมีเกษตรกรภายในหมู่บ้านบางส่วนทำงานอยู่ ณ จุดบริการนักท่องเที่ยวโดยเกษตรกรเหล่านี้จะรับคำตอบแทนตามข้อตกลงของกลุ่ม

2. จุดท่องเที่ยวเกษตรประเภทเฉพาะรายบุคคลหรือรายกิจกรรม เป็นจุดท่องเที่ยวเกษตรที่เป็นสวนหรือไร่นาจของเกษตรกรรายใดรายหนึ่งโดยเฉพาะ ส่วนมากจะเป็นสวนเกษตรกรที่มีความก้าวหน้าในการปลูกพืชเฉพาะอย่าง เช่น สวนเงาะ สวนทุเรียน สวนลองกอง สวนเกษตรผสมผสาน เป็นต้น ซึ่งกรมส่งเสริมการเกษตร จะเข้าไปช่วยสนับสนุนด้านเทคโนโลยี และการจัดการให้ดีขึ้น ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดพื้นที่และวิธีการต้อนรับนักท่องเที่ยว ช่วยเหลือเกี่ยวกับปัญหาสินค้าแปรรูป สินค้าหัตถกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมสินค้าจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอีกทางหนึ่งด้วย

3. จุดท่องเที่ยวเกษตรประเภทเทศกาลหรือปรากฏการณ์ เป็นลักษณะจุดท่องเที่ยวที่มีการจัดงานเทศกาล หรืองานมหกรรมสินค้าทางการเกษตรที่น่าสนใจ เช่น งานวันทุเรียนโลก งานวันลองกอง เทศกาลหมอนไหม หรือเป็นปรากฏการณ์ทางการเกษตรที่น่าสนใจในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น ทุ่งดอกทานตะวันบาน ทุ่งดอกปอเทือง ทุ่งดอกปทุมมา เป็นต้น ซึ่งจุดท่องเที่ยวเหล่านี้จะมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจไปชมกันมาก

ลักษณะและรูปแบบของกิจกรรมที่จะให้บริการนักท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวเกษตรแต่ละแห่งจะมีกิจกรรมที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวหลาย ๆ กิจกรรมแล้วแต่สภาพของจุดท่องเที่ยวเกษตรแต่ละแห่ง ได้แก่

1) ประเภทแสดงสินค้าหรือสาธิต ได้แก่

- แปลงสาธิตพันธุ์พืชสวยงาม และหลากหลาย เช่น กล้วยไม้ ดอกไม้ พืชผักผลไม้ในท้องถิ่นและผลไม้จากต่างประเทศที่น่าตื่นตาตื่นใจ
- แปลงรวบรวมพันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ เช่น พันธุ์กล้วย พันธุ์พริก พันธุ์มะเขือ เป็นการรวบรวมพันธุ์จากแหล่งต่าง ๆ ทั่วโลก
- การแสดงขั้นตอนการปฏิบัติต่าง ๆ ทางด้านการเกษตร เช่น การปลูกดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิต การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การบรรจุภัณฑ์ การแปรรูปผลผลิต การเลี้ยงไหม การเลี้ยงผึ้ง การเลี้ยงกุ้ง
- การแสดงประเพณีวัฒนธรรมด้านการเกษตรในอดีตที่ผ่านมา เช่น การตกกล้า การไถนา การดำนา การเก็บเกี่ยว การซอมข้าวหรือตำข้าว การเก็บเกี่ยวพืชผลและแปรรูป การแสดงงานฝีมือหรือหัตถกรรมต่าง ๆ
- การแสดงอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ และวิถีทางการเกษตรของไทยในอดีต

2) ประเภทให้นักท่องเที่ยวร่วมทำกิจกรรมระยะสั้น ได้แก่

- การเข้าชมสวนเกษตรกร เช่น สวนดอกไม้ สวนพืชผัก สวนสมุนไพร สวนไม้ผล โดยนักท่องเที่ยวอาจเก็บผลผลิตกินเองจากต้นในสวน หรือการซื้อผลผลิตโดยเลือกเก็บเอง มีทั้งความสวยงาม ความแปลกตา และบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติ
- ทำกิจกรรมพื้นบ้านระยะสั้นร่วมกับชาวบ้าน เช่น ซักผ้า นึ่งเหี่ยว ไถนา กรีดยาง ขกขอ พายเรือ ทอดแห เป็นต้น

3) ประเภทให้นักท่องเที่ยวพักแรมในหมู่บ้าน เพื่อศึกษาและสัมผัสกับการใช้ชีวิตของชาวชนบทเกษตร โดยให้นักท่องเที่ยวได้รับบริการที่อบอุ่น ปลอดภัย สะอาด สะอาด

4) ประเภทการอบรมให้ความรู้การเกษตรแผนใหม่และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน

- การฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการทำการเกษตรสมัยใหม่ เช่น การปลูกและดูแลรักษาพืช การแปรรูปและรักษาผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น ซึ่งอาจจะมีประกาศนียบัตรให้
- การฝึกหัดปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านในหมู่บ้านชนบท เช่น ศึกษาแมลงที่เป็นประโยชน์ พืชผักพื้นเมืองที่กินได้ การเก็บเห็ดในป่า การทำขนมจีน การทำน้ำตาล

จากมะพร้าวและตาลโตนด การเก็บเกี่ยวข้าวด้วยเกราะ การนวดแผนโบราณและการอบสมุนไพร เป็นต้น

5) ประเภทจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตร ได้แก่

- สินค้าอาหารเกษตรแปรรูปที่หลากหลายของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
- สินค้าหัตถกรรมพื้นเมืองของเกษตรกร
- ของใช้และของที่ระลึกต่าง ๆ
- ผักสด ผลไม้สด ดอกไม้สด
- ดินพันธุ์พืช เมล็ดพันธุ์พืชที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวซื้อไปปลูกเอง
- อาหารที่ผลิตและเตรียมในพื้นที่เป็นแบบง่าย ๆ แต่สะอาด เช่น ข้าวโพดต้ม ถั่วต้ม เผือกต้ม อ้อยเคี้ยว ผลไม้ อาหารสำเร็จรูปบรรจุถุงหรือกล่อง น้ำผัก น้ำผลไม้ เป็นต้น

6) ประเภทให้รู้ทางด้านธุรกิจเกษตร ในปัจจุบันเป็นช่วงที่ธุรกิจประเภทอื่น ๆ กำลังประสบกับปัญหาเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ซึ่งในปัจจุบันจะมีนักท่องเที่ยวบางส่วนเดินทางมาเพื่อหาช่องทางในการทำธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร เนื่องจากเป็นธุรกิจที่ให้ผลตอบแทนรวดเร็วและเป็นธุรกิจที่ยังก้าวหน้าไปได้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวในเชิงท่องเที่ยวธุรกิจเกษตรได้สัมผัสพบเห็นดูกิจกรรมของเกษตรกร แล้วอาจเกิดแนวคิดในการทำธุรกิจโดยรวมลงทุนกับเกษตรกร เช่น ร่วมกับเกษตรกรทำการผลิตเพื่อแปรรูป เพื่อส่งออกและจำหน่ายภายในประเทศ หรือร่วมกันผลิตและจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมต่าง ๆ การท่องเที่ยวในลักษณะนี้นอกจากจะเอื้อผลประโยชน์อย่างสูงให้กับเกษตรกรแล้วยังเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยเหลือภาคเอกชนจากธุรกิจอื่นที่ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันด้วย ดังนั้น จึงต้องมีการจัดการให้เกษตรกรมีการเตรียมข้อมูลและรายละเอียดเชิงธุรกิจเพื่อการนี้ด้วย

การบริหารและการจัดการ จะดำเนินการดังต่อไปนี้ คือ

1. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในพื้นที่ กำหนดให้มีจุดที่เป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในชุมชน (Visiting Center) เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางที่นักท่องเที่ยวจะเข้าชมกิจกรรมการเกษตรในแหล่งชุมชน หรือหมู่บ้านท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นการเอื้ออำนวยในการให้ความรู้และข้อมูลเบื้องต้นต่าง ๆ ก่อนและหลังดูงานในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาให้เกิดความสะดวกและความพร้อมสำหรับการให้บริการนักท่องเที่ยว มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

- สถานที่จอดรถ จอดเรือ
- สถานที่ชมวิว ชมทิวทัศน์
- สถานที่พักผ่อน
- สถานที่แสดงกิจกรรมการเกษตร
- สถานที่จำหน่ายสินค้า และของที่ระลึก
- สถานที่จำหน่ายเครื่องดื่ม
- ห้องสุขา
- ส่วนแสดงวิชาการในด้านการเกษตร เช่น การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทำ

นาข้าว เป็นต้น

2. การพัฒนาจุดบริการนักท่องเที่ยว เป็นการปรับปรุงพัฒนาบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความพร้อมในการให้บริการนักท่องเที่ยวตามรายละเอียดในข้อ 1

3. การประชุมชี้แจง จัดประชุมชี้แจงการดำเนินงาน โครงการท่องเที่ยวเกษตร แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง บริษัทนำเที่ยว ผู้แทนกลุ่มเกษตรกรในชุมชน เพื่อให้ทราบวัตถุประสงค์ และเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการ รูปแบบการดำเนินงาน โครงการ ตลอดจนผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับจากการเข้าร่วมดำเนินธุรกิจให้บริการนักท่องเที่ยว

4. การเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับธุรกิจการท่องเที่ยวและการให้บริการนักท่องเที่ยวแก่เกษตรกรผู้เข้าร่วมดำเนินธุรกิจ และบริการภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

5. การจัดการและบริหารโครงการ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพจึงกำหนดให้มีการตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจ คณะกรรมการและหน่วยปฏิบัติการที่รับผิดชอบโครงการดังนี้

5.1 จัดตั้ง “ศูนย์อำนวยการท่องเที่ยวเกษตร” ขึ้นที่กรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อเป็นศูนย์กลางบริหารจัดการโครงการ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.2 แต่งตั้ง “คณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยวเกษตร” เพื่อกำหนดแนวทางและควบคุมกำกับดูแลการดำเนินงานของศูนย์อำนวยการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

5.3 แต่งตั้ง “เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการท่องเที่ยวเกษตรระดับภาค” จากสำนักงานส่งเสริมการเกษตรทั้ง 6 ภาค เพื่อติดตามงานและประสานงานการท่องเที่ยวเกษตรของสำนักงานเกษตรจังหวัดในพื้นที่รับผิดชอบ

5.4 แต่งตั้ง “คณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยวเกษตรในระดับจังหวัด”

6. การจัดการและการให้บริการของกลุ่มเกษตรกร ให้คำแนะนำและดูแลช่วยเหลือเกษตรกรในการวางรูปแบบการบริหารงานภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว โดยจัดตั้งคณะกรรมการของกลุ่มและแบ่งภาระกิจ ในการทำงานและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เข้าชม

7. การจัดการระบบรวบรวมและกระจายสินค้า โดยสินค้าที่จะนำมาจำหน่ายภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ ผลผลิตทางการเกษตร สินค้าแปรรูป หัตถกรรม ของที่ระลึก ซึ่งจำเป็นต้องจัดระบบการวางจำหน่าย เพื่อให้สินค้ามีความหลากหลายน่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว จึงจำเป็นต้องจัดให้มีคณะทำงานกำหนดประเภทสินค้ารวมทั้งการจัดการในการนำสินค้าออกวางพร้อมจำหน่ายตลอดเวลา

8. การจัดการและการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จะต้องมีการจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของกลุ่มสมาชิกในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ

- จัดทำเอกสารแผ่นพับ โปสเตอร์ แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเกษตร
- จัดทำป้ายโฆษณาเชิญชวนนักท่องเที่ยวเข้าชมตามแหล่งท่องเที่ยวเกษตร
- เชิญผู้แทนสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ไปทัศนศึกษาดูงาน ตามสถานที่ท่องเที่ยวเกษตร
- ประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น บริษัทนำเที่ยว โรงแรม การรถไฟ สายการบินต่าง ๆ ให้คำแนะนำ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเกษตร
- ประสานกับบริษัทนำเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ในการนำนักท่องเที่ยวที่เป็นลูกค้าของบริษัทเข้าชมในแหล่งท่องเที่ยวเกษตร

9. การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่โครงการ ได้แก่

- จัดทำเอกสารแผ่นพับ โปสเตอร์ แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเกษตร
- จัดทำป้ายโฆษณาเชิญชวนนักท่องเที่ยวเข้าชมตามแหล่งท่องเที่ยวเกษตร
- เชิญผู้แทนสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ไปทัศนศึกษาดูงาน ตามสถานที่ท่องเที่ยวเกษตร
- ประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น บริษัทนำเที่ยว โรงแรม การรถไฟ สายการบินต่าง ๆ ให้คำแนะนำ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเกษตร

10. การติดตามและรายงานผล ให้มีการรายงานผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคให้ศูนย์อำนวยการ โครงการท่องเที่ยวเกษตรออกติดตามการดำเนินงาน ให้ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขทุกเดือน พร้อมทั้งจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานเป็นประจำทุกปี

ในปี 2544 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติวงเงินงบประมาณจำนวน 30 ล้านบาท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกษตรของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งโครงการท่องเที่ยวนี้จะช่วยขจัดอุปสรรคสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปัจจุบันได้ดังนี้คือ

1. เดิมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขาดการจัดการและพัฒนาอย่างเหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละแห่งโดยเฉพาะการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานในเรื่อง ความสะดวกและความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว เช่น ถนน สถานที่จอดรถ ที่พัก มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น ดังนั้นโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตรเท่ากับเป็นการกำหนดแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับประเทศทำให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีแนวทางที่เด่นชัดและมีรูปแบบที่เป็นมาตรฐานขึ้น

2. เดิมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขาดการประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายที่ประสานงานกันระหว่างหน่วยงานรัฐบาลกับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเอกชนอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เมื่อมีการจัดการและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแล้วต้องมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้กับนักท่องเที่ยวทราบ โดยการประสานงานกับผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเข้าไปอยู่ในโปรแกรมนำเที่ยวที่ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเสนอต่อนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด คาดหมายว่า ปริมาณนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละปีจะสูงถึง 1.5 ล้านคน และค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักท่องเที่ยว ในกรณีที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยคิดเป็นประมาณ 250 บาท/คน/วัน และประมาณ 1,000 บาท/คน/วัน ในกรณีของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ นอกจากนี้ยังคาดว่ากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนเกษตรกรทั้งทางตรงและทางอ้อมได้ไม่ต่ำกว่าปีละ 400 ล้านบาท ผลดีที่จะเกิดขึ้นตามมาของโครงการท่องเที่ยวเกษตร ได้แก่ ผลดีทั้งทางตรงและทางอ้อม

ผลทางตรง

1. ก่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกษตร โดยภาครัฐหันมาให้ความสนใจกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกษตรอย่างเป็นระบบและเป็นการดำเนินงานอย่างจริงจัง เนื่องจากแต่เดิมนั้น การท่องเที่ยวเกษตรเป็นส่วนประกอบในโปรแกรมทัวร์เท่านั้น อีกทั้งยังไม่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐเท่าที่ควร ประกอบภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเกษตรมากนัก

2. สร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นชนบท โดยแบ่งเป็นรายได้จากการจ้างแรงงานในการท่องเที่ยว รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร สินค้าเกษตรแปรรูปและของที่ระลึก รวมทั้งสินค้าพื้นเมืองอื่น ๆ

3. กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศ ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ เนื่องจากโครงการท่องเที่ยวเกษตร เป็นการสร้างทางเลือกใหม่ในการท่องเที่ยวและยังสอดคล้องกับกระแสความต้องการในปัจจุบันที่ผู้คนนิยมชมชอบกับการได้สัมผัสกับธรรมชาติ วิถีชีวิตในชนบทที่เรียบง่าย รวมทั้งยังได้ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อีกด้วย

ผลทางอ้อม

1. สร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น โครงการท่องเที่ยวเกษตรจะเปิดโอกาสให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอ ปรับเปลี่ยนโครงการให้เหมาะสมกับในแต่ละท้องถิ่น ทำให้เกิดความเข้มแข็งและการรู้จักร่วมกันในการบริหารภายในท้องถิ่น

2. ก่อให้เกิดการพัฒนาเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร โครงการท่องเที่ยวเกษตร ถือได้ว่ามีส่วนในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่น โดยเฉพาะเกษตรกรที่ได้มีโอกาสเรียนรู้การทำธุรกิจอย่างจริงจัง นับว่าเป็นแนวทางที่ดีและเป็นพื้นฐานการทำธุรกิจต่อไปในอนาคต อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้พบกับผู้ที่ต้องการลงทุนทางด้านการเกษตร ก่อให้เกิดธุรกิจเกษตรเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการแปรรูปสินค้าเกษตร

3. สร้างความภูมิใจในอาชีพการเกษตร โครงการท่องเที่ยวเกษตร ทำให้ตัวเกษตรกรและลูกหลานเกิดความภาคภูมิใจในอาชีพการเกษตร จากเดิมที่อาชีพเกษตรกรไม่ได้รับความสนใจจากลูกหลานของเกษตรกร เนื่องจากเป็นอาชีพที่ต้องทำงานหนัก เหนื่อย และได้รับผลตอบแทนน้อยเทียบไม่ได้กับอาชีพนอกภาคเกษตร โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรม โครงการดังกล่าว จะพลิกความคิดเห็นแบบเก่าอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะเน้นเรื่องผลตอบแทนจากการเกษตรที่มีแนวโน้มจะสูงขึ้น ถ้ามีการนำธุรกิจหรือการตลาดมาเป็นตัวนำการผลิต อีกทั้งยังเป็นธุรกิจที่สามารถทำได้ในท้องถิ่น ไม่ต้องอพยพเข้าไปในเมืองใหญ่และยังเป็นธุรกิจที่มีผลตอบแทนอยู่ในเกณฑ์ดีแม้ว่าจะอยู่ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจก็ตาม

แต่สิ่งที่ต้องพึงระวังในการดำเนินงานโครงการท่องเที่ยวเกษตร คือ การที่ความเจริญหรือการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างผิดวิธีการ เช่น การบิดเบือนภาพเกษตรกร ไปจากสภาพที่แท้จริง

เท่ากับเป็นการเข้าไปทำลายวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างชาวชนบท หรือของเกษตรกร ซึ่งทำให้เส้นัของการท่องเที่ยวเกษตรด้อยลง ในที่สุดแล้วโครงการก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ

ผลกระทบ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525: 554-555) ได้ให้ความหมายไว้ว่าผลกระทบ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้น มีความเจริญงอกงาม มีกำไร เป็นประโยชน์ที่ได้รับหรือสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำทั้งทางตรงและทางอ้อมหรือเป็นผลพลอยได้ที่ได้รับนอกเหนือจากผลที่ได้รับตามความมุ่งหมาย ซึ่งอาจเป็นผลที่เกิดขึ้นในทางลบ โดยไม่ตั้งใจทำให้เกิดขึ้น

หนังสืออรรถาภิธาน (2525: 372) ได้ให้ความหมายของคำว่าผลกระทบไว้ว่าผลกระทบเป็นผลที่ตามมา ผลพวง ผลพลอยได้ ผลลัพธ์ ผลสะท้อน ที่เกิดขึ้นจากการกระทำหรือดำเนินกิจกรรม

ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

ฐิติธิ์ ชูชาติ (2544: 161) กล่าวว่าไว้ว่า การเพิ่มขึ้นของปริมาณนักท่องเที่ยว ย่อมส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวในด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านบวกและด้านลบของประเทศ ตลอดจนระบบนิเวศของโลกโดยรวม

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2543: 127-128) กล่าวว่าไว้ว่า การกู้เงินภายในประเทศของรัฐบาล มีผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่สำคัญสรุปได้ดังนี้คือ

1. ผลกระทบต่อการจัดสรรทรัพยากร หมายถึง การกู้เงินของรัฐบาลอาจทำให้การใช้ทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจโดยรวมมีประสิทธิภาพลดลง
2. ผลกระทบต่อภาวะตลาดเงินและการลงทุน เพราะทำให้ตลาดเงินทุนมีเงินทุนเหลือน้อยลงสำหรับภาคเอกชน ดังนั้นอัตราดอกเบี้ยจึงสูงขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อการลงทุนของธุรกิจเอกชน
3. ผลกระทบต่องบประมาณรายจ่ายของรัฐบาล
4. ผลกระทบต่อการกระจายรายได้
5. ผลกระทบต่ออุปสงค์รวม

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคน (2531: 87) ได้กล่าวถึงผลกระทบของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต่อชนบท 2 ประการว่า เป็นปัญหาเรื้อรังและจะต้องใช้ความพยายามอีกมากจึงจะแก้ไขได้ นั่นคือ ปัญหาความยากจนและปัญหาการกระจายรายได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากการนำนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีมาใช้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองทั้งด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม เป็นต้น

นำชัย ทนุผล (2532: 19) ได้กล่าวว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และแรงงานบริการของประชาชนภายในประเทศได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่สูง และในขณะเดียวกันจะก่อให้เกิดผลกระทบทางสภาพแวดล้อมได้น้อยกว่ากิจกรรมของอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ ทั้งนี้จะต้องมีมาตรการในการดูแลทรัพยากรเหล่านั้นให้มีคุณภาพ และปริมาณเช่นเดิม ซึ่งสามารถใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2530: 6) กล่าวไว้ในเอกสารสรุปการสัมมนา “ผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่” ว่า สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจในระดับโลก ระดับประเทศ และระดับท้องถิ่นที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจทำให้การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ไม่สามารถปฏิเสธได้

รายได้และค่าใช้จ่าย

ฐิติทธิ์ ชูชาติ (2544: 162) ได้กล่าวไว้ว่า ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากรายจ่ายของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน หน่วยธุรกิจ หน่วยงานของรัฐบาลในท้องถิ่น ในรูปแบบภาษีอากร หรือการสั่งซื้อสินค้าและบริการ ในด้านผลกระทบทางอ้อม หน่วยธุรกิจครัวเรือน หรือภาครัฐบาลในท้องถิ่น เมื่อได้รับเงินตราแล้ว ก็จะจ่ายออกไปในลักษณะของค่าจ้าง การออม การลงทุนในธุรกิจ การกระทำความดีกล่าวส่งผลให้เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภค การลงทุนสร้างงาน และการกระจายรายได้

ชยันต์ วรรณะภูติ (2538: 9) ได้กล่าวว่า ธุรกิจการขายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยว จะก่อให้เกิดการกระจายรายได้แก่ท้องถิ่น โดยสัมพันธ์ถึงผลเสียที่ตามมา ที่มีต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่นซึ่งในหลายกรณีจะพบว่า การท่องเที่ยวกลับเป็นตัวเร่งกระตุ้นให้ลัทธิบริโภคนิยมเจริญเติบโตมากขึ้น และทำลายวัฒนธรรมชุมชนของชาวบ้านลง

นิคม จารุมณี (2544: 244) กล่าวว่า ข้อดีประการหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ก็คือ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชนและท้องถิ่นในแง่ของประเทศ นอกจากนั้นยังทำให้ค่าที่ดินและทรัพย์สินในท้องถิ่นเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งอาจเป็นผลดีต่อผู้ขายแต่จะเป็นผลร้ายต่อประชาชนและผู้ซื้อในท้องถิ่น หรือธุรกิจต่าง ๆ ในชุมชน

ทรัพย์สิน

เพชร ชุมทรัพย์ (2531: 21-31) ได้แบ่งสินทรัพย์ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. สินทรัพย์หมุนเวียน เป็นสินทรัพย์ที่มีโอกาสและระยะเวลาที่จะเปลี่ยนเป็นเงินสดได้เร็ว เช่น เงินสด เงินฝากธนาคาร ลูกหนี้ สินค้าคงเหลือ ค่าใช้จ่ายล่วงหน้า เป็นต้น
2. สินทรัพย์ถาวร เป็นสินทรัพย์ที่มีตัวตนและมีอายุการใช้งานยาวกว่า 1 ปี ปกติแล้วมีไว้เพื่อใช้มิใช่มีไว้เพื่อจำหน่าย เช่น รถยนต์ อาคาร ที่ดิน เป็นต้น โดยปกติทรัพย์สินถาวรเมื่อใช้ไปแล้วจะเสื่อมค่า ยกเว้นที่ดิน

วันทนีส์ ภูมิภทราคม และคณะ (2540: 23) ได้กล่าวไว้ว่า ทรัพย์สิน (Goods) หมายถึง สิ่งของที่ใช้บำบัดความต้องการของมนุษย์นั้น เรียกว่า “ทรัพย์สิน” ซึ่งหมายรวมถึง สินค้า (goods) และ บริการ (services)

ทรัพย์สิน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ ทรัพย์สินเสรี (free goods and services) และ เศรษฐทรัพย์สิน (economics goods and services)

ทรัพย์สินเสรี หมายถึง สิ่งของที่มีมากเกินความต้องการของมนุษย์ เมื่อเวลาต้องการจะใช้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อหา เช่น อากาศ แสงแดด น้ำในแม่น้ำลำคลอง ฯลฯ

เศรษฐทรัพย์สิน หมายถึง สิ่งของที่มีจำกัด เวลาต้องการใช้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายตอบแทนจึงจะได้ของนั้นมา เช่น อาหาร เสื้อผ้า ฯลฯ และ เศรษฐทรัพย์สินจะมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ

1. เป็นของที่มีประโยชน์สามารถใช้อำนาจความต้องการได้
2. เป็นของที่จะต้องสามารถเข้าถือเป็นเจ้าของได้
3. เป็นของที่สามารถเปลี่ยนมือกันได้

เศรษฐทรัพย์สิน แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. สินค้าหรือบริการที่ใช้สำหรับบริโภค (consumption goods and services) บางครั้งเรียกว่า สินค้าผู้บริโภค หมายถึง สินค้าหรือบริการที่สามารถบำบัดความต้องการได้ทันที เช่น บุหรี่ เสื้อผ้า รองเท้า แว่นตา ฯลฯ สินค้าหรือ เศรษฐทรัพย์สินที่ใช้สำหรับการบริโภคนั้น จะมีทั้งชนิดที่มีอายุการใช้งานนาน เช่น บ้านเรือน รถยนต์ โต๊ะ เก้าอี้ ฯลฯ ซึ่งเรียกว่า “สินค้าถาวร” (durable goods) และชนิดที่หมดไปในทันที เช่น อาหาร เครื่องดื่ม หรือ แม้ก็เป็นสินค้าที่เน่าเสียง่าย เช่น นมสด ผักสด เป็นต้น

2. สินค้าหรือบริการที่ใช้สำหรับการผลิต (production goods and services) บางครั้งเรียกว่า สินค้าทุน (capital goods) หมายถึง สินค้าหรือบริการที่ใช้เป็นปัจจัยในการผลิตสินค้าหรือบริการสำหรับบริโภค เช่น ไม้ยาสูบ น้ำมัน เครื่องจักร ฯลฯ

หนี้สิน

เพชรี ชุมทรัพย์ (2531: 33) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หนี้สินเป็นการผูกพันจำต้องชำระด้วยเงิน หรือให้บริการคืนหรือคืนด้วยสินทรัพย์อย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคต หนี้สินเป็นสิทธิเรียกร้องจากสินทรัพย์ทั้งที่มีอยู่ในปัจจุบันและที่จะได้ในอนาคต หนี้สินประกอบด้วยหนี้ 2 ประเภท คือ

1. หนี้สินระยะสั้น เป็นการผูกพันอันเกิดจากการซื้อสินค้าและบริการเงินกู้ยืม เป็นต้น
2. หนี้สินระยะยาว เป็นหนี้ที่มีภาระผูกพันชำระเงินเกินกว่า 1 ปี เช่น เงินกู้ระยะยาว

ผลกระทบทางด้านสังคม

ฐิติธิ์ ชูชาติ (2544: 169) กล่าวว่า ผลกระทบด้านสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Impact) ของการท่องเที่ยว สามารถเป็นได้ทั้งด้านบวกและด้านลบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์และการปรับตัว ระหว่างบุคคลในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2527: 4-5) ได้ระบุถึงผลกระทบที่อาจเกิดจากการพัฒนาดังนี้ คือ

1. ผลผลิตอาจเพิ่มขึ้นแต่ขณะเดียวกันต้นทุนอาจเพิ่มสูงตามขึ้นไปด้วย
2. ทำให้คนที่ประกอบอาชีพเกษตรที่มีรายได้ต่ำกับคนที่ประกอบอาชีพอื่นที่มีรายได้สูงมีช่องว่างของรายได้เพิ่มขึ้น
3. การนำเครื่องจักรกลมาใช้แทนแรงงานคนทำให้เกิดปัญหาการว่างงาน การสูญเสียเงินตราเพื่อซื้อเครื่องมือเหล่านั้น
4. รัฐบาลต้องเพิ่มบริการสาธารณสุขขึ้น เพื่อสนองความต้องการของประชากรที่มีความต้องการสิ่งเหล่านี้สูงขึ้น
5. ความแตกต่างเรื่องสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทำให้การนำเอาความรู้จากต่างประเทศมาใช้เกิดปัญหา
6. การยึดความรู้ด้านการแพทย์มาใช้ทำให้ประชากรในประเทศเพิ่มสูงขึ้น เพราะมีคนตายลดลง

ประเสริฐ ชัยพิภุสิต และอิฐศักดิ์ ศรีสุโข (2534: 48) กล่าวว่า สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย ทำให้ทุกคนต้องช่วยตัวเองการพึ่งพาอาศัยกันน้อยลง เห็นแก่ตัวมากขึ้น นักท่องเที่ยวได้มีส่วนช่วยเสริมและเร่งภาวะจิตใจชาวเขาเป็นไปในทางลบมากขึ้นทุกที สาเหตุเพราะ มองเห็นว่าวัตถุหรือเงินเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ปัญหาที่น่าเป็นห่วงก็คือ วัฒนธรรมชาวเขา

กำลังถูกทำลายลง จากทั้งภายนอกและการทำลายตัวเอง เช่น การเผยแพร่ศาสนาที่เอาค่านิยมทางวัตถุเข้ามาล่อ สิ่งเหล่านี้เรียกว่า ความเจริญ เช่น ไฟฟ้า ที่วี การปกครองแบบใหม่ที่เข้าสู่ชาวบ้าน ผงขาว และยาบ้าที่เข้ามาจากภายนอกเหล่านี้ทำให้ความเชื่อดั้งเดิมถูกมองว่ามลาย ด้าหลัง การรวมกลุ่มและความสามัคคีค่อย ๆ หายไปจากวิถีชีวิตชุมชน

ศรีพร สมบุญธรรม (2537: 20) ได้สรุปรายงานของ Lynda Thorn, Alistar Mathieson and Geoffrey Wall ถึงการประเมินผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยวพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ได้แก่

1. การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของคนในชุมชน เป็นผลให้เกิดการปรับตัวทางวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความเหมาะสม
2. การติดต่อสื่อสารระหว่างคนที่มาจากสังคมที่ต่างกัน อาจก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติ ค่านิยม พฤติกรรม ฯลฯ ทั้งต่อผู้มาเยือนและเจ้าของชุมชนนั้น
3. การเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการของสังคม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายในสังคม และการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอก

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538: 15) ได้กล่าวในรายงาน “ผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่” ว่า “วัฒนธรรมของคนท้องถิ่นใดก็ตามจะต้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ หากมองว่าวัฒนธรรม เป็นสินค้าที่ขายให้กับนักท่องเที่ยวได้แล้ว รัฐบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ยังเชื่อว่า สิ่งที่ทำไปนั้น ช่วยทำให้เกิดสำนึกในความเป็นไทย เป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเพราะเราเอารูปแบบของวัฒนธรรมไปปรับใช้การท่องเที่ยว มากกว่าที่จะผดุงรักษาไว้ ให้สัมพันธ์กับชีวิตหากเราไม่ได้อยู่ร่วมกับวัฒนธรรมด้วยชีวิต แต่อยู่ร่วมกับวัฒนธรรมด้วยรูปแบบแล้ว เราจะไม่สามารถรักษาวัฒนธรรมนั้นไว้ได้ เพราะเราขาดจิตใจในการเป็นเจ้าของวัฒนธรรม

การมีส่วนร่วมในสังคม

นรินทร์ จงวุฒิเวศน์ (2527: 183) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในสังคมไว้ว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าให้กระทำ (contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ปรีชาญา เวสารัชช์ (2528: 5) ได้ให้คำนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่า เป็นการที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องโดยการใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตัวในกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชนและองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมมีดังนี้ คือ

1. มีประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกิจกรรมพัฒนา
2. ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัว เช่น ความรู้ ความสามารถหรือทรัพยากรบางอย่าง เช่น เงิน วัสดุ ในกิจกรรมการพัฒนา

ทวี หงษ์วิวัฒน์ (2527: 1) ได้ให้คำจำกัดความการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า คือ “การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง การจัดการและควบคุมการใช้ การกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ และสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชน ได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจ การกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นของตัวเอง” และการพัฒนาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องยึดแนวทางปฏิบัติสามประการ คือ

1. ต้องถือว่าชาวบ้านเป็นตัวหลักในการแก้ปัญหา องค์การภายนอกเป็นเพียงตัวกระตุ้นส่งเสริมและสนับสนุนเท่านั้น
2. กิจกรรมการพัฒนาต้องเริ่มจากพื้นฐานของชุมชน กล่าวคือ วิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ในชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน การยึดเย็ดกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งกำหนดตามกรอบความคิดของคนภายนอก นอกจากจะไม่นำไปสู่การมีส่วนร่วมที่แท้จริงแล้ว ยังเป็นการทำลายศักยภาพการแก้ปัญหาชุมชน สร้างลักษณะความมั่นใจในตนเองและปมการพึ่งพาพึ่งพิงภายนอก
3. ปัญหาบางอย่างระดับการรับรู้ของชุมชนอาจมีข้อจำกัด การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงครอบคลุมถึงการกระจายและสื่อสารข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางด้านการรับรู้ของประชาชน

การฝึกอบรม

อุทัย หิรัญโค (2523: 152) ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้ว่า เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ ความสามารถและเปลี่ยนแปลงเจตคติ ทำที่ ความรู้สึของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขข้อบกพร่องในการทำงานปัจจุบันและทำงานประสบความสำเร็จในอนาคต ตลอดจนการเตรียมตัวให้พร้อมเพียบพร้อมเพื่อรับตำแหน่งที่มีความรับผิดชอบสูงขึ้น

สมพงษ์ เกษมสิน (2526: 77) ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้ว่า เป็นการให้ความรู้เฉพาะเจาะจง แยกกว่าการศึกษาที่มุ่งจะเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถว่าจำเป็นที่จะให้แก่บุคคลที่เข้ารับการอบรม เพื่อให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงาน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2525: 250) ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้ว่าเป็นกระบวนการจัดการเพื่อให้บุคคลได้เกิดการเรียนรู้และมีทักษะเพื่อความมุ่งหมายเฉพาะอย่าง จุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรม เป็นกิจกรรมที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อองค์การเพื่อให้องค์การเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

นำชัย ทนุผล (2531: 1) ได้กล่าวว่า การฝึกอบรมนับว่ามีบทบาทสำคัญและการฝึกอบรมไม่เพียงแต่จะช่วยให้ผู้สนใจและพร้อมจะเรียนรู้ ได้มีโอกาสเรียนรู้จนถึงขั้นนำไปปฏิบัติได้เท่านั้น แต่ผู้ที่ได้เคยปฏิบัติในเรื่องนั้นหรือสิ่งนั้นมาก่อนจริงแต่ต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมก็สามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้

เสาวลักษณ์ สิงหาโกวินท์ (2525: 7) ได้วิจัยพบว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการจัดระเบียบแล้วที่จะช่วยเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน ทั้งทางด้านทัศนคติ พฤติกรรมทั่วไป ความชำนาญ ความถนัด ความรู้ความสามารถของบุคคล เพื่อให้การปฏิบัติดียิ่งขึ้น

จตุพล หนิมพานิช (2527: 112) ได้วิจัยพบว่า บุคคลในองค์กรตระหนักว่างานที่ตนกำลังทำนั้นการที่จะทำได้ แต่ไม่สามารถทำได้อย่างใจนักจะทำให้ไม่มีความสุขเกิดการเบื่อหน่ายไม่พอใจในการทำงาน ถ้าไม่สามารถเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ และความสามารถให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรได้ดียิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นการเตรียมคนหรือพัฒนาคนให้มีความสามารถ ประสพการณ์ที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จ

ศิริวรรณ วงศ์สมบัติ (2533: 63) จากผลการศึกษาพบว่า ประสพการณ์การฝึกอบรมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม เพราะผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมบ่อยครั้งย่อมจะมีความรู้และวิธีการใหม่ ๆ โดยใช้ประสพการณ์ฝึกอบรมเป็นหลักในการดำเนินการ การเข้าอบรมสัมมนาสามารถทำให้เกษตรกรได้รับนวัตกรรมใหม่ ๆ มาปรับปรุงแก้ไขในไร่ ฟาร์มของตนเอง

การเข้าอบรมบ่อย ๆ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความเข้าใจอันดี ทักษะที่ถูกต้อง และความชำนาญแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

การศึกษา/การเรียนรู้

บุญคง หันจางสิทธิ์ (2543: 27-30) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาในความหมายอย่างกว้าง หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ทุกรูปแบบตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นขบวนการของชีวิต เป็นขบวนการหาความรู้และประสบการณ์ทุกอย่างที่ได้รับตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา การศึกษาในความหมายแคบ หมายถึง การเรียนการสอนในโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเท่านั้น และยังแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การศึกษาในระบบหรือการศึกษามีรูปแบบ (Formal Education) เป็นการศึกษที่จัดขึ้นในสถานศึกษาต่าง ๆ เช่น ในโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย มีการจัดชั้นเรียน กำหนดหลักสูตรและจำนวนปีที่เรียนและกำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ไว้อย่างแน่นอน มีอุปกรณ์การเรียนการสอน อาคารสถานที่ บุคลากร เป็นต้น

2. การศึกษานอกระบบหรือการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบ (Non-Formal Education) เป็นการศึกษาที่จัดตามความต้องการของประชาชนที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับโรงเรียน หรืออาจได้รับการศึกษามานับแต่มีเหตุจำเป็นต้องออกจากการศึกษาก่อนสำเร็จการศึกษา

3. การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการหรือจะเรียกว่าการศึกษตลอดชีวิต (Informal Education หรือ Lifelong Education) เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน เรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่ให้ทัศนคติ ค่านิยม ทักษะ ความรู้โดยตรงจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้ผลการศึกษาโดยสรุปดังนี้ คือ ปัจจุบันการท่องเที่ยวถูกทำให้เป็นอุตสาหกรรม ดำเนินทุกวิถีทางเพื่อจะรีดเงินจากกระเป๋านักท่องเที่ยว พัฒนาการของการท่องเที่ยวจึงเป็นธุรกิจที่มีผู้ซื้อ-ผู้ขายชัดเจน มุ่งสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่ตามมา ซึ่งได้แก่ การขายบริการทางเพศ การก่อสร้างตึก-อาคารขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อการจัดการทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นน้ำ ที่ดิน แหล่งท่องเที่ยวถูกทำลายด้วยแสง สี เสียง วัฒนธรรมชุมชนได้รับผลกระทบ เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่หรูหรา ฟุ่มเฟือยของประชาชนในท้องถิ่น และเกิดปัญหา

การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เพราะที่ผ่านมารายได้จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตกอยู่กับเจ้าของธุรกิจโรงแรม บริษัททัวร์ แต่ชาวบ้านในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์น้อยที่สุด

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536) ได้กล่าวว่า เพราะแรงผลักดันจากการท่องเที่ยวสนับสนุน ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดรายได้อย่างมหาศาลแก่ประเทศบ้านเมือง ซึ่งก็นับว่าเป็นการส่งเสริมจากบรรดาธุรกิจเอกชนอย่างมากมายและรวดเร็ว ดังเห็นได้ง่าย ๆ จากการที่ทางรัฐบาลจัดสรรงบประมาณให้แก่การบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานทางประวัติศาสตร์โบราณคดีต่างเดิม รวมไปถึงการคิดค่าขุดใหม่ ๆ เชิงสัญลักษณ์ขึ้นเพื่อโฆษณาให้มีการท่องเที่ยวกันอย่างคึกคัก

พงษ์อนันต์ สรรพานิช (2538: บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อประชาชนชาวภูเก็ต ทั้งในด้านดีและไม่ดี ผลการศึกษาพบว่า ในด้านดีนั้น ชาวภูเก็ตยอมรับว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสร้างงานและอาชีพแก่ประชาชนท้องถิ่นและนำความเจริญมาสู่ท้องถิ่น ส่วนในด้านไม่ดี คือ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาค่าครองชีพ และอาชญากรรม

ยศ สันตสมบัติ (2544) เสนอประเด็นที่สอดคล้องกับสุวิทย์ นามแสง โดยชี้ว่าในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาภาครัฐได้สนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ในฐานะเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญ รัฐมุ่งเน้นขายความงามของธรรมชาติแวดล้อม และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเป็นหลัก โดยไม่มีนโยบายที่ชัดเจนว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งดึงดูดหรือเป็นจุดหมายควรได้รับการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างไร ตลอดช่วงที่ผ่านมา การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ผูกขาดโดยบริษัทเอกชน ซึ่งบางกลุ่มสนใจแต่ตักตวงกำไรโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่ม เช่น กะเหรี่ยงคอยาว กลายเป็นกลุ่มชนที่ถูกจับโยกย้าย ถูกแบ่งชิง และเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมประหนึ่งเป็นสวนสัตว์มนุษย์ (ยศ สันตสมบัติ, 2544: 197)

สุริย์ บุญญานุพงษ์ (2539) ได้เสนอผลการวิจัยถึงผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับชุมชนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา การท่องเที่ยวได้เป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนอย่างรวดเร็ว การพัฒนาด้านการคมนาคม การบริหารสาธารณสุขรวมทั้งการบริหารทางสังคมอื่น ๆ ได้รับการสนับสนุนมากขึ้น เพื่อให้สามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจแล้วยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนอีกด้วย

กรอบแนวความคิด

สมมติฐานการวิจัย

จากการที่มีโครงการท่องเที่ยวเกษตร เกิดขึ้นในพื้นที่บ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ก่อให้เกิดผลกระทบ ดังนี้ คือ

1. ด้านเศรษฐกิจ โครงการท่องเที่ยวเกษตรก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรายได้ – ค่าใช้จ่ายจำนวนของทรัพย์สิน และภาระหนี้สินของเกษตรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
2. ด้านสังคม โครงการท่องเที่ยวเกษตรก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้ คือ
 - ด้านกายภาพของชุมชน โครงการท่องเที่ยวเกษตรส่งผลให้ระบบสาธารณูปโภคภายในชุมชน (เช่น ไฟฟ้า โทรศัพท์ เส้นทางคมนาคมขนส่ง) เกิดการเปลี่ยนแปลง
 - ด้านคุณภาพชีวิตของเกษตรกร โครงการท่องเที่ยวเกษตรส่งผลให้การรับข้อมูลข่าวสาร การฝึกอบรม สุขภาพอนามัย ของเกษตรกรเกิดการเปลี่ยนแปลง

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตรที่มีต่อเกษตรกรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิจัยไว้ดังนี้ คือ

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในพื้นที่บ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

เหตุผลที่เลือกบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นพื้นที่ทำการศึกษาครั้งนี้เนื่องจาก

โครงการท่องเที่ยวเกษตรเป็นโครงการใหม่ที่จังหวัดสุโขทัยได้รับอนุมัติจากกรมส่งเสริมการเกษตรให้ดำเนินการเป็นครั้งแรก โดยเริ่มดำเนินงานโครงการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2545 เป็นต้นมา จึงต้องการทราบผลการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวว่าก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างไรและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนบ้านห้วยตม อย่างไร

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ หัวหน้าครอบครัวเกษตรกรที่อาศัยอยู่ภายในพื้นที่บ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยการสุ่มตัวอย่างจากเกษตรกรจำนวน 211 ครอบครัว และสาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกหัวหน้าครอบครัวขึ้นมาเป็นผู้ให้ข้อมูลเนื่องจาก หัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจได้ดีกว่าสมาชิกในครอบครัว และการประกอบกิจกรรมในด้านต่าง ๆ หัวหน้าครอบครัวจะมีส่วนสำคัญมากในการชี้นำ ประกอบกับสมาชิกส่วนใหญ่ในครอบครัวจะมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันกับหัวหน้าครอบครัว

หน่วยการวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หัวหน้าครอบครัว ซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างเพื่อ หาตัวแทนวิเคราะห์ทางสถิติอื่นจะทำให้มีความแม่นยำ ความเชื่อมั่นสูง และยังสามารถศึกษาข้อมูลได้กว้างขวางและลึกซึ้ง อีกทั้งยังประหยัดค่าใช้จ่าย

ประหยัดเวลาและแรงงาน เพราะเป็นการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าประชากร (Cochran. 1996:2 อ้างใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540: 84)

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับจำนวนประชากร ผู้วิจัยได้กำหนดการสุ่มตัวอย่าง ประชากร เพื่อเป็นตัวแทนของประชากรที่ถูกต้อง สำหรับขนาดตัวอย่าง ได้กำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 95 เปอร์เซนต์ คิดคำนวณ โดยใช้สูตรทางสถิติของ Pagoso Garcia and Leon (นำชัย ทนผล, 2537: 17)

$$\text{สูตรการคำนวณ } n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

$$\begin{aligned} \text{เมื่อ } n &= \text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง} \\ N &= \text{จำนวนประชากรทั้งหมด} \\ e &= \text{ความคาดเคลื่อนที่กำหนดว่าจะเป็น (0.05)} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ดังนั้น } n &= \frac{211}{1 + 211(0.05)^2} \\ n &= 138 \end{aligned}$$

เพราะฉะนั้นกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการเก็บรวบรวมข้อมูล = 138 ตัวอย่าง

สำหรับเทคนิคในการสุ่มตัวอย่างผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้วิธีการจับสลาก ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. เขียนชื่อหัวหน้าครอบครัวทั้งหมด จำนวน 211 คน ที่อาศัยอยู่ในบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสาขาลย์ จังหวัดสุโขทัย นำใส่กล่องแล้วเขย่า
2. หยิบสลากขึ้นมาทีละใบจนกระทั่งครบตามจำนวน 138 ตัวอย่างที่ต้องการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จะใช้แบบสัมภาษณ์ (interview schedule) เพื่อสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัว ประกอบด้วย 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เป็นการรวบรวมข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตร

ตอนที่ 3 เป็นการรวบรวมปัญหาและแนวทางจัดการของเกษตรกรบ้านห้วยตม ตำบลบ้านตึก อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุโขทัย ในการดำเนินงานโครงการท่องเที่ยวเกษตร

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยวางแผนขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้คือ

1) ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรอำเภอสหัสขันธ์ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านตึก และคณะกรรมการหมู่บ้านบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึก อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุโขทัย เพื่อแจ้งให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน เพื่อเข้าสัมภาษณ์เกษตรกรบ้านห้วยตม ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ได้จากการสุ่มตัวอย่าง

2) เก็บรวบรวมข้อมูลตามวันเวลา สถานที่ที่กำหนดไว้

3) ข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ แปลความหมาย สรุปผลและรายงานผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหา มาถอดรหัส จัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (statistical package for the social sciences: SPSS/PC) โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เพื่อบรรยายเกี่ยวกับข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด โดยใช้ค่าร้อยละ (percentage)

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ โดยแสดงในรูปตารางเปรียบเทียบระหว่างก่อนเข้าร่วมโครงการท่องเที่ยวเกษตร (ปี พ.ศ. 2544) และหลังเข้าร่วมโครงการท่องเที่ยวเกษตร (ในระหว่างปี 2545 – 2546) โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

3. วิเคราะห์ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โครงการท่องเที่ยวเกษตรที่มีต่อเกษตรกรบ้านห้วยตม ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยใช้เครื่องหมายพิชคณิตแสดงความแตกต่างในรูป (+) หรือ (-) ระหว่างข้อมูลแต่ละคู่ ร่วมกับการจัดอันดับขนาดความแตกต่างของข้อมูลแต่ละคู่ โดยยึดหลักที่ว่า ถ้าค่ามัธยฐาน (median) ของประชากรทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกันแล้ว ผลรวมของลำดับที่ของความแตกต่างที่มีเครื่องหมาย (+) และ (-) น่าจะใกล้เคียงกัน ซึ่งเรียกว่า “การทดสอบลำดับที่มีเครื่องหมายกำกับ” หรือ Wilcoxon Sign-Rank Test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 (สายชล สตินสมบูรณ์ทอง, 2547: 350) โดยมีวิธีดังนี้

1. หาผลต่างของข้อมูลแต่ละคู่ โดยคิดเครื่องหมาย คือ

$$D_i = X_i - Y_i$$

เมื่อ D_i = ผลต่างของข้อมูลชุดที่ i

2. ให้ลำดับที่แก่ค่าสัมบูรณ์ $|D_i|$ จากค่าน้อยไปหาค่ามาก โดยให้ค่าน้อยที่สุดเป็นลำดับที่ 1 ค่ามากที่สุดเป็นลำดับที่ n ถ้าผลต่างเท่ากันให้ใช้ลำดับที่เฉลี่ย แต่ถ้าผลต่างเป็น 0 แสดงว่าเกิด ties ให้ตัดทิ้ง จะไม่นำมาพิจารณาจัดลำดับ ทำให้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (n) ลดลง

3. ให้เครื่องหมายแก่ลำดับที่ในข้อ 2 ตามเครื่องหมายเดิมของ D_i

4. หาผลรวมของลำดับที่ที่มีเครื่องหมายเหมือนกัน โดยกำหนดให้

$$T_+ = \text{ผลรวมของลำดับที่ที่มีเครื่องหมายบวก (+)}$$

$$T_- = \text{ผลรวมของลำดับที่ที่มีเครื่องหมายลบ (-)}$$

กรณีกลุ่มตัวอย่างมีขนาดใหญ่ ($n > 30$) สามารถวิเคราะห์ความแตกต่างได้โดยใช้สูตร

$$Z = \frac{T - \frac{n(n+1)}{4}}{\sqrt{\frac{n(n+1)(2n+1)}{24}}}$$

เมื่อ

T = ผลรวมของลำดับที่ที่มีเครื่องหมายน้อยที่สุด หรือ $\text{Min}(T_+, T_-)$

n = จำนวนลำดับที่ที่มีอยู่ทั้งหมด (ไม่รวม ties)

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้เวลาในการวิจัย 24 เดือน โดยเริ่มวิจัยตั้งแต่ เดือนตุลาคม
พ.ศ. 2546 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2548

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของโครงการท่องเที่ยวเกษตรที่มีผลต่อเกษตรกรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยศึกษาถึงลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรกรบ้านห้วยตม และผลกระทบของโครงการท่องเที่ยวเกษตร ซึ่งได้แก่ ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งปัญหาและแนวทางจัดการโครงการท่องเที่ยวเกษตรของเกษตรกรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย

การวิจัยครั้งนี้จะนำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของเกษตรกรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย

ตอนที่ 2 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตรที่มีต่อเกษตรกรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการจัดการโครงการท่องเที่ยวเกษตรของเกษตรกรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย

ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของเกษตรกรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย

ลักษณะส่วนบุคคล

1. อายุ

ผลการวิจัยในตาราง 1 พบว่า ผู้ให้ข้อมูล มีอายุโดยเฉลี่ย 45 ปี มีอายุสูงสุด 84 ปี และมีอายุต่ำที่สุด 17 ปี ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 32.61 มีอายุช่วง 31 – 40 ปี รองลงร้อยละ 28.99 มีอายุในช่วง 41 – 50 ปี ร้อยละ 15.22 มีอายุในช่วง 51 – 60 ปี และร้อยละ 13.77 มีอายุมากกว่า 60 ปี มีผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุไม่เกิน 30 ปี มีเพียงร้อยละ 9.42 เท่านั้น

จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลมีอายุโดยเฉลี่ยเป็นบุคคลที่จัดอยู่ในวัยทำงาน แต่มีข้อสังเกตได้ว่าผู้ให้ข้อมูล จำนวนถึงร้อยละ 13.77 มีอายุมากกว่า 60 ปี แต่ยังสามารทำการเกษตรได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ให้ข้อมูลมีอาชีพเกษตรกรตามบรรพบุรุษ ดังจะเห็น

ว่าผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุมากที่สุด ถึง 84 ปี ซึ่งเกษตรกรเหล่านี้จะคอยควบคุมดูแลการทำกรเกษตร
แทนบุตรหลานของตนที่ออกไปประกอบอาชีพอย่างอื่น

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามอายุ

อายุ (ปี)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 30 ปี	13	9.42
31 – 40 ปี	45	32.61
41 – 50 ปี	40	28.99
51 – 60 ปี	21	15.22
มากกว่า 60 ปี	19	13.77
รวม	138	100.00

ค่าเฉลี่ย = 45.14

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 13.10

ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 17 – 84

2. ระดับการศึกษา

ผลการวิจัยในตาราง 2 พบว่าผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 74.64 จบการศึกษา ระดับประถมศึกษา
ศึกษา มีผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และอนุปริญญา
ร้อยละ 11.59, 7.25 และ 2.90 ตามลำดับ ผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีร้อยละ 3.62

จากผลการวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษา
เพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีบางส่วนไม่ได้รับการศึกษา และมีเพียงส่วนน้อยที่ได้รับการศึกษาสูง
กว่าระดับการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งสอดคล้องกับที่ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2529: 59) ได้กล่าวว่า การ
ศึกษาในชนบทส่วนใหญ่เป็นการศึกษาภาคบังคับสถานภาพการศึกษาในชนบททั่วไปยังมีปริมาณ
และคุณภาพต่ำกว่าเขตเมือง

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	5	3.62
ประถมศึกษาตอนต้น (ป.4)	65	47.10
ประถมศึกษาตอนปลาย (ป.6 – 7)	38	27.54
มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)	16	11.59
มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6, ปวช.)	10	7.25
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	4	2.90
รวม	138	100.00

3. เพศ

ผลการศึกษาในตาราง 3 พบว่าผู้ให้ข้อมูล ร้อยละ 81.88 เป็นเพศชาย และเพศหญิง ร้อยละ 18.12

จากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าสังคมชนบทยังให้ความสำคัญกับเพศชาย เป็นหัวหน้าครอบครัว ส่วนเพศหญิงที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเป็นหม้ายโดยการหย่าร้าง หรือสามีเสียชีวิตและบางส่วนเป็นโสด

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	113	81.88
หญิง	25	18.12
รวม	138	100.00

4. สถานภาพการสมรส

ผลการศึกษาในตาราง 4 พบว่าผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 61.59 แต่งงานแล้ว รองลงมา ร้อยละ 21.01 ระบุว่า เป็นหม้ายเนื่องจากสามี/ภรรยาเสียชีวิต ร้อยละ 12.32 ระบุว่าหย่าร้าง และ ร้อยละ 5.07 ระบุว่า เป็นโสด

จากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีครอบครัวแล้ว เนื่องจากอยู่ในวัยที่สมควรจะมีครอบครัวได้ ดังจะเห็นได้จากผู้ให้ข้อมูลมีอายุน้อยที่สุด 17 ปี ซึ่งสภาพคนในชนบทไทยโดยทั่วไปจะนิยมแต่งงานเมื่อมีอายุน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ รัชนิกร เศรษฐโชติ (2528: 138) ได้กล่าวว่า ชาวชนบทจะแต่งงานเมื่ออายุน้อย เพราะว่าการแต่งงานนั้น เท่ากับเป็นการทำให้สภาพทางสังคมของกลุ่มสมรสเป็นผู้ใหญ่ขึ้น

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามสถานภาพการสมรส

สถานภาพการสมรส	จำนวน	ร้อยละ
โสด	7	5.07
แต่งงาน	85	61.59
สามี/ภรรยาชีวิต	29	21.01
หย่าร้าง	17	12.32
รวม	138	100.00

5. จำนวนสมาชิกในครอบครัว

ผลการศึกษาในตาราง 5 พบว่าผู้ให้ข้อมูลที่สมาชิกในครอบครัวมากที่สุด 8 คน และน้อยที่สุด 1 คน โดยผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 64.49 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน รองลงมา ร้อยละ 26.09 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 1-2 คน และร้อยละ 9.42 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว มากกว่า 4 คน มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.29

จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีขนาดของครอบครัวเพียง 3 คน ซึ่งจัดอยู่ในขนาดที่เหมาะสมเนื่องจากปัจจุบันนี้ผู้ให้ข้อมูลได้ระบุว่า ภายหลังจากสมรสแล้วได้แยกครอบครัวใหม่ ซึ่งต่างกับผู้ให้ข้อมูลมีขนาดครอบครัวใหญ่ บางส่วนยังมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายอยู่

ตาราง 5 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามสมาชิกในครอบครัว

สมาชิกในครอบครัว (คน)	จำนวน	ร้อยละ
1 – 2 คน	36	26.09
3 – 4 คน	89	64.49
มากกว่า 4 คน	13	9.42
รวม	138	100.00
ค่าเฉลี่ย = 3.25 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.29 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 1 - 8		

6. จำนวนแรงงานในครอบครัว

ผลการศึกษาในตาราง 6 พบว่า ครอบครัวที่มีแรงงานมากที่สุด 7 คน และน้อยที่สุด 1 คน โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ร้อยละ 60.87 มีจำนวนแรงงานในครอบครัว 1-2 คน ร้อยละ 37.68 มีแรงงานในครอบครัว 3-4 คน และร้อยละ 1.45 มีแรงงานในครอบครัวมากกว่า 4 คน โดยเฉลี่ยแต่ละครอบครัวจะมีแรงงาน 2 คน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.02

จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แรงงานในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นแรงงานภาคเกษตรกร ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า ภายหลังจากปฏิบัติงานเกษตรในส่วนของตนเองเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะรับจ้างทำการเกษตรให้กับเพื่อนบ้านที่อยู่หมู่บ้านเดียวกัน และต่างหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน

ตาราง 6 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามแรงงานในครอบครัว

แรงงานในครอบครัว (คน)	จำนวน	ร้อยละ
1 – 2 คน	84	60.87
3 – 4 คน	52	37.68
มากกว่า 4 คน	2	1.45
รวม	138	100.00
ค่าเฉลี่ย = 2.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.02 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 1 - 7		

7. ประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพเกษตรกร

ผลการศึกษาในตาราง 7 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีประสิทธิภาพในการทำ เกษตรสูงสุด 63 ปี และน้อยที่สุด 1 ปี โดยผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 36.96 มีประสิทธิภาพระหว่าง 21- 30 ปี รองลงมาร้อยละ 23.91 มีประสิทธิภาพระหว่าง 11 - 20 ปี ร้อยละ 15.22 มีประสิทธิภาพระหว่าง 31 - 40 ปี ร้อยละ 7.97 มีประสิทธิภาพระหว่าง 41 - 50 ปี ร้อยละ 7.25 มีประสิทธิภาพมากกว่า 50 ปี และร้อยละ 8.70 มีประสิทธิภาพไม่เกิน 10 ปี โดยมีประสิทธิภาพประกอบอาชีพเกษตร เฉลี่ย 28 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 13.02

จากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีประสิทธิภาพ ในการประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นระยะเวลา ไม่น้อยกว่า 10 ปี เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลมีบิดา มารดา ทำการเกษตรมาก่อนแล้ว และผู้ให้ข้อมูลได้รับการสืบทอดการเกษตรจากบิดา มารดา มาถึงปัจจุบัน ส่วนผู้ให้ข้อมูลบางส่วน ซึ่งมีประสิทธิภาพในอาชีพการเกษตรไม่เกิน 10 ปี เนื่องจากบุคคลเหล่านั้น เพิ่งจะสมรสและแยกครอบครัว จากบิดา มารดา และบางส่วนเพิ่งจะอพยพเข้ามาทำการเกษตร

ตาราง 7 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามระยะเวลาของประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพเกษตรกร

ระยะเวลาในการประกอบอาชีพเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 10 ปี	12	8.70
11 - 20	33	23.91
21 - 30	51	36.96
31 - 40	21	15.22
41 - 50	11	7.97
มากกว่า 50 ปี	10	7.25
รวม	138	100.00

ค่าเฉลี่ย = 28.17

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 13.02

ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 1 - 63

8. อาชีพหลัก

ผลการศึกษาในตาราง 8 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 100 ประกอบอาชีพทำการเกษตร กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 91.30 ทำการเกษตรแบบผสมผสาน และร้อยละ 8.70 แบบเชิงเดี่ยว

ตาราง 8 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามอาชีพหลัก

อาชีพหลักของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรแบบผสมผสาน	126	91.30
ไม้ผลเชิงเดี่ยว	12	8.70
รวม	138	100.00

9. การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

ผลการศึกษาในตาราง 9 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 94.93 เป็นคนในพื้นที่เดิม และร้อยละ 5.07 เป็นเกษตรกรที่อพยพย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ ผู้ให้ข้อมูลได้ระบุว่า เกษตรกรในบ้านห้วยตม ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติพี่น้อง และมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเป็นกลุ่มก้อน ส่วนผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่เนื่องจากสมรสกับคนในหมู่บ้าน

ตาราง 9 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของกลุ่มตัวอย่าง

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน	จำนวน	ร้อยละ
เป็นคนในพื้นที่เดิม	131	94.93
ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่	7	5.07
รวม	138	100.00

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

1. สถานภาพการถือครองที่ดิน

ผลการศึกษาในตาราง 10 พบว่า เกษตรกรถือครองที่ดินในลักษณะที่ที่ดินเป็นของตนเองแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ในที่ดินทำกิน ร้อยละ 81.88 รองลงมาร้อยละ 8.70 มีที่ดินเป็นของตนเองโดยถือสิทธิ์ นส.3 ก. ร้อยละ 5.80 ถือครองที่ดินเป็นของตนเองโดยถือสิทธิ์ นส.3 และร้อยละ 3.62 มีที่ดินเป็นของตนเอง โดยถือสิทธิ์ สทก.

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีที่ดินเป็นของตนเองแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกินเนื่องจากอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแต่เกษตรกร เข้าไปทำกินและตั้งถิ่นฐานก่อนที่จะออกประกาศเป็นเขตป่าสงวน

ตาราง 10 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามกรรมสิทธิ์ในที่ดินของกลุ่มตัวอย่าง

สภาพการถือครองที่ดิน	จำนวน	ร้อยละ
ของตนเองแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์	113	81.88
ของตนเองมีเอกสารสิทธิ์ นส.3	8	5.80
ของตนเองมีเอกสารสิทธิ์ นส.3 ก.	12	8.70
ของตนเองมีเอกสารสิทธิ์ สทก.	5	3.62
รวม	138	100.00

2. ขนผลของการถือครองที่ดิน

ผลการศึกษาในตาราง 11 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการถือครองที่ดินในรูปแบบที่ที่ดินเป็นของตนเองทั้งหมด ร้อยละ 100 โดยร้อยละ 25.36 ถือครองที่ดินระหว่าง 20.1 - 25.0 ไร่ ร้อยละ 23.91 ถือครองที่ดินระหว่าง 15.1 - 20.0 ไร่ ร้อยละ 20.29 ถือครองที่ดินไม่เกิน 10 ไร่ ร้อยละ 17.39 ถือครองที่ดินระหว่าง 10.1 - 15.0 ไร่ ร้อยละ 7.97 ถือครองที่ดินมากกว่า 30 ไร่ และร้อยละ 5.07 ถือครองที่ดินระหว่าง 25.1 ไร่ - 30.0 ไร่ โดยเกษตรกรจะมีพื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ย 17.5 ไร่ มีพื้นที่ถือครองมากที่สุด 63.2 ไร่ และถือครองต่ำสุด 3 ไร่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.76

ตาราง 11 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามขนาดพื้นที่ถือครอง

ขนาดการถือครอง (ไร่)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 10 ไร่	28	20.29
10.1 – 15 ไร่	24	17.39
15.1 – 20 ไร่	33	23.91
20.1 – 25 ไร่	35	25.36
25.1 – 30 ไร่	7	5.07
มากกว่า 30 ไร่	11	7.97
รวม	138	100.00

ค่าเฉลี่ย = 17.50

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 8.76

ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 3 – 63.2

จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่มีที่ถือครองขนาดเล็ก เนื่องจากแยกครอบครัว ออกจากครอบครัวใหญ่ และบิดา มารดาแบ่งที่ให้ทำกิน ส่วนผู้ที่มีที่ดินจำนวนมากเป็นผู้ที่มีอายุมากและเตรียมจะแบ่งที่ดินให้ลูกหลานในภายหลัง

3. พื้นที่ถือครองในการทำการเกษตร

ผลการศึกษาในตาราง 12 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีพื้นที่ถือครองในการทำการเกษตร โดยเฉลี่ยครอบครัวละ 16.90 ไร่ มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.55 โดยผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 36.96 มีพื้นที่ถือครองในการทำการเกษตรอยู่ระหว่าง 15.1 - 20.0 ไร่ รองลงมาร้อยละ 28.26 มีพื้นที่ถือครองในการทำการเกษตรไม่เกิน 10 ไร่ ร้อยละ 13.77 มีพื้นที่ถือครองอยู่ระหว่าง 10.1 - 15.0 ไร่ ร้อยละ 10.14 มีพื้นที่ถือครองอยู่ระหว่าง 20.1 - 25.0 ไร่ ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่มีพื้นที่ถือครองในการทำการเกษตรอยู่ระหว่าง 25.1 - 30.0 ไร่ และมากกว่า 30 ไร่ มีเพียงร้อยละ 6.52 และ 4.35 ตามลำดับ โดยเกษตรกรจะมีพื้นที่ถือครองในการทำเกษตรสูงสุด 60 ไร่ และต่ำสุด 2 ไร่

จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่มีพื้นที่ถือครองในการทำการเกษตรน้อยเป็นผู้ที่แยกตัวออกจากครอบครัวใหญ่ โดยที่บิดา มารดาแบ่งที่ดินให้ทำกิน

ตาราง 12 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามขนาดพื้นที่ถือครองในการทำการเกษตร

ขนาดพื้นที่ถือครอง (ไร่)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 10 ไร่	39	28.26
10.1 – 15 ไร่	19	13.77
15.1 – 20 ไร่	51	36.96
20.1 – 25 ไร่	14	10.14
25.1 – 30 ไร่	9	6.52
มากกว่า 30 ไร่	6	4.35
รวม	138	100.00

ค่าเฉลี่ย = 16.90 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 8.55 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 2 - 60

4. รายได้ต่อปีของเกษตรกรในรอบปีที่ผ่านมา

4.1 รายได้ต่อปีจากภาคการเกษตร

ผลการศึกษาในตาราง 13 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีรายได้จากภาคการเกษตรโดยเฉลี่ย 65,653.82 บาทต่อปี มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 59,538.07 โดยผู้ให้ข้อมูลมีรายได้สูงที่สุด 437,000 บาทต่อปี ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกิน 50,000 บาท ร้อยละ 47.83 รองลงมา ร้อยละ 36.96 มีรายได้อยู่ระหว่าง 50,001 - 100,000 บาท ร้อยละ 8.70 มีรายได้อยู่ระหว่าง 100,001 - 150,000 บาท ร้อยละ 3.62 มีรายได้อยู่ระหว่าง 150,001 - 200,000 บาท และร้อยละ 2.90 มีรายได้เกิน 200,000 บาท

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่มีรายได้น้อยเนื่องจากเป็นเกษตรกรที่เพิ่งแยกครอบครัวออกมาจากครอบครัวใหญ่ และมีพื้นที่ทำการเกษตรน้อย ประกอบกับพืชที่ปลูกยังไม่ได้รับผลผลิตเต็มที่ ส่วนเกษตรกรบางรายที่มีรายได้สูง เนื่องจากมีพื้นที่ทำการเกษตรมากทำให้ได้ผลผลิตมากตามไปด้วย จึงทำให้ขายผลผลิตได้เป็นจำนวนมากส่งผลให้รายได้สูงตามไปด้วย

4.2 รายได้ต่อปีจากการประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตร

นอกจากผู้ให้ข้อมูลจะประกอบอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลักแล้ว ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลยังมีรายได้จากการประกอบอาชีพอื่น โดยมีรายได้เฉลี่ยจากการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร 20,826.52 บาทต่อปี มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 30,374.04 ผู้ให้ข้อมูล

เกือบทั้งหมดร้อยละ 87.68 มีรายได้จากนอกภาคการเกษตรไม่เกิน 50,000 บาท รองลงมาร้อยละ 5.07 มีรายได้อยู่ระหว่าง 50,001 - 100,000 บาท ร้อยละ 1.45 มีรายได้อยู่ระหว่าง 100,001 - 150,000 บาทและร้อยละ 0.60 มีรายได้เกิน 200,000 บาท ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 5.07 ไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตร

เมื่อพิจารณารายได้จากการประกอบอาชีพอื่นของผู้ให้ข้อมูลจะเห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรเป็นอาชีพเสริมเมื่อเสร็จจากการทำการเกษตรภายในฟาร์มของตนเองแล้ว เช่น การทำหัตถกรรมพื้นบ้าน การรับจ้างนอกฟาร์ม เป็นต้น

4.3 รายได้รวมต่อปีจากการประกอบอาชีพจากภาคเกษตรและนอกภาคการเกษตร

ผลการศึกษาพบว่า รายได้รวมจากการประกอบอาชีพจากภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรโดยเฉลี่ย 84,913.59 บาทต่อปี มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 65,429.54 โดยผู้ให้ข้อมูลมีรายได้สูงสุด 440,080 บาทต่อปี และมีรายได้ต่ำสุด 1,680 บาท โดยร้อยละ 55.07 มีรายได้ระหว่าง 50,001-100,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 23.19 มีรายได้ไม่เกิน 50,000 บาท ร้อยละ 12.32 มีรายได้อยู่ระหว่าง 100,001 - 150,000 บาท ร้อยละ 5.07 มีรายได้เกิน 200,000 บาท และร้อยละ 4.35 มีรายได้อยู่ระหว่าง 150,001 – 200,000 บาท

จากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลบางรายมีรายได้สูงมากจากภาคการเกษตร เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลมีพื้นที่ทำการเกษตรมากทำให้มีผลผลิตการเกษตรออกจำหน่ายมากตามไปด้วย ส่วนผู้ให้ข้อมูลบางรายที่มีรายได้น้อยเนื่องจากพึ่งแยกครอบครัวออกจากครอบครัวใหญ่ มีพื้นที่ทำการเกษตรที่ได้รับแบ่งจากบิดามารดาน้อย และประกอบกับพืชบางชนิดยังไม่ให้ผลผลิตทำให้มีรายได้ต่ำ เกษตรกรบางรายประกอบอาชีพค้าขาย ผลผลิตการเกษตรด้วยทำให้มีรายได้นอกภาคการเกษตรสูง และเกษตรกรบางส่วนที่มีอายุมาก เมื่อหมดงานภายในฟาร์มของตนเองแล้ว ก็อยู่บ้านทำหัตถกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ภายในครอบครัว บางส่วนเมื่อหมดงานของตนเองแล้วก็จะไปรับจ้างทำงานในสวนที่มีขนาดใหญ่ภายในหมู่บ้านของตนเอง เพื่อนำเงินมาเป็นรายได้เสริมภายในครอบครัว

ตาราง 13 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามรายได้จากภาคการเกษตรนอกภาค
การเกษตร และรายได้รวมจากการเกษตรและนอกภาคเกษตร

แหล่งที่มาของรายได้ (บาท/ปี)	จำนวน (N = 138)	ร้อยละ
ก. รายได้จากภาคการเกษตร		
ไม่เกิน 50,000 บาท	66	47.83
50,001 – 100,000 บาท	51	36.96
100,001 – 150,000 บาท	12	8.70
150,001 – 200,000 บาท	5	3.62
เกิน 200,000 บาท	4	2.90
ค่าเฉลี่ย = 65,653.82 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 59,538.07 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 1,342 - 437,000		
ข. รายได้นอกภาคการเกษตร		
ไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตร	7	5.07
ไม่เกิน 50,000 บาท	121	87.68
50,001 – 100,000 บาท	7	5.07
100,001 – 150,000 บาท	2	1.45
150,001 – 200,000 บาท	-	-
เกิน 200,000 บาท	1	0.72
ค่าเฉลี่ย = 20,826.52 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 30,374.04 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 0 - 290,000		
ค. รายได้รวมจากภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร		
ไม่เกิน 50,000 บาท	32	23.19
50,001 – 100,000 บาท	76	55.07
100,001 – 150,000 บาท	17	12.32
150,001 – 200,000 บาท	6	4.35
เกิน 200,000 บาท	7	5.07
ค่าเฉลี่ย = 84,913.59 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 65,429.54 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 1,680 - 440,080		

5. แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตร

ผลการศึกษาในตาราง 14 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 48.60 มีการกู้ยืมเงินมาใช้ในการลงทุน เพื่อทำการเกษตร รองลงมาร้อยละ 42.00 ใช้เงินทุนของตนเอง และร้อยละ 9.40 มีการกู้ยืมเงินบางส่วนและใช้เงินทุนของตนเองสมทบเพื่อใช้เป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพการเกษตร

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีแหล่งเงินทุนมากกว่า 1 แหล่ง โดยพบว่า ร้อยละ 42.03 ใช้เงินทุนของตนเอง รองลงมาร้อยละ 34.78 กู้จากกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 32.61 กู้จาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ร้อยละ 19.57 กู้จากสหกรณ์การเกษตร มีเพียงส่วนน้อยที่กู้เงินจากเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง และกลุ่มเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 0.72 เท่ากัน

จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่กู้ยืมเงินสำหรับใช้ลงทุนทำการเกษตรจาก ธกส. ซึ่งเป็นสถาบันทางการเงินของภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับ สันติภาพ จินดาแสง (2532: 28) กล่าวว่า ไร่ว่า ธกส. เป็นแหล่งสินเชื่อที่มีบทบาทต่อเกษตรกรในชนบทมากที่สุด

ตาราง 14 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามแหล่งเงินทุนที่นำมาใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตร

แหล่งเงินทุนที่นำมาใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตร	จำนวน (N = 138)	ร้อยละ
ที่มาของเงินทุน		
ของตนเอง	58	42.00
กู้ยืม	67	48.60
ของตนเองและกู้ยืมบางส่วน	13	9.40

ตาราง 14 (ต่อ)

แหล่งเงินทุนที่นำมาใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตร	จำนวน (N = 138)	ร้อยละ
แหล่งเงินทุน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ของตนเอง	58	42.03
กองทุนหมู่บ้าน	48	34.78
ธกส.	45	32.61
สหกรณ์การเกษตร	27	19.57
เพื่อนบ้าน	1	0.72
ญาติพี่น้อง	1	0.72
กลุ่มเกษตรกร	1	0.72

ลักษณะทางสังคม

1. การเป็นสมาชิกกลุ่ม

ผลการศึกษาในตาราง 15 พบว่าผู้ให้ข้อมูลเป็นสมาชิกกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน รองลงมาร้อยละ 62.32 เป็นลูกค้าของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ร้อยละ 31.88 เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้าสหกรณ์การเกษตร และมีเพียงร้อยละ 2.17 เท่านั้นที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใด ๆ

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมด ร้อยละ 97.83 เป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตร (2536: 8) ที่สนับสนุนและส่งเสริมการรวมตัวของเกษตรกรเป็นกลุ่มหรือสถาบัน เพื่อเป็นกลไกในการถ่ายทอดวิชาการให้สามารถดำเนินธุรกิจด้านการผลิตและการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการรวมตัวกันเป็นกลุ่มทำให้เกษตรกรรู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ระหว่างสมาชิกในกลุ่มและระหว่างกลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้การรวมกลุ่มยังมีอำนาจในการต่อรองในการซื้อขายปัจจัยการผลิตทางการเกษตร จึงเป็นประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพ ฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น

ตาราง 15 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่ม

สมาชิกกลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย	3	2.17
เป็นสมาชิกกลุ่ม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	92	66.67
กลุ่มลูกค้า ธกส.	86	62.32
กลุ่มลูกค้าสหกรณ์การเกษตร	44	31.88

2. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารในรอบปีที่ผ่านมา

ผลการศึกษาในตาราง 16 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีค่าเฉลี่ยในการรับข้อมูลข่าวสารจากผู้ใหญ่บ้าน 12 ครั้ง และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.98 โดยผู้ใหญ่บ้านจะจัดประชุมหมู่บ้านเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ให้ลูกบ้านทราบ โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 96.38 จะเข้าประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านในช่วง 7 - 12 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 1.45 จะเข้าประชุมมากกว่า 12 ครั้ง และอีกร้อยละ 1.45 เช่นกันที่ไม่ได้เข้าประชุมเลย และมีเกษตรกรอีกร้อยละ 0.72 เท่านั้นที่เข้าประชุมช่วง 1 - 6 ครั้ง

สำหรับการรับข้อมูลข่าวสารจากสมาชิก อบต. ของหมู่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลมีค่าเฉลี่ยในการรับข้อมูลข่าวสาร 11 ครั้ง ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.52 โดยเกษตรกร ส่วนใหญ่ร้อยละ 84.06 ได้รับแจ้งข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ จากสมาชิก อบต. ของหมู่บ้านช่วง 7 - 12 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 13.77 ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารจากสมาชิก อบต. ของหมู่บ้านเลย ร้อยละ 1.45 รับข้อมูลข่าวสารช่วง 1 - 6 ครั้ง และร้อยละ 0.72 ได้รับข้อมูลข่าวสารมากกว่า 12 ครั้ง

สำหรับการรับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ผู้ให้ข้อมูลมีค่าเฉลี่ยในการรับข้อมูลข่าวสาร 2 ครั้ง มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.89 โดยเกษตรกรร้อยละ 70.29 ได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่ระหว่าง 1 - 6 ครั้ง แต่เกษตรกรอีกร้อยละ 27.54 ตอบว่าไม่เคยได้รับข่าวสารข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเลย และร้อยละ 2.17 ได้รับข้อมูลข่าวสารช่วง 7 - 12 ครั้ง

สำหรับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จากการอ่านหนังสือพิมพ์ ผู้ให้ข้อมูลมีค่าเฉลี่ยในการอ่าน 1 ครั้ง มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.79 โดยเกษตรกรเกือบทั้งหมดร้อยละ 94.20 ไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์เลย รองลงมาร้อยละ 2.17 เท่านั้นตอบว่าเคยอ่านในช่วง 1 - 7 ครั้ง และมากกว่า 12 ครั้ง และร้อยละ 1.45 อ่านช่วง 1 - 6 ครั้ง

ในส่วนการรับข้อมูลข่าวสาร จากแผ่นพิมพ์/ใบปลิว มีค่าเฉลี่ย 1 ครั้ง มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.13 โดยเกษตรกรร้อยละ 65.22 ไม่เคยอ่านแผ่นพิมพ์/ใบปลิวเลย และเกษตรกรร้อยละ 33.33 เคยอ่าน 1 – 6 ครั้ง และร้อยละ 0.72 เคยอ่านช่วง 7 – 12 ครั้ง และมากกว่า 12 ครั้ง

สำหรับการรับข้อมูลข่าวสารทางวิทยุผู้ให้ข้อมูลมีค่าเฉลี่ยในการฟังวิทยุ 313 วัน มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 120.06 โดยผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 84.06 ตอบว่าฟังวิทยุมากกว่า 200 วัน ร้อยละ 5.07 ฟังวิทยุช่วง 1 – 100 วัน ร้อยละ 1.45 ฟังวิทยุช่วง 101 – 200 วัน และมีเกษตรกรร้อยละ 9.42 ไม่เคยรับฟังข้อมูลข่าวสารทางวิทยุเลย

สำหรับการรับข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์ผู้ให้ข้อมูลมีค่าเฉลี่ยในการรับข้อมูลข่าวสาร 318 วัน มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 103.66 โดยเกษตรกรร้อยละ 81.88 ตอบว่ารับข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์มากกว่า 200 วัน รองลงมาร้อยละ 11.59 รับข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์ช่วง 1 – 100 วัน ร้อยละ 4.35 รับข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์ช่วง 101 – 200 วัน และมีเกษตรกรเพียงร้อยละ 2.17 ตอบไม่เคยรับข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์เลย

จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สื่อทางวิทยุและโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีความสำคัญในการให้ข้อมูลข่าวสารกับเกษตรกรผู้อยู่ในชนบท ในส่วนของหนังสือพิมพ์นั้นผู้ที่ได้อ่านส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่บ้านสาเหตุอาจเนื่องมาจากหมู่บ้านอยู่ห่างไกลตัวอำเภอ จะมีการฝากหนังสือพิมพ์เข้ามาในหมู่บ้านอาทิตย์ละครั้ง โดยเก็บไว้ที่บ้านผู้ใหญ่บ้านเป็นส่วนใหญ่

ตาราง 16 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามประเภทของแหล่งข้อมูลข่าวสาร ในรอบปีที่ผ่านมา

แหล่งข้อมูลข่าวสาร (ครั้ง/ปี)	จำนวน (N = 138)	ร้อยละ
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน		
ไม่เคยรับ	2	1.45
1 – 6	1	0.72
7 – 12	133	96.38
มากกว่า 12	2	1.45
ค่าเฉลี่ย = 11.70 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.98 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 0 – 32		
สมาชิก อบต.		
ไม่เคยรับ	19	13.77
1 – 6	2	1.45
7 – 12	116	84.06
มากกว่า 12	1	0.72
ค่าเฉลี่ย = 10.14 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 4.52 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 0 – 30		
เจ้าหน้าที่ของรัฐ		
ไม่เคยรับ	38	27.54
1 – 6	97	70.29
7 – 12	3	2.71
ค่าเฉลี่ย = 2.03 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.89 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 0 – 12		
หนังสือพิมพ์		
ไม่เคยอ่าน	130	94.20
1 – 6	2	1.45
7 – 12	3	2.17
มากกว่า 12	3	2.17
ค่าเฉลี่ย = 0.85 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 4.79 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 0 – 48		

ตาราง 16 (ต่อ)

แหล่งข้อมูลข่าวสาร (ครั้ง/ปี)	จำนวน (N = 138)	ร้อยละ
แผ่นพับ/ใบปลิว		
ไม่เคยอ่าน	90	65.22
1 – 6	46	33.33
7 – 12	1	0.72
มากกว่า 12	1	0.72
ค่าเฉลี่ย = 0.99 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.13 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 0 – 19		
วิทยุ		
ไม่เคยฟัง	13	9.42
1 – 100	7	5.07
101 – 200	2	1.45
มากกว่า 200	116	84.06
ค่าเฉลี่ย = 313.15 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 120.06 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 0 – 365		
โทรทัศน์		
ไม่เคยดู	3	2.17
1 – 100	16	11.59
101 – 200	6	4.35
มากกว่า 200	113	81.88
ค่าเฉลี่ย = 318.08 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 103.66 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 0 – 365		

3. การเข้าฝึกอบรมในรอบปีที่ผ่านมา

ผลการศึกษาในตาราง 17 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 62.32 เคยเข้ารับการฝึกอบรมในเรื่องการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ระหว่าง 1-2 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 0.72 เคยเข้ารับการฝึกอบรมการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวระหว่าง 3-4 ครั้ง ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 36.96 ระบุว่าในรอบปีที่ผ่านมายังไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมเรื่องการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

สำหรับการฝึกอบรมเรื่องการผลิตของที่ระลึกในรอบปีที่ผ่านมาเกษตรกรร้อยละ 88.41 ยังไม่เคยฝึกอบรมในเรื่องดังกล่าวและร้อยละ 11.59 ตอบว่าเคยอบรมมาแล้ว 1 ครั้ง

สำหรับการฝึกอบรมเรื่องการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 87.68 ไม่ได้รับการฝึกอบรมและร้อยละ 12.32 เคยฝึกอบรมมาแล้ว 1-2 ครั้ง

สำหรับการทัศนศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 55.80 ยังไม่เคยไปทัศนศึกษาดูงาน และร้อยละ 44.20 เคยไปทัศนศึกษามาแล้ว 1-2 ครั้ง

สำหรับการฝึกอบรมเรื่องการแปรรูปผลผลิตเกษตรนั้นผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 65.22 ยังไม่เคยฝึกอบรม และร้อยละ 34.78 เคยฝึกอบรมมาแล้ว 1 ครั้ง

ตาราง 17 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามหัวข้อที่เข้ารับการฝึกอบรมในรอบปีที่ผ่านมา (n = 138)

การเข้าฝึกอบรม (ครั้ง/ปี)	จำนวน	ร้อยละ
การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว		
ไม่เคยฝึกอบรม	51	36.96
1 – 2	86	62.32
3 – 4	1	0.72
ค่าเฉลี่ย = 0.80 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.72 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 0 – 3		
การผลิตของที่ระลึก		
ไม่เคยฝึกอบรม	122	88.41
1 – 2	16	11.59
ค่าเฉลี่ย = 0.12 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.32 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 0 – 1		

ตาราง 17 (ต่อ)

การเข้าฝึกอบรม (ครั้ง/ปี)	จำนวน	ร้อยละ
มัคคุเทศก์ท้องถิ่น		
ไม่เคยฝึกอบรม	121	87.68
1 – 2	17	12.32
ค่าเฉลี่ย = 0.14 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.39 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 0 – 2		
ทัศนศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวเกษตรอื่น ๆ		
ไม่เคยฝึกอบรม	77	55.80
1 – 2	61	44.20
ค่าเฉลี่ย = 0.45 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.51 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 0 – 2		
การแปรรูปผลผลิตเกษตร		
ไม่เคยฝึกอบรม	90	65.22
มากกว่า 1	48	34.78
ค่าเฉลี่ย = 0.35 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.48 ค่าต่ำสุด - ค่าสูงสุด = 0 – 1		

ตอนที่ 2 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตรที่มีต่อเกษตรกร บ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

การศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตรที่มีต่อเกษตรกรบ้านห้วยตม ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยทำการศึกษการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในพื้นที่ จำนวน 138 ราย ในช่วงปี พ.ศ. 2544 และ ปี พ.ศ. 2546 ด้วยวิธีการวิเคราะห์ Wilcoxon Sign Rank Test (สายชล สตินสมบูรณ์ทอง, 2546: 315) สามารถนำเสนอผลการศึกษาดังนี้

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

1. ด้านรายได้

ผลการศึกษา (ตาราง 18) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในด้านรายได้ของเกษตรกรภายหลังมีโครงการท่องเที่ยวเกษตร เมื่อวิเคราะห์ด้วย Wilcoxon Sign Rank Test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า รายได้รวมของเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($Z\text{-value} = -7.16, p = 0.00$) เมื่อแยกพิจารณาในรายละเอียดการเปลี่ยนแปลงตามแหล่งที่มาของรายได้ พบว่าเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทั้งรายได้ในภาคการเกษตร ($Z\text{-value} = -6.47, p = 0.00$) และรายได้นอกภาคการเกษตร ($Z\text{-value} = -7.16, p = 0.00$) ดังรายละเอียด

1.1 รายได้ในภาคการเกษตร

ผลการศึกษา (ตาราง 18) พบว่า เกษตรกรในพื้นที่โครงการ ร้อยละ 76.81 มีรายได้ในภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น โดยเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะรายได้จากพืช ($Z\text{-value} = -6.66, p = 0.00$) ในขณะที่รายได้จากสัตว์ไม่เปลี่ยนแปลง

รายละเอียดการเปลี่ยนแปลงรายได้จากพืช พบว่า เกษตรกรมีรายได้จากลองกอง เพิ่มขึ้น (ร้อยละ 83.33) แต่มีรายได้จากกาแฟลดลง (ร้อยละ 44.93) ส่วนรายได้จากทุเรียน กล้วย และข้าว ยังคงที่

1.2 รายได้นอกภาคการเกษตร

ผลการศึกษา (ตาราง 18) พบว่า เกษตรกรในพื้นที่โครงการ ร้อยละ 73.91 มีรายได้นอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น โดยรายได้นอกภาคการเกษตรที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$) ประกอบด้วย ค่าบริการเข้าชมสวน (ร้อยละ 50.00) การจำหน่ายผลผลิตให้นักท่องเที่ยว (ร้อยละ 49.28) หัตถกรรม (ร้อยละ 34.78) รับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 15.94) และค่ามัคคุเทศก์นำเที่ยว (ร้อยละ 13.77) ตามลำดับ ส่วนรายได้จากการค้าขาย เงินเดือน สินค้าที่ระลึก และค่าบริการที่พักนักท่องเที่ยว ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง ($p > 0.05$)

ตาราง 18 การเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงปีปัจจุบันของเกษตรกรในพื้นที่โครงการท่องเที่ยวเกษตร

รายได้	รายได้เพิ่มขึ้น		รายได้คงที่		รายได้ลดลง		จำนวนที่แตกต่าง	Sign Test Z-value	P (2-tailed)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
รายได้จากพืช									
ลองกอง	115	(83.33)	17	(12.32)	6	(4.35)	-6 +115	-8.52 *	0.00
ทุเรียน	65	(47.10)	8	(5.80)	65	(47.10)	-65 +65	-0.94	0.35
ลำสาด	64	(46.38)	2	(1.45)	72	(52.17)	-72 +64	-0.11	0.91
กาแฟ	27	(19.57)	49	(35.51)	62	(44.93)	-62 +27	-1.93 *	0.05
ข้าว	11	(7.97)	119	(86.23)	8	(5.80)	-8 +11	-0.95	0.34
รวมรายได้จากพืช	102	(73.91)	3	(2.17)	33	(23.91)	-33 +102	-6.66 *	0.00
รายได้จากสัตว์									
ไก่	22	(15.94)	93	(67.39)	23	(16.67)	-23 +22	-1.21	0.23
โคนม	2	(1.45)	136	(98.55)	0	(0.00)	-0 +2	-1.34	0.18
สุกร	0	(0.00)	137	(99.28)	1	(0.72)	-1 +0	-1.00	0.32
รวมรายได้จากสัตว์	23	(16.67)	91	(65.94)	24	(17.39)	-24 +23	-1.14	0.26
รวมรายได้ในภาคเกษตร	106	(76.81)	1	(0.72)	31	(22.46)	-31 +106	-6.47 *	0.00

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตาราง 18 (ต่อ)

รายได้	รายได้เพิ่มขึ้น		รายได้คงที่		รายได้ลดลง		จำนวนเครื่อง หมายที่แตกต่างกัน	Sign Test Z-value	P (2-tailed)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
รายได้นอกภาคการเกษตร									
ให้บริการเช่าสวน	69	(50.00)	69	(50.00)	0	(0.00)	-0 +69	-7.24 *	0.00
จำหน่ายผลผลิตให้นักท่องเที่ยว	68	(49.28)	70	(50.72)	0	(0.00)	-0 +68	-7.18 *	0.00
หัตถกรรม	48	(34.78)	89	(64.49)	1	(0.72)	-1 +48	-5.72 *	0.00
รับจ้างทั่วไป	22	(15.94)	112	(81.16)	4	(2.90)	-4 +22	-2.89 *	0.00
ค้ามัลลเทศภัณฑ์	19	(13.77)	119	(86.23)	0	(0.00)	-0 +19	-3.97 *	0.00
ค้าขาย	2	(1.45)	134	(97.10)	2	(1.45)	-2 +2	-0.74	0.46
เงินเดือน	1	(0.72)	137	(99.28)	0	(0.00)	-0 +1	-1.00	0.32
สินค้าที่ระลึก	0	(0.00)	138	(100.00)	0	(0.00)	-0 +0	0.00	1.00
บริการที่พักนักท่องเที่ยว	0	(0.00)	138	(100.00)	0	(0.00)	-0 +0	0.00	1.00
รวมรายได้นอกภาคการเกษตร	102	(73.91)	33	(23.91)	3	(2.17)	-3 +102	-8.02 *	0.00
รวมรายได้ทั้งหมด	109	(78.99)	2	(1.45)	27	(19.57)	-27 +109	-7.16 *	0.00

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

2. ค่าใช้จ่าย

ผลการศึกษา (ตาราง 19) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในด้านค่าใช้จ่ายของเกษตรกรภายหลังมีโครงการท่องเที่ยวเกษตร เมื่อวิเคราะห์ด้วย Wilcoxon Sign Rank Test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ค่าใช้จ่ายของเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($Z\text{-value} = -6.98, p = 0.00$) เมื่อแยกพิจารณาในรายละเอียดการเปลี่ยนแปลงตามประเภทค่าใช้จ่าย พบว่าเกษตรกรมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตร ($Z\text{-value} = -7.37, p = 0.00$) และค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตร ($Z\text{-value} = -4.56, p = 0.00$) ดังรายละเอียด

2.1 ค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตร

ผลการศึกษา (ตาราง 19) พบว่าเกษตรกรในพื้นที่โครงการร้อยละ 72.46 มีค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น โดยค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตรที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$) ประกอบด้วย ค่าจ้างแรงงานเก็บเกี่ยวผลผลิต (ร้อยละ 60.14) ค่าขนส่งผลผลิต (ร้อยละ 52.90) ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง/น้ำมันหล่อลื่น (ร้อยละ 43.48) ค่าจ้างไถ/ค่าจ้างตัดหญ้า (ร้อยละ 33.33) ค่าปุ๋ยเคมี (ร้อยละ 13.04) และค่าปุ๋ยคอก/หมัก/ชีวภาพ (ร้อยละ 3.62) ตามลำดับ ส่วนค่าจ้างแรงงานฟั่นสารเคมี ค่าสารเคมีกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช และสารเคมีกำจัดวัชพืช ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง ($p > 0.05$)

2.2 ค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตร

ผลการศึกษา (ตาราง 19) พบว่าเกษตรกรในพื้นที่โครงการ ร้อยละ 24.64 มีค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น โดยค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตรที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$) ประกอบด้วย ค่าวัสดุอุปกรณ์ (ร้อยละ 70.29) ค่าศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลาน (ร้อยละ 40.58) ค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม (ร้อยละ 21.74) ค่าอาหาร (ร้อยละ 13.77) และค่าใช้จ่ายในงานสังคม (ร้อยละ 13.04) ตามลำดับ ส่วนค่าใช้จ่ายในกิจกรรมศาสนา ค่ารักษาโรค ค่ารักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายในการพักผ่อนหย่อนใจ ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง ($p > 0.05$)

ตาราง 19 การเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายในช่วงปัจจุบันของเกษตรกรในพื้นที่โครงการท่องเที่ยวเกษตร

ค่าใช้จ่าย	ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น		ค่าใช้จ่ายคงที่		ค่าใช้จ่ายลดลง		จำนวนเครื่องหมายที่แตกต่าง	Sign Test Z-value	P (2-tailed)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
ค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตร									
ค่าจ้างแรงงานเกี่ยวกับผลผลิต	83	(60.14)	39	(28.26)	16	(11.59)	-16 +83	-5.72 *	0.00
ค่าขนส่งผลผลิต	73	(52.90)	58	(42.03)	7	(5.07)	-7 +73	-6.50 *	0.00
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง / น้ำมันหล่อลื่น	60	(43.48)	72	(52.17)	6	(4.35)	-6 +60	-6.71 *	0.00
ค่าจ้างไถ / ค่าจ้างตัดหญ้า	46	(33.33)	79	(57.25)	13	(9.42)	-13 +46	-4.62 *	0.00
ค่าปุ๋ยเคมี	18	(13.04)	112	(81.16)	8	(5.80)	-8 +18	-1.96 *	0.05
ค่าปุ๋ยคอก / หมัก / ชีวภาพ	5	(3.62)	132	(95.65)	1	(0.72)	-1 +5	-2.00 *	0.05
ค่าจ้างแรงงานพันสารเคมี	3	(2.17)	135	(97.83)	0	(0.00)	-0 +3	-1.60	0.11
ค่าสารเคมีกำจัดโรค / แมลงศัตรูพืช	2	(1.45)	136	(98.55)	0	(0.00)	-0 +2	-1.34	0.18
ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช	2	(1.45)	136	(98.55)	0	(0.00)	-0 +2	-1.34	0.18
รวมค่าใช้จ่ายในภาคเกษตร	100	(72.46)	23	(16.67)	15	(10.87)	-15 +100	-7.37 *	0.00

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตาราง 19 (ต่อ)

ค่าใช้จ่าย	ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น		ค่าใช้จ่ายคงที่		ค่าใช้จ่ายลดลง		จำนวนเครื่องหมายที่แตกต่างกัน	Sign Test Z-value	P (2-tailed)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
ค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตร									
ค่าใช้จ่ายซื้อวัสดุอุปกรณ์	97	(70.29)	13	(9.42)	28	(20.29)	-28 +97	-5.79 *	0.00
ค่าศึกษาลำเรียนของบุตรหลาน	56	(40.58)	75	(54.35)	7	(5.07)	-7 +56	-4.49 *	0.00
ค่าเสื้อผ้า / เครื่องนุ่งห่ม	30	(21.74)	101	(73.19)	7	(5.07)	-7 +30	-4.19 *	0.00
ค่าอาหาร	19	(13.77)	119	(86.23)	0	(0.00)	-0 +19	-3.83 *	0.00
ค่าใช้จ่ายในงานสังคม	18	(13.04)	118	(85.51)	2	(1.45)	-2 +18	-2.71 *	0.01
ค่าใช้จ่ายในกิจกรรมศาสนา	18	(13.04)	109	(78.99)	11	(7.97)	-11 +18	-1.44	0.15
ค่ายารักษาโรค / ค่ารักษาพยาบาล	17	(12.32)	111	(80.43)	10	(7.25)	-10 +17	-1.07	0.28
ค่าใช้จ่ายในการพักผ่อนหย่อนใจ	1	(0.72)	137	(99.28)	0	(0.00)	-0 +1	-1.00	0.32
รวมค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตร	34	(24.64)	102	(73.91)	2	(1.45)	-2 +34	-4.65 *	0.00
รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด	105	(76.09)	7	(5.07)	26	(18.84)	-26 +105	-6.98 *	0.00

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

3. ทฤษฎีสัน

ผลการศึกษา (ตาราง 20) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในด้านทฤษฎีสันของเกษตรกรภายหลังมีโครงการท่องเที่ยวเกษตร เมื่อวิเคราะห์ด้วย Wilcoxon Sign Rank Test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ทฤษฎีสันของเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($Z\text{-value} = -10.09, p = 0.00$) เมื่อแยกพิจารณารายละเอียดตามประเภทของทฤษฎีสัน พบว่าเกษตรกรมีเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน ($Z\text{-value} = -10.09, p = 0.00$) และยานพาหนะ ($Z\text{-value} = -6.41, p = 0.00$) เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($P \leq 0.05$) ในขณะที่ทฤษฎีสันประเภทเครื่องมือเครื่องจักรทางการเกษตร ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ($P > 0.05$) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงแต่ละรายการมีรายละเอียดดังนี้

3.1 เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน

ผลการศึกษา (ตาราง 20) พบว่าเกษตรกรในพื้นที่โครงการ ร้อยละ 97.10 มีทฤษฎีสันประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้น โดยเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้านทุกรายการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$) สำหรับเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นมากที่สุดคือ พัดลม (ร้อยละ 68.12) รองลงมาคือ ตู้เย็น (ร้อยละ 55.80) โทรทัศน์ (ร้อยละ 55.07) ซึ่งมีอัตราการเพิ่มมากกว่าครึ่ง สำหรับเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นน้อยกว่าร้อยละ 50 ประกอบด้วย หม้อหุงข้าวไฟฟ้า เครื่องเล่นดีวีดี/วีซีดี สเตอริโอ เครื่องซักผ้า เครื่องคอมพิวเตอร์ และเครื่องเล่นวิดีโอ (คิดเป็นร้อยละ 34.78, 28.99, 26.81, 15.22, 6.52 และ 5.80 ตามลำดับ)

3.2 ยานพาหนะ

ผลการศึกษา (ตาราง 20) พบว่าเกษตรกรในพื้นที่โครงการ ร้อยละ 32.61 มีทฤษฎีสันประเภทยานพาหนะเพิ่มขึ้น โดยยานพาหนะที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$) คือรถจักรยานยนต์ (ร้อยละ 23.91) รองลงมาคือ รถจักรยาน (ร้อยละ 11.59) ในขณะที่รถยนต์ 4 ล้อ ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง ($p > 0.05$)

3.3 เครื่องจักรและเครื่องมือทางการเกษตร

ผลการศึกษา (ตาราง 20) พบว่า ทฤษฎีสันประเภทเครื่องจักรและเครื่องมือทางการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่โครงการ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ($p > 0.05$)

ตาราง 20 การเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินในช่วงปัจจุบันของเกษตรกรในพื้นที่โครงการท่องเที่ยวเกษตร

ทรัพย์สิน	เพิ่มขึ้		คงที่		ลดลงหรือไม่		จำนวนเครื่อง หมายที่แตกต่างกัน	Sign Test Z-value	P (2-tailed)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน	94	(68.12)	44	(31.88)	0	(0.00)	-0 +94	-8.73 *	0.00
	77	(55.80)	61	(44.20)	0	(0.00)	-0 +77	-8.77 *	0.00
	76	(55.07)	62	(44.93)	0	(0.00)	-0 +76	-8.72 *	0.00
	48	(34.78)	90	(65.22)	0	(0.00)	-0 +48	-6.86 *	0.00
	40	(28.99)	98	(71.01)	0	(0.00)	-0 +40	-6.32 *	0.00
สเตอริโอ	37	(26.81)	101	(73.19)	0	(0.00)	-0 +37	-6.08 *	0.00
เครื่องซักผ้า	21	(15.22)	117	(84.78)	0	(0.00)	-0 +21	-4.49 *	0.00
เครื่องคอมพิวเตอร์	9	(6.52)	129	(93.48)	0	(0.00)	-0 +9	-3.00 *	0.00
เครื่องเล่นวีดีโอ	8	(5.80)	130	(94.20)	0	(0.00)	-0 +8	-2.83 *	0.00
รวมเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน	134	(97.10)	4	(2.90)	0	(0.00)	-0 +134	-10.09 *	0.00

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตาราง 20 (ต่อ)

ทรัพย์สิน	เพิ่มขึ้น		คงที่		ลดลง		จำนวนเครื่อง หมายที่แตกต่างกัน	Sign Test Z-value	P (2-tailed)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
ยานพาหนะ									
รถจักรยานยนต์	33	(23.91)	105	(76.09)	0	(0.00)	-0 +33	-5.67 *	0.00
รถจักรยาน	16	(11.59)	122	(88.41)	0	(0.00)	-0 +16	-3.90 *	0.00
รถยนต์ 4 ล้อ	0	(0.00)	138	(100.00)	0	(0.00)	-0 +0	0.00	1.00
รวมยานพาหนะ	45	(32.61)	93	(67.39)	0	(0.00)	-0 +45	-6.41 *	0.00
เครื่องจักรและเครื่องมือทางการเกษตร									
เครื่องพ่นยา	1	(0.72)	137	(99.28)	0	(0.00)	-0 +1	-1.00	0.32
เครื่องสูบน้ำ	0	(0.00)	138	(100.00)	0	(0.00)	-0 +0	0.00	1.00
รถไถเดินตาม	0	(0.00)	138	(100.00)	0	(0.00)	-0 +0	0.00	1.00
รถไถเดิน / รถไถเล็ก	0	(0.00)	138	(100.00)	0	(0.00)	-0 +0	0.00	1.00
รวมเครื่องจักร	1	(0.72)	137	(99.28)	0	(0.00)	-0 +1	-1.00	0.317
รวมทรัพย์สิน	134	(97.10)	4	(2.90)	0	(0.00)	-0 +134	-10.09 *	0.00

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

4. ภาระหนี้สิน

ผลการศึกษา (ตาราง 21) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในด้านภาระหนี้สินของเกษตรกรภายหลังมีโครงการท่องเที่ยวเกษตร เมื่อวิเคราะห์ด้วย Wilcoxon Sign Rank Test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ภาระหนี้สินโดยรวมของเกษตรกร ($Z\text{-value} = -0.73, p = 0.47$) ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง ($P > 0.05$) เมื่อแยกพิจารณาในรายละเอียดของภาระหนี้สินตามแหล่งเงินกู้ พบว่า เกษตรกรมีภาระหนี้กับกองทุนหมู่บ้าน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) เพิ่มขึ้น (คิดเป็นร้อยละ 32.61 และ 7.25 ตามลำดับ) แต่มีภาระหนี้กับสหกรณ์การเกษตรลดลง (ร้อยละ 20.29) อย่างมีนัยสำคัญ ($P \leq 0.05$) ในขณะที่ภาระหนี้กับญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน ยังไม่เปลี่ยนแปลง ($p > 0.05$)

ตาราง 21 การเปลี่ยนแปลงภาระหนี้ในช่วงปีฐานของเกษตรกรในพื้นที่โครงการท่องเที่ยวเกษตร

ภาระหนี้สิน	หนี้สินเพิ่มขึ้น		หนี้สินคงที่		หนี้สินลดลง		จำนวนเครื่อง หมายที่แตกต่างกัน	Sign Test Z-value	P (2-tailed)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
แหล่งเงินกู้									
กองทุนหมู่บ้าน	45	(32.61)	93	(67.39)	0	(0.00)	-0 +45	-5.91 *	0.00
บ.ก.ส.	10	(7.25)	100	(72.46)	28	(20.29)	-28 +10	-3.05 *	0.00
สหกรณ์การเกษตร	3	(2.17)	128	(92.75)	7	(5.07)	-7 +3	-1.79	0.07
ญาติพี่น้อง	1	(0.72)	135	(97.83)	2	(1.45)	-2 +1	-1.07	0.29
เพื่อนบ้าน	0	(0.00)	138	(100.00)	0	(0.00)	-0 +0	0.00	1.00
รวมภาระหนี้	40	(28.99)	63	(45.65)	35	(25.36)	-35 +40	-0.73	0.47

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลกระทบด้านคุณภาพชีวิต

1. ด้านคุณภาพชีวิต

ผลการศึกษา (ตาราง 22) การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรภายหลังมีโครงการท่องเที่ยวเกษตร เมื่อวิเคราะห์ด้วย Wilcoxon Sign Rank Test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า เกษตรกรในพื้นที่โครงการมีคุณภาพชีวิตโดยรวมลดลง ($Z\text{-value} = -6.98, p = 0.00$) อย่างมีนัยสำคัญ ($P \leq 0.05$) เมื่อแยกพิจารณาในรายละเอียดของข้อความบ่งชี้คุณภาพชีวิต พบว่า เกษตรกรในพื้นที่โครงการมีคุณภาพชีวิตลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ($P \leq 0.05$) ใน 5 ประเด็นคือ 1) ครอบครัวยากลำบากทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ถูกทำร้ายร่างกาย หรืออาชญากรรมอื่น ๆ เพิ่มขึ้นร้อยละ 62.32 2) ชุมชนมีปัญหาขยะเพิ่มขึ้นร้อยละ 52.90 3) ครอบครัวยากจนจากภาวะทางเสี่ยงเพิ่มขึ้นร้อยละ 21.74 4) มีเวลาพักผ่อนหย่อนใจลดลงร้อยละ 23.91 และ 5) การกำจัดขยะด้วยวิธีเผาเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.42 ตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันก็มีคุณภาพชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($P \leq 0.05$) ใน 4 ประเด็นคือ 1) ครอบครัวยากจนจากฝุ่นละอองกลิ่นเหม็น หรือมลพิษทางอากาศลดลง ร้อยละ 28.26 2) การเจ็บป่วยของสมาชิกในครอบครัวลดลงร้อยละ 3.62 และ 3) มีเวลาร่วมกิจกรรมสาธารณะเพิ่มขึ้น ร้อยละ 2.17 ตามลำดับ ส่วนคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในประเด็นการพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน ประเด็นปริมาณอาหารที่บริโภคในครัวเรือน ประเด็นเสื้อผ้า/เครื่องประดับชุดใหม่ และประเด็นการเรียนรู้ต่อของบุตรหลานเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับ พบว่า ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง ($\text{Sig.} > 0.05$)

2. ด้านสิ่งสาธารณูปโภคและคมนาคม

ผลการศึกษา (ตาราง 23) การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งสาธารณูปโภคและคมนาคมภายหลังมีโครงการท่องเที่ยวเกษตร เมื่อวิเคราะห์ด้วย Wilcoxon Sign Rank Test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ระบบสาธารณูปโภคและเส้นทางคมนาคมในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น ($Z\text{-value} = -10.23, p = 0.00$) อย่างมีนัยสำคัญ ($P \leq 0.05$) ในทุก ๆ ด้าน เมื่อแยกพิจารณารายละเอียดการเปลี่ยนแปลง พบว่า ด้านสิ่งสาธารณูปโภค เกษตรกรมีโอกาสใช้โทรศัพท์สาธารณะ น้ำประปา ไฟฟ้า และโทรศัพท์ส่วนบุคคล เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 97.83, 61.59, 22.46 และ 12.32 ตามลำดับ ด้านเส้นทางคมนาคม เกษตรกร ระบุว่า ถนนเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน ถนนเข้าสู่สวนของเกษตรกร และถนนในชุมชน มีสภาพดีขึ้น คิดเป็นร้อยละ 73.19, 58.70 และ 23.91 ตามลำดับ

ตาราง 22 การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่โครงการท่องเที่ยวเกษตร

คุณภาพชีวิต	คุณภาพชีวิตดีขึ้น		ไม่เปลี่ยนแปลง		คุณภาพชีวิตลดลง		จำนวนเครื่องหมายที่แตกต่าง	Sign Test Z-value	P (2-tailed)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
ครอบครัวถูกกลักรังแก ปล้นทรัพย์ ถูกทำลายร่างกาย หรืออาชญากรรมอื่นๆ	3	(2.17)	49	(35.51)	86	(62.32)	-86 +3	-8.80 *	0.00
ชุมชนมีปัญหาขยะ	0	(0.00)	65	(47.10)	73	(52.90)	-73 +0	-8.54 *	0.00
ครอบครัวถูกรบกวนจากมลภาวะทางเสียง	0	(0.00)	108	(78.26)	30	(21.74)	-30 +0	-5.48 *	0.00
เวลาการพักผ่อนหย่อนใจ	2	(1.45)	103	(74.64)	33	(23.91)	-33 +2	-5.24 *	0.00
วิธีการกำจัดขยะ	1	(0.72)	124	(89.86)	13	(9.42)	-13 +1	-2.64 *	0.01
ครอบครัวถูกรบกวนจากฝุ่นละออง กลิ่นเหม็น หรือมลพิษทางอากาศ	39	(28.26)	85	(61.59)	14	(10.14)	-14 +39	-3.43 *	0.00
การเจ็บป่วยของสมาชิกในครอบครัว	5	(3.62)	132	(95.65)	1	(0.72)	-1 +5	-1.73	0.08
มีเวลาร่วมกิจกรรมสาธารณะ	3	(2.17)	135	(97.83)	0	(0.00)	-0 +3	-1.73	0.08
ปริมาณอาหารที่บริโภคในครอบครัว	1	(0.72)	137	(99.28)	0	(0.00)	-0 +1	-1.00	0.32
เสื้อผ้า / เครื่องประดับชุดใหม่	1	(0.72)	137	(99.28)	0	(0.00)	-0 +1	-1.00	0.32

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตาราง 22 (ต่อ)

คุณภาพชีวิต	คุณภาพชีวิตดีขึ้น		ไม่เปลี่ยนแปลง		คุณภาพชีวิตลดลง		จำนวนเครื่อง หมายที่แตกต่างกัน	Sign Test Z-value	P (2-tailed)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
บุตรหลานได้เรียนต่อเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับ	1	(0.72)	65	(47.10)	0	(0.00)	-0 +1	-1.00	0.32
สมาชิกในครอบครัวทุกคนได้รับการรักษาเมื่อเจ็บป่วย	1	(0.72)	137	(99.28)	0	(0.00)	-0 +1	-1.00	0.32
วิธีการปฏิบัติเมื่อสมาชิกในครอบครัวมีอาการเจ็บป่วย (เช่น เป็นหวัด ปวดหัว ไข้หวัด หรือถูกข้อมีลมบาด)	1	(0.72)	137	(99.28)	0	(0.00)	-0 +1	-1.00	0.32
สมาชิกในครัวเรือนได้รับอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นภายในชุมชน (เช่น ขับรถชนกัน)	1	(0.72)	137	(99.28)	0	(0.00)	-0 +1	-1.00	0.32
เวลาพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน	5	(3.62)	129	(93.48)	4	(2.90)	-4 +5	-0.33	0.74
คุณภาพชีวิตโดยรวม	12	(8.70)	36	(26.09)	90	(65.22)	-90 +12	-6.98 *	0.00

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตาราง 23 การเปลี่ยนแปลงระบบสาธารณสุขป๊อกลและเส้นทางคมนาคมของเกษตรกรในพื้นที่โครงการท่องเที่ยวเกษตร

สิ่งสาธารณูปโภคและคมนาคม	เพิ่มขึ้น / เพิ่มขึ้น		คงที่		ลดลง / แ่ลง		จำนวนเครื่องหมายที่แตกต่างกัน	Sign Test Z-value	P (2-tailed)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ				
ชุมชนมีโทรศัพท์สาธารณะ	135	(97.83)	3	(2.17)	0	(0.00)	-0	+135	-11.62	0.00
สภาพถนนเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว										
ภายในชุมชน	101	(73.19)	37	(26.81)	0	(0.00)	-0	+101	-9.92 *	0.00
บ้านมีประปาใช้	85	(61.59)	53	(38.41)	0	(0.00)	-0	+85	-7.92 *	0.00
สภาพถนนเข้าสู่สวนของเกษตรกร	81	(58.70)	57	(41.30)	0	(0.00)	-0	+81	-8.90 *	0.00
สภาพถนนในชุมชน	32	(23.19)	106	(76.81)	0	(0.00)	-0	+32	-5.24 *	0.00
บ้านมีไฟฟ้าใช้	31	(22.46)	107	(77.54)	0	(0.00)	-0	+31	-4.56 *	0.00
บ้านมีโทรศัพท์ใช้	17	(12.32)	121	(87.68)	0	(0.00)	-0	+17	-4.12 *	0.00
รวมสิ่งสาธารณูปโภคและคมนาคม	137	(99.28)	1	(0.72)	0	(0.00)	-0	+137	-10.23 *	0.00

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

ผลกระทบสังคม

1. การฝึกอบรม

ผลการศึกษา (ตาราง 24) การเปลี่ยนแปลงด้านการฝึกอบรม ทักษะศึกษา ดูงาน ของเกษตรกรในพื้นที่ภายหลังมีโครงการท่องเที่ยวเกษตร เมื่อวิเคราะห์ด้วย Wilcoxon Sign Rank Test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า การฝึกอบรม ทักษะศึกษา และดูงานของเกษตรกรโดยรวม มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น (Z-value = -8.578, $p = 0.00$) อย่างมีนัยสำคัญ ($P \leq 0.05$) เมื่อแยกพิจารณารายละเอียดการเปลี่ยนแปลง พบว่า เกษตรกรในพื้นที่โครงการมีการฝึกอบรมการให้บริการนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 63.04 รองลงมา มีการศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวเกษตร ฝึกอบรมเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และฝึกอบรมผลิตของที่ระลึก เพิ่มขึ้นร้อยละ 44.20, 12.32 และ 11.59 ตามลำดับ ในขณะที่การฝึกอบรมด้านการปลูกพืช ด้านประมง และด้านการเลี้ยงสัตว์ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง (Sig. > 0.05)

2. การมีส่วนร่วมในสังคม

ผลการศึกษา (ตาราง 25) การเปลี่ยนแปลงด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนของเกษตรกรในพื้นที่ภายหลังมีโครงการท่องเที่ยวเกษตร เมื่อวิเคราะห์ด้วย Wilcoxon Sign Rank Test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า การมีส่วนร่วมในสังคมของเกษตรกรโดยภาพรวม (Z-value = -2.992, $p = 0.00$) มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ($P \leq 0.05$) เมื่อแยกพิจารณารายละเอียดการเปลี่ยนแปลง พบว่า เกษตรกรเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับโครงการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 78.26 รองลงมา เข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อมของชุมชน (เช่น การกำจัดขยะมูลฝอย การระบายหรือกำจัดน้ำเสีย การป้องกันและควบคุมการเกิดเสียงดัง กลิ่นเหม็น หรือฝุ่นควัน) เพิ่มขึ้นร้อยละ 31.16 มีส่วนร่วมในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการท่องเที่ยวเกษตรในชุมชน เพิ่มขึ้นร้อยละ 26.09 มีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนเพิ่มขึ้นร้อยละ 25.36 เข้าร่วมประชุมกลุ่มหรือประชุมประจำหมู่บ้านเพิ่มขึ้น ร้อยละ 23.91 และเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสาธารณูปโภคเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.04 ตามลำดับ ในขณะที่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมด้านกีฬา ไม่มีการเปลี่ยนแปลง (Sig. > 0.05)

ตาราง 24 การเปลี่ยนแปลงการฝึกอบรมในช่วงปีงบประมาณของเกษตรกรในพื้นที่โครงการท่องเที่ยวเกษตร

การฝึกอบรม	จำนวนครั้งเพิ่มขึ้น		จำนวนครั้งคงที่		จำนวนครั้งลดลง		จำนวนเครื่องหมายที่แตกต่าง	Sign Test Z-value	P (2-tailed)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
ฝึกอบรมการให้บริการนักท่องเที่ยว	87	(63.04)	51	(36.96)	0	(0.00)	-0	+87	-8.55 *
ทัศนศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวเกษตร	61	(44.20)	77	(55.80)	0	(0.00)	-0	+61	-7.75 *
ฝึกอบรมเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	17	(12.32)	121	(87.68)	0	(0.00)	-0	+17	-3.94 *
ฝึกอบรมผลิตของที่ระลึก	16	(11.59)	122	(88.41)	0	(0.00)	-0	+16	-4.00 *
ฝึกอบรมด้านการปลูกพืช	3	(2.17)	135	(97.83)	0	(0.00)	-0	+3	-1.63
ฝึกอบรมด้านประมง	1	(0.72)	137	(99.28)	0	(0.00)	-0	+1	-1.00
ฝึกอบรมด้านการเลี้ยงสัตว์	0	(0.00)	138	(100.00)	0	(0.00)	-0	+0	0.00
การอบรมเรื่องอื่น ๆ	48	(34.78)	82	(59.42)	8	(5.80)	-8	+48	-5.35 *
การฝึกอบรมโดยรวม	93	(67.39)	45	(32.61)	0	(0.00)	-0	+93	-8.58 *

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตาราง 25 การเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมในสังคมในช่วงปีปัจจุบันของเกษตรกรในพื้นที่โครงการท่องเที่ยวเกษตร

การมีส่วนร่วมในสังคม	จำนวนครั้งเพิ่มขึ้น		จำนวนครั้งคงที่		จำนวนครั้งลดลง		จำนวนเครื่องหมายที่แตกต่างกัน	Sign Test Z-value	P (2-tailed)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
การประจักษ์เกี่ยวกับโครงการท่องเที่ยว	108	(78.26)	29	(21.01)	1	(0.72)	-1	+108	-8.99 *
การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อมของชุมชน (เช่น การกำจัดขยะมูลฝอย การระบายหรือกำจัดน้ำเสีย การป้องกันและควบคุมการเกิดเสียงดัง หรือเกิดกลิ่นเหม็น หรือฝุ่นควัน เป็นต้น)	43	(31.16)	83	(60.14)	12	(8.70)	-12	+43	-4.33 *
การมีส่วนร่วมในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการท่องเที่ยวเกษตรในชุมชน	36	(26.09)	101	(73.19)	1	(0.72)	-1	+36	-5.12 *
การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน	35	(25.36)	88	(63.77)	15	(10.87)	-15	+35	-2.88 *

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตาราง 25 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในสังคม	จำนวนครั้งเพิ่มขึ้น		จำนวนครั้งคงที่		จำนวนครั้งลดลง		Sign Test Z-value (2-tailed)	P	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
การประชุมกลุ่ม / ประชุมประจำหมู่บ้าน กิจกรรมพัฒนาสาธิตอุปโภค งานบุญต่าง ๆ ในชุมชนและนอกชุมชน กิจกรรมทางศาสนา / ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านกีฬา	33	(23.91)	98	(71.01)	7	(5.07)	-7 +33	-3.50 *	0.00
	18	(13.04)	118	(85.51)	2	(1.45)	-2 +18	-3.13 *	0.00
	15	(10.87)	116	(84.06)	7	(5.07)	-7 +15	-1.43	0.15
	11	(7.97)	122	(88.41)	5	(3.62)	-5 +11	-1.24	0.22
การออกเสียงเลือกตั้ง / ประชามติ	10	(7.25)	114	(82.61)	14	(10.14)	-14 +10	-0.65	0.52
	2	(1.45)	12	(8.70)	124	(89.86)	-124 +2	-10.04 *	0.00
การมีส่วนร่วมโดยรวม	37	(26.81)	16	(11.59)	85	(61.59)	-85 +37	-2.992 *	0.00

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

3. การรับรู้ข่าวสาร

ผลการศึกษา (ตาราง 26) การเปลี่ยนแปลงด้านการรับรู้ข่าวสารของเกษตรกรในพื้นที่ภายหลังมีโครงการท่องเที่ยวเกษตร เมื่อวิเคราะห์ด้วย Wilcoxon Sign Rank Test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า การรับรู้ข่าวสารของเกษตรกรโดยภาพรวม ($Z\text{-value} = -9.315$, $p = 0.00$) มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ($P \leq 0.05$) เมื่อแยกพิจารณารายละเอียดการเปลี่ยนแปลง พบว่าเกษตรกรในพื้นที่โครงการมีการรับรู้ข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์ เพิ่มขึ้นมากที่สุด (ร้อยละ 80.43) รองลงมา คือ มีการรับรู้ข่าวสารจากเจ้าหน้าที่รัฐ วิทยุ ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน สมาชิก อบต. ของหมู่บ้าน และแผ่นพับ/ใบปลิว เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 41.45, 23.91, 22.46, 19.57 และ 13.04 ตามลำดับ ในขณะที่การรับรู้ข่าวสารจากการพูดคุยกับเพื่อนบ้าน หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสาร ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ($\text{Sig.} > 0.05$)

ทั้งนี้เป็นเพราะในปี 2546 ชุมชนเริ่มมีไฟฟ้าใช้ทำให้เกษตรกรในพื้นที่เกือบทุกครัวเรือนมีโทรทัศน์ ทำให้การรับรู้ข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์เพิ่มขึ้นอย่างมาก เช่นเดียวกับการรับรู้ข่าวสารจากเจ้าหน้าที่รัฐที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากภาครัฐให้การสนับสนุนโครงการจึงทำให้การส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาอบรม หรือให้ข้อมูลข่าวสารกับเกษตรกรในพื้นที่มากขึ้น

ตาราง 26 การเปลี่ยนแปลงการรับรู้ข่าวสารในช่วงปัจจุบันของเกษตรกรในพื้นที่โครงการท่องเที่ยวเกษตร

การรับรู้ข่าวสาร	จำนวนครั้งเพิ่มขึ้น		จำนวนครั้งคงที่		จำนวนครั้งลดลง		จำนวนเครื่องหมายที่แตกต่าง	Sign Test Z-value	P (2-tailed)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
โทรทัศน์	111	(80.43)	26	(18.84)	1	(0.72)	-1 +111	-8.94 *	0.00
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	71	(51.45)	64	(46.38)	3	(2.17)	-3 +71	-6.99 *	0.00
วิทยุ	33	(23.91)	105	(76.09)	0	(0.00)	-0 +33	-5.08 *	0.00
ผู้ใหญ่บ้าน / กำนัน	31	(22.46)	101	(73.19)	6	(4.35)	-6 +31	-3.66 *	0.00
สมาชิก อบต. ของหมู่บ้าน	27	(19.57)	108	(78.26)	3	(2.17)	-3 +27	-4.17 *	0.00
แผ่นพับ / ใบปลิว	18	(13.04)	119	(86.23)	1	(0.72)	-1 +18	-3.70 *	0.00
การพูดคุยกับเพื่อนบ้าน	9	(6.52)	127	(92.03)	2	(1.45)	-2 +9	-1.77 *	0.08
หนังสือพิมพ์	2	(1.45)	136	(98.55)	0	(0.00)	-0 +2	-1.34 *	0.18
นิตยสาร	0	(0.00)	138	(100.00)	0	(0.00)	-0 +0	0.00	1.00
วารสาร	0	(0.00)	138	(100.00)	0	(0.00)	-0 +0	0.00	1.00
การรับรู้ข่าวสารรวม	121	(87.68)	14	(10.14)	3	(2.17)	-3 +121	9.32 *	0.00

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการจัดการโครงการท่องเที่ยวเกษตรของเกษตรกรบ้าน ห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ผลการศึกษา (ตาราง 27) การเปลี่ยนแปลงปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในพื้นที่ภายหลังมีโครงการท่องเที่ยวเกษตร เมื่อวิเคราะห์ด้วย Wilcoxon Sign Rank Test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า การรับรู้ข่าวสารของเกษตรกรโดยภาพรวม ($Z\text{-value} = -8.575, p = 0.00$) มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ($P \leq 0.05$) เมื่อแยกพิจารณารายละเอียดการเปลี่ยนแปลง พบว่าเกษตรกรในพื้นที่โครงการมีปัญหาเพิ่มขึ้นในประเด็น ขาดความรู้ด้านการท่องเที่ยวเกษตรมากที่สุด (ร้อยละ 78.99) รองลงมาคือ ปัญหาขาดความรู้เกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น (ร้อยละ 78.26) ปัญหาขาดความรู้ในการให้บริการนักท่องเที่ยว (ร้อยละ 78.26) ปัญหาการบริหารจัดการโครงการท่องเที่ยวเกษตร (ร้อยละ 21.74) และปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร (ร้อยละ 12.32) ตามลำดับ สำหรับปัญหาที่ได้รับการแก้ไข (ปัญหาลดลง) พบว่า มีเพียงปัญหาด้านการคมนาคมขนส่ง (ร้อยละ 47.83) ในขณะที่ปัญหาเกษตรกรขาดความรู้ด้านเทคโนโลยี ปัญหาที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืช ปัญหาขาดแคลนแหล่งเงินทุน ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ ปัญหาที่ดินทำกินอยู่เขตป่าสงวน และปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ยังไม่ได้รับการแก้ไขหรือไม่มีการเปลี่ยนแปลง ($\text{Sig.} > 0.05$)

ผลการศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ปัญหาหลักของเกษตรกรเกิดจากความไม่พร้อมในการทำโครงการท่องเที่ยวเกษตร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการท่องเที่ยวเกษตร อีกทั้งไม่มีประสบการณ์ในการเป็นมัคคุเทศก์ การให้บริการหรือ การวางแผนบริหารจัดการนักท่องเที่ยว เนื่องจากวิถีการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมซึ่งใช้แรงงานผลิต เมื่อโครงการนำเกษตรกรเข้ามาสู่ภาคบริการ อาจต้องใช้เวลาในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรมากขึ้น

ตาราง 27 การเปลี่ยนแปลงปัญหาและอุปสรรคในช่วงปัจจุบันของเกษตรกรในพื้นที่โครงการท่องเที่ยวเกษตร

ปัญหาและอุปสรรค	มีปัญหาเพิ่มขึ้น		ไม่มีปัญหาหรือปัญหา ยังไม่ได้รับการแก้ไข		ลดลงหรือ ปัญหาได้รับการแก้ไข		จำนวนเครื่อง หมายที่แตกต่างกัน	Sign Test Z-value	P (2-tailed)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ				
ปัญหาขาดความรู้ด้านการท่องเที่ยวเกษตร	109	(78.99)	27	(19.57)	2	(1.45)	-2	+109	-9.93 *	0.00
ปัญหาขาดความรู้เกี่ยวกับการเป็น มัคคุเทศก์ท้องถิ่น	108	(78.26)	29	(21.01)	1	(0.72)	-1	+108	-10.25 *	0.00
ปัญหาขาดความรู้ในการให้บริการ นักท่องเที่ยว	108	(78.26)	29	(21.01)	1	(0.72)	-1	+108	-10.25 *	0.00
ปัญหาในการบริหารจัดการโครงการ ท่องเที่ยวเกษตร	30	(21.74)	107	(77.54)	1	(0.72)	-1	+30	-5.21 *	0.00
ปัญหาขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	17	(12.32)	115	(83.33)	6	(4.35)	-6	+17	-2.29 *	0.02
ปัญหาขาดความรู้ทางด้านเทคโนโลยี	9	(6.52)	126	(91.30)	3	(2.17)	-3	+9	-1.73	0.08
ปัญหาที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์	6	(4.35)	130	(94.20)	2	(1.45)	-2	+6	-1.41	0.16

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตาราง 27 (ต่อ)

ปัญหาและอุปสรรค	มีปัญหาเพิ่มขึ้น		ไม่มีปัญหาหรือปัญหา ยังไม่ได้รับการแก้ไข		ลดลงหรือ ปัญหาได้รับการแก้ไข		จำนวนเครื่อง หมายที่แตกต่างกัน	Sign Test Z-value	P (2-tailed)
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
ปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืช	6	(4.35)	131	(94.93)	1	(0.72)	-1 +6	-1.26	0.21
ปัญหาการคมนาคมขนส่ง	4	(2.90)	68	(49.28)	66	(47.83)	-66 +4	-7.41 *	0.00
ปัญหาขาดแคลนแหล่งเงินทุนทำเกษตร	2	(1.45)	132	(95.65)	4	(2.90)	-2 +4	-0.33	0.74
ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ	1	(0.72)	136	(98.55)	1	(0.72)	-1 +1	0.00	1.00
ปัญหาที่ดินทำกินอยู่แต่ป่าสงวน	0	(0.00)	137	(99.28)	1	(0.72)	-0 +1	-1.00	0.32
ปัญหาในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน	0	(0.00)	138	(100.00)	0	(0.00)	-0 +0	0.00	1.00
ปัญหา รวม	109	(78.99)	25	(18.12)	4	(2.90)	-4 +109	-8.58 *	0.00

หมายเหตุ: * ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตรที่มีต่อเกษตรกรบ้านห้วยตม ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของเกษตรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย 2) ศึกษาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตรต่อเกษตรกรบ้านห้วยตม และ 3) ศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการโครงการท่องเที่ยวเกษตรของเกษตรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึกอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ในการดำเนินงานโครงการท่องเที่ยวเกษตร

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 138 คน ซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรหรือตัวแทนครัวเรือนในพื้นที่บ้านห้วยตม หมู่ 7 ตำบลศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์แปลผล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคม เพื่อบรรยายลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมในรูปของความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตรที่มีต่อเกษตรกรบ้านห้วยตม ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ลักษณะพื้นฐานทั่วไปส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 45 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และสมรสแล้ว มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน มีประสบการณ์ทำการเกษตรเฉลี่ย 28 ปี ทุกคนทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ มีการถือครองที่ดินในลักษณะเป็นที่ดินทำกินของตนเองแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 18 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 17 ไร่ มีรายได้เฉลี่ย 84,914 บาทต่อครัวเรือนต่อปี แยกเป็นรายได้ในภาคเกษตรเฉลี่ย 65,654 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 21,939 บาทต่อครัวเรือนต่อปี แหล่งเงินทุนในการทำเกษตรได้จากการกู้ยืมและเงินทุนตนเองในสัดส่วนใกล้เคียงกัน โดยแหล่งเงินทุนที่สำคัญ คือ ธนาคาร

เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และกองทุนหมู่บ้าน ด้านลักษณะทางสังคม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. และสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านผู้นำชุมชน และสื่อสารมวลชน ส่วนใหญ่เคยเข้ารับการอบรมการให้บริการนักท่องเที่ยว และบางส่วนได้เข้ารับการอบรมการผลิตของที่ระลึก มักอุทิศกัท้องถิ่น ทักษะศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยว และฝึกอบรมการแปรรูปผลผลิตการเกษตร อย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี

ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตร

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในพื้นที่ ในช่วงปี 2544-2546 ด้วยวิธีการวิเคราะห์ Wilcoxon Sign Rank Test นำเสนอผลการศึกษาได้ดังนี้

- ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ภายหลังมีโครงการท่องเที่ยวเกษตรกร พบว่า รายได้ และค่าใช้จ่ายของเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น ทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร เช่นเดียวกับทรัพย์สินของเกษตรกรที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเครื่องใช้ไฟฟ้า และยานพาหนะ ในขณะที่เดียวกันโครงการก็ส่งผลกระทบให้ภาระหนี้สินของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

- ผลกระทบด้านคุณภาพชีวิต โดยภาพรวมเกษตรกรในพื้นที่โครงการมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีข้อบ่งชี้คือ ระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ดีขึ้น การคมนาคมสะดวกขึ้น มีไฟฟ้า น้ำประปาใช้ ครวเรือนที่ถูกรบกวนจากฝุ่นละออง กลิ่นเหม็น และมลพิษทางอากาศมีจำนวนลดลง การเจ็บป่วยของสมาชิกในครอบครัวลดลง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะเพิ่มขึ้น แต่ก็มีข้อบ่งชี้คุณภาพชีวิตบางประเด็นที่เปลี่ยนแปลงลดลง คือ ครวเรือนที่ถูกลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ถูกทำร้ายร่างกาย และอาชญากรรมอื่น ๆ มีจำนวนเพิ่มขึ้น ปริมาณขยะและมลภาวะทางเสียงเพิ่มขึ้น แหล่งพักผ่อนหย่อนใจลดลง

- ผลกระทบด้านสังคม เกษตรกรในพื้นที่โครงการได้รับการฝึกอบรม ทักษะศึกษา และดูงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตรเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมของเกษตรกรที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น โดยเกษตรกรมีการเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับโครงการท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการท่องเที่ยวเกษตรในชุมชนเพิ่มขึ้น ด้านการรับรู้ข่าวสาร เกษตรกรมีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตรเพิ่มขึ้น โดยรับรู้ผ่านผู้นำชุมชน และสื่อสารมวลชน (สื่อโทรทัศน์ และวิทยุ) เนื่องจากในปี 2546 ชุมชนเริ่มมีไฟฟ้าใช้ทำให้เกษตรกรในพื้นที่เกือบทุกครัวเรือนมีโทรทัศน์ ทำให้รับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์เพิ่มขึ้นอย่างมาก

ปัญหาและอุปสรรค

เกษตรกรในพื้นที่โครงการท่องเที่ยวเกษตรมีปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรท่องเที่ยว ไม่มีประสบการณ์ในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การให้บริการนักท่องเที่ยว และการวางแผนบริหารจัดการนักท่องเที่ยว เนื่องจากวิถีการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมซึ่งใช้แรงงานผลิต เมื่อโครงการนำเกษตรกรเข้ามาสู่ภาคบริการ อาจต้องใช้เวลาในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรมากขึ้น

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องการประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตรที่มีต่อเกษตรกรบ้านห้วยคม ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พบว่า

การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

โครงการท่องเที่ยวเกษตรส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรบ้านห้วยคมเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร กล่าวคือ เกษตรกรสามารถขายผลผลิตในภาคเกษตรได้เพิ่มขึ้น เช่น ลองกอง และกาแฟ ทั้งนี้เนื่องจากโครงการท่องเที่ยวเกษตรมีกิจกรรมนำนักท่องเที่ยวเข้าชมและร่วมกิจกรรมในพื้นที่ของเกษตรกร นอกจากนี้เกษตรกรในพื้นที่ยังสามารถรวบรวมผลผลิตมาจำหน่าย ณ จุดบริการนักท่องเที่ยว ทำให้เกษตรกรมีช่องทางการจำหน่ายผลผลิตเกษตรได้หลากหลายกว่าเดิม กล่าวโดยภาพรวมจะเห็นว่าโครงการท่องเที่ยวเกษตรสามารถเพิ่มรายได้และกระจายรายได้แก่เกษตรกรในชนบท โดยนำผู้บริโภคมาพบกับผู้ผลิตโดยตรง ถือเป็นการขยายฐานลูกค้าของเกษตรกรให้กว้างขึ้น สอดคล้องกับ ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2544: 161) ที่กล่าวไว้ว่า การเพิ่มขึ้นของปริมาณนักท่องเที่ยว ย่อมส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวในด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และชยันต์ วรรณะภูติ (2538: 9) ได้กล่าวว่า ธุรกิจการขายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้แก่ท้องถิ่น สำหรับรายได้นอกภาคการเกษตร จะเห็นว่า โครงการท่องเที่ยวเกษตรทำให้เกษตรกรมีรายได้นอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะรายได้จากการให้บริการเข้าชมสวน รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตให้นักท่องเที่ยว รายได้จากการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม รายได้จากการรับจ้าง และรายได้ค่ามัคคุเทศก์นำเที่ยว ซึ่งดำเนินการในลักษณะร่วมกันของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน มีทั้งประเภทที่พักค้างในหมู่บ้านได้และประเภทระยะสั้นไม่เกิน 1 วัน ในแต่ละจุดจะมีจุดเด่นโดยเฉพาะ (highlight) เช่น สวนเกษตรผสมผสาน ซึ่งเป็นการปลูกไม้ผลในพื้นที่ป่าโดยมี

สวนทุเรียนบริเวณพื้นที่สูง มีสวนลองกอง กลางสาต บริเวณเชิงเขา และมีสวนกาแฟ เป็นแนวรั้วแบ่งเขตพื้นที่ของเกษตรกรแต่ละราย แต่ในส่วนของรายได้จากการให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยว (Home Stay) ยังไม่สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดสุโขทัย และจังหวัดใกล้เคียง พฤติกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึงเป็นในลักษณะเข้ามาท่องเที่ยวช่วงเช้าเพื่อไปท่องเที่ยวแหล่งอื่น ๆ ในช่วงบ่าย หรือเข้ามาท่องเที่ยวช่วงเย็นก่อนจะกลับไปพักที่อุทยานแห่งชาติป่าคา ซึ่งที่พักมีความสะดวกและมีบรรยากาศสวยงามกว่า แสดงให้เห็นว่า โครงการท่องเที่ยวเกษตรบ้านดึกมีจุดเด่นด้านที่สวนเกษตรผสมผสาน แต่ในส่วนของบริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวยังไม่มีจุดเด่นเพียงพอที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาพักในพื้นที่ได้ อีกทั้งในบริเวณใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดเด่นมากกว่า ทำให้การบริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวคือความสำคัญลงไป

การเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพชีวิต

โครงการท่องเที่ยวเกษตรส่งผลให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรบ้านห้วยคมเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นในประเด็น เกษตรกรมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการ โครงการจะดำเนินการในลักษณะร่วมกันของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน เมื่อเกษตรกรต้องการได้รับผลประโยชน์จากโครงการก็จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการด้วย สอดคล้องกับ วิไลภรณ์ ชันดีสิทธิ์ (2541: 53) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อประโยชน์ของชุมชน เกษตรกรในชุมชนท้องถิ่นจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนการตัดสินใจและร่วมดำเนินการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์กับเกษตรกรในชุมชนอย่างแท้จริง

ในส่วนของคุณภาพชีวิตที่แย่ลง มีข้อบ่งชี้คือ 1) ประชากรในชุมชนถูกลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ถูกทำลายร่างกาย หรืออาชญากรรมอื่น ๆ เพิ่มขึ้น 2) ชุมชนมีปัญหายาเสพติดเพิ่มขึ้น 3) ชุมชนถูกรบกวนจากมลภาวะทางเสียงเพิ่มขึ้น 4) การกำจัดขยะด้วยวิธีเผาเพิ่มขึ้น และ 5) เกษตรกรมีเวลาพักผ่อนหย่อนใจลดลง กล่าวโดยรวมคือ เกษตรกรในพื้นที่ที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง ชุมชนมีปัญหายาเสพติดและการจัดการขยะเพิ่มขึ้น และมีเวลาพักผ่อนน้อยลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโครงการท่องเที่ยวเกษตรทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น เช่น มีจุดบริการนักท่องเที่ยว สถานที่จอดรถ สถานที่ชมวิว สถานที่จำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก รวมทั้งสถานที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ผลกระทบทางตรงคือ ด้านการคมนาคม ปริมาณยานพาหนะที่เข้า-ออกในพื้นที่ และการอุปโภคบริโภคของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ปริมาณขยะและมลภาวะทางเสียงในพื้นที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ส่วนผลกระทบอีกด้านคือ ประชาชนในพื้นที่มีสภาพทางเศรษฐกิจดีขึ้นทำให้ความสามารถในการอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้น และส่งผลต่อการจัด

การขยายในพื้นที่ในท้ายที่สุด สอดคล้องกับ สาริน บุญพิทักษ์ (2546: 12) ที่ระบุว่า ผลจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นชุมชนทำให้ ขนาดชุมชนเติบโตเร็วเกินไป ถ้าการจัดการมีประสิทธิภาพจะส่งผลกระทบบนโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

ด้านระบบสาธารณูปโภค พบว่า ภายหลังมีโครงการท่องเที่ยวเกษตร ทำให้ระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่บ้านดึกดีขึ้น โดยเฉพาะสภาพถนนเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ระบบน้ำประปา และระบบไฟฟ้า เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบร่วมกับองค์กรปกครองท้องถิ่นดำเนินการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่ให้ดีขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว กล่าวคือ การท่องเที่ยวทำให้ระบบสาธารณูปโภคภายในพื้นที่บ้านดึกได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น สอดคล้องกับ วิไลภรณ์ ชันติสิทธิ์ (2541: 53) เพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แล้ว โดยภาพรวมเกษตรกรรมมีความต้องการให้ความร่วมมือกับองค์กรปกครอง หรือหน่วยงานภาครัฐ ดำเนินการปรับปรุงพื้นที่ชุมชนในด้านต่าง ๆ คือ ด้านถนนซอยในหมู่บ้าน ระบบสาธารณูปโภค รวมทั้งการฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชม

การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม

โครงการท่องเที่ยวเกษตรส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมต่อเกษตรกรบ้านห้วยตมไปในทิศทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ เกษตรกรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับให้บริการนักท่องเที่ยว การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การผลิตของที่ระลึก เพิ่มขึ้น รวมถึงมีการทัศนศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวเกษตร ซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร ถือได้ว่าโครงการท่องเที่ยวเกษตรมีส่วนสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่น โดยเฉพาะเกษตรกรให้มีโอกาสได้เรียนรู้การทำธุรกิจอย่างจริงจัง นับว่าเป็นแนวทางที่ดีและเป็นพื้นฐานการทำธุรกิจต่อไปในอนาคต อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้พบกับผู้ที่ต้องการลงทุนทางด้านการเกษตร ก่อให้เกิดธุรกิจเกษตรเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการแปรรูปสินค้าเกษตร สอดคล้องกับ สาริน บุญพิทักษ์ (2546: 12) ที่ระบุว่า การท่องเที่ยวส่งผลกระทบบางทางสังคม คือ ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาการเรียนรู้ในทางสร้างสรรค์ มีการติดต่อทางสังคมที่มีรูปแบบมากขึ้น และสมาชิกชุมชนจะถูกกระตุ้นให้สนใจพัฒนาการศึกษาของตนเองและบริการทั้งการศึกษาในรูปแบบและนอกรูปแบบ ในด้านการบริการ การจัดการ และเทคนิคอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการศึกษา เรื่อง การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตรที่มีต่อเกษตรกรบ้านห้วยตม ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พบว่า หลังจากที่มีการดำเนินการ โครงการท่องเที่ยวเกษตรขึ้นภายในหมู่บ้านส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรบ้านห้วยตม โดยทางด้านเศรษฐกิจพบว่า เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นทั้งจากภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร ส่วนทางด้านสังคม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมีสิ่งสาธารณูปโภคเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันก็ส่งผลทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ลดลง เช่น ผลกระทบจากมลภาวะทางเสียง มีปัญหาขยะเพิ่มขึ้น เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะให้กับ 1) เกษตรกรอำเภอศรีสัชนาลัยและเกษตรกรจังหวัดสุโขทัยบริหารโครงการท่องเที่ยวเกษตร 2) คณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยวเกษตร 3) ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านตึก 4) การท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัยเพื่อจะได้นำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาบ้านห้วยตมหมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ให้มีความเจริญอย่างยั่งยืนต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกรอำเภอศรีสัชนาลัย และเกษตรกรจังหวัดสุโขทัยควรจะสนับสนุนวิทยากรที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องการท่องเที่ยวเกษตรเข้าไปฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรบ้านห้วยตม ให้มีความสอดคล้องกับแนวนโยบายของภาครัฐ

1.1 ควรจะสนับสนุนวิทยากรที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เข้าไปฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเพื่อจะได้เป็นการเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรและเป็นการเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่ของชุมชน

1.2 ควรจะช่วยส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเกษตรบ้านห้วยตมให้เป็นผู้ที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับคณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยวเกษตรบ้านห้วยตม

2.1 ควรจะสนับสนุนจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวโดยเน้นให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้ง

2.2 ควรจัดทำแผนควบคุมและหาแนวทางในการป้องกันกำจัดขยะเพื่อรองรับการขยายตัวของประชากรและนักท่องเที่ยว ก่อนที่ปัญหาขยะจะมีความรุนแรงและยากแก่การแก้ไข โดยเน้นให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วม

2.3 ควรจะเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาบ้านห้วยตมให้มีความเจริญอย่างยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านตึก

3.1 ควรจะสนับสนุนงบประมาณในด้านการวิจัยเข้าไปในวิจัยเรื่องของการท่องเที่ยวเกษตรบ้านห้วยตม เช่น ในเรื่องความต้องการของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง

3.2 ควรจะสนับสนุนงบประมาณในการจัดตั้งศูนย์บริหารนักท่องเที่ยวขึ้นภายในหมู่บ้าน โดยให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วม

4. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารการท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย

4.1 ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตรกรบ้านห้วยตมอย่างเป็นรูปธรรมสนับสนุน เช่น งบประมาณและบุคลากรในการให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

4.2 ควรช่วยเหลือด้านการประชาสัมพันธ์และจัดตั้งศูนย์บริหารการท่องเที่ยวเกษตรบ้านห้วยตม ให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว ทั้งในและต่างประเทศ

4.3 ควรเป็นที่ปรึกษาด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตรบ้านห้วยตม เช่น แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนการท่องเที่ยวประจำปี เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมหรือบริบทชุมชนอันเนื่องจากการดำเนินโครงการท่องเที่ยวเกษตร

2. ควรมีการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพของพื้นที่เพื่อดึงดูดเด่นของพื้นที่มาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อไป

3. ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนรอบข้าง ร่วมกับหน่วยงานท่องเที่ยว หรือบริษัทนำเที่ยว เพื่อค้นหาจุดเด่น และพัฒนาจุดเด่นของสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนบ้านตึกให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2536. นโยบายยุทธศาสตร์มาตรการส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- คณะผู้ดำเนินการโครงการวิจัยและพัฒนาระบบ ช่วยแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยด้วยคอมพิวเตอร์. 2525. อรรถาภิธาน. กรุงเทพฯ: ซี เอ็ม ยู เกชั่น.
- จิตพล หันนิพานิช. 2527. “บุคคล กลุ่มและองค์การ”. น. 112. ใน เอกสารการสอน ชุดวิชา องค์การและการจัดการ หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. 2530. บรรยายสรุปการประชุมกลุ่มย่อย: ผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชัยนต์ วรรณะภุติ. 2538. เวทีผู้ถูกท่องเที่ยว. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยและสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2540. วิถีไทย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. 2544. อุตสาหกรรมท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.
- ดิเรก ฤกษ์หรรษา. 2527. การพัฒนาชนบทเน้นหนักการพัฒนาสังคมและแนวความคิด ความจำเป็นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- ทวี หงษ์วิวัฒน์. 2527. “สรุปมติข้อเสนอแนะจากการประชุมเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน: นโยบายและกลวิธี” น. 1. ใน การประชุมวิชาการ. 10-12 กุมภาพันธ์ 2527 ณ ศูนย์ศึกษา นโยบายสาธารณะสุข. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธงชัย พุ่มพวง. 2544. “ท่องเที่ยวเกษตร”. วารสารส่งเสริมการเกษตร. 33, 166 (พฤศจิกายน): 6.
- นำชัย ทนุผล. 2531. วิธีเตรียมโครงการวิจัย. เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- _____. 2532. การวางแผนและการประเมินผลโครงการส่งเสริมการเกษตร. เชียงใหม่: สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- _____. 2537. เอกสารประกอบคำบรรยายในการฝึกอบรมหลักสูตรการศึกษาป่าชุมชน และเทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์เบื้องต้น. เชียงใหม่: สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- _____. 2540. “การท่องเที่ยวเกษตรนิเวศ”. น. 2. ใน เอกสารประกอบการบรรยายในการฝึกอบรมหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: ทำไม และอะไร 28 พฤศจิกายน 2540. เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

นิคม จารุมณี. 2544. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2536. มองอนาคต. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

_____. 2538. วัฒนธรรมชุมชนกับการท่องเที่ยว: เวทีผู้ถูกท่องเที่ยว. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. 2527. “รายงานการประชุมเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน: นโยบายและกลวิธี” น. 183. ใน การประชุมวิชาการ. 10-12 กุมภาพันธ์ 2527. ณ ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

บุญคง หันจางสิทธิ์. 2543. เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

ประเสริฐ ชัยพิภูลิต และ อรุณศักดิ์ ศรีสุขโข. 2534. “ผลกระทบของการท่องเที่ยวและข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในหมู่บ้านชาวเขา”. วารสารสถาบันวิจัยชาวเขา. 15 (2, 3, 5 กรกฎาคม-ธันวาคม): 48.

ปรัชญา เวสารัชช์. 2528. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท (รายงานการวิจัย) สถาบันไทยคดีศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2525. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: อักษรศิลป์การพิมพ์.

พงษ์อนันต์ สรรพานิช. 2538. ผลกระทบการท่องเที่ยวที่มีต่อประชาชนชาวภูเก็ต. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540. วิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

เพชร ชุมทรัพย์. 2531. “หลักกฎหมายว่าด้วยนิติกรรมและหนี้”. น. 21-31. ใน เอกสารการสอน ชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป หน่วยที่ 9-15. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ยศ สันตสมบัติ. 2544. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย.

รัชนิกร เศรษฐรัฐ. 2538. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2525. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- วรรณพร วินิชชานุกร. 2540. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: Ecotourism. กรุงเทพฯ: กองวิชาการ และฝึกอบรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- วรรณ วรษ์วานิช. 2539. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วันณรงค์ เหล่าประดิษฐ์. 2543. “ท่องเที่ยวเกษตร”. วารสารส่งเสริมการเกษตร. 30, 146 (มีนาคม): 12.
- วันที ภูมิภักธาคม, เล็ก ค่องสกุล และ หัษิม วงศ์ประยูร. 2540. ระบบเศรษฐกิจไทยและการสหกรณ์. เพชรบุรี: ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏ เพชรบุรีวิทยาลัยการณ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. 2531. การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. 2543. เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิไลภรณ์ ขันดิลลิต. 2541. ทรรศนะของเกษตรกรต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: การค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีพร สมบุญธรรม. 2537. “แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างไทยและอินโดจีน (ลาว เวียดนาม กัมพูชา)”. จุลสารการท่องเที่ยว. 13, 2 (เมษายน-มิถุนายน): 42-46.
- ศิริวรรณ วงศ์สมบัติ. 2533. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรใน อำเภอสันทรายและอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- สมพงษ์ เกษมสิน. 2526. การบริหารงานบุคคลแผนใหม่. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2539. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สันติภาพ จินดาแสง. 2532. “การผลิตและการตลาดในชนบท”. น. 28. ใน เอกสารการสอนชุด วิชาปัญหาการพัฒนาชนบทไทย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สาคริน บุญพิทักษ์. 2546. กิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนกับธารเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ของบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว ถึงอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สาขชล สันตสมบูรณ์ทอง. 2547. สถิติวิเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการตำรา คณะวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สุรีย์ บุญญานุพงศ์. 2539. รายงานการวิจัยผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สุวิทย์ งามแสง. 2536. รายงานการวิจัยผลกระทบและปัญหาที่เกิดจากทัวร์ป่า กับบริบทและเงื่อนไขทางสังคม เฉพาะกรณีเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่: องค์การเครือข่ายการจัดการทรัพยากรภาคเหนือ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เสาวลักษณ์ สิงหาโกวินท์. 2525. การพัฒนาบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อุทัย หิรัญโต. 2523. หลักการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตรที่มีต่อ
เกษตรกรบ้านห้วยตม ตำบลบ้านดึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของ วิทยานิพนธ์ ในการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครั้งนี้ นำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ของ วิทยานิพนธ์ แบบสัมภาษณ์นี้มี 3 ตอนประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบ
แบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ของโครงการท่องเที่ยวเกษตร

ตอนที่ 3 ข้อมูลปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรและแนวทางการจัดการโครงการท่องเที่ยวเกษตรของเกษตรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตรที่มีต่อ
เกษตรกรบ้านห้วยตม ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

แบบสัมภาษณ์หมายเลข.....

ชื่อเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์ นาย/นาง/นางสาว.....สกุล.....

บ้านเลขที่.....หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2547

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1. เพศ

☐ 1. ชาย

☐ 2. หญิง

2. อายุ.....ปี

3. ระดับการศึกษา

☐ 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ

☐ 2. ประถมศึกษาตอนต้น (ป.4)

☐ 3. ประถมศึกษาตอนปลาย (ป.6-ป.7)

☐ 4. มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) หรือ ปวช.

☐ 5. อนุปริญญา ปวส. ปวท. หรือเทียบเท่า

☐ 6.ปริญญาตรี

☐ 7. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. สถานภาพการสมรส

☐ 1. โสด

☐ 2. สมรส

☐ 3. หย่าร้าง

☐ 4. สามี/ภรรยาเสียชีวิต

5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน

☐ 1. ชาย.....คน

☐ 2. หญิง.....คน

6. จำนวนแรงงานในครัวเรือน.....คน (อายุ 15 ปีขึ้นไป)
☐ 1. แรงงานภาคเกษตร.....คน ☐ 2. แรงงานนอกภาคเกษตร.....คน
7. จำนวนแรงงานภาคเกษตร.....คน
☐ 1. ชาย.....คน ☐ 2. หญิง.....คน
8. จำนวนพื้นที่ถือครองทั้งหมด.....ไร่
☐ 1. พื้นที่ทำการเกษตร.....ไร่ ☐ 2. พื้นที่อยู่อาศัย.....ไร่
☐ 3. พื้นกร้างว่างเปล่า.....ไร่
9. สถานภาพการถือครองที่ดิน
☐ 1. ของตนเอง.....ไร่ ☐ 2. เช่า.....ไร่
☐ 3. อื่น ๆ (ระบุ).....ไร่
10. ลักษณะการถือครองที่ดิน
☐ 1. นส.3.....ไร่ ☐ 2. นส.3 ก.....ไร่
☐ 3. โฉนด.....ไร่ ☐ 4. สทก.....ไร่
☐ 5. ไม่มีเอกสารสิทธิ์.....ไร่
11. อาชีพหลักของครอบครัว
☐ 1. ทำสวน
 - ทุเรียน.....ไร่ - ลำไย.....ไร่
 - ลองกอง.....ไร่ - กาแฟ.....ไร่
☐ 2. ทำนา.....ไร่ ☐ 3. เลี้ยงสัตว์.....ไร่
☐ 4. ประมง.....บ่อ ☐ 5. การทำหัตถกรรม
☐ 6. ไร่นาสวนผสม (ทำสวน, ทำนา และเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่แปลงเดียวกัน).....ไร่
☐ 7. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
12. ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม.....ปี
13. พื้นฐานการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน
☐ 1. เป็นคนในพื้นที่เดิม ☐ 2. อพยพเข้ามาอยู่ใหม่

14. การเป็นสมาชิกกลุ่มของสมาชิกในครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1. ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย
 ☐ 2. กลุ่มเกษตรกร
 ☐ 3. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
 ☐ 4. กลุ่มยุวเกษตรกร
 ☐ 5. กลุ่มลูกค้าสหกรณ์การเกษตร
 ☐ 6. กลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส.
 ☐ 7. กองทุนหมู่บ้าน
 ☐ 8. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

15. แหล่งเงินทุนที่ใช้ทำการเกษตร

- ☐ 1. ของตนเอง
 ☐ 2. กู้ยืมมาจาก
 ☐ 2.1 ธ.ก.ส. จำนวน.....บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ.....
 ☐ 2.2 สหกรณ์การเกษตร จำนวน.....บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ.....
 ☐ 2.3 กลุ่มเกษตรกร จำนวน.....บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ.....
 ☐ 2.4 ธนาคารพาณิชย์ จำนวน.....บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ.....
 ☐ 2.5 พ่อค้าในท้องถิ่น นายทุน จำนวน.....บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ.....
 ☐ 2.6 ญาติพี่น้อง จำนวน.....บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ.....
 ☐ 2.7 เพื่อนบ้าน จำนวน.....บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ.....
 ☐ 2.8 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโครงการท่องเที่ยวเกษตรที่มีต่อเกษตรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสาขาลัย จังหวัดสุโขทัย

1. รายได้จากการทำการเกษตรระหว่างปี พ.ศ. 2544 และ ปี พ.ศ. 2546

1.1 รายได้จากการปลูกพืช

ชนิดพืช	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ปี 2544			ปี 2546		
		ผลผลิตรวม (กก.)	ราคาเฉลี่ย (บาท/กก.)	รายได้รวม (บาท)	ผลผลิตรวม (กก.)	ราคาเฉลี่ย (บาท/กก.)	รายได้รวม (บาท)
ทุเรียน							
ยางสด							
ลองกอง							
กาแฟ							
ข้าว							
รวม							

1.2 รายได้จากการเลี้ยงสัตว์ พ.ศ. 2544 และ ปี พ.ศ. 2546

ชนิดสัตว์ที่เลี้ยง	ปี 2544		ปี 2546	
	จำนวน (ตัว)	รายได้รวม (บาท)	จำนวน (ตัว)	รายได้รวม (บาท)
โค				
กระบือ				
สุกร				
ไก่				
เป็ด				
ประมง				
รวมรายได้จากการเลี้ยงสัตว์				

- รายได้ภาคเกษตรกรรม

ปี 2544	ปี 2546

2. รายได้นอกภาคเกษตร ระหว่างปี พ.ศ. 2544 และ ปี พ.ศ. 2546

ข้อความ	จำนวนรายได้ (บาท)	
	พ.ศ. 2544	2546
1. รับจ้างทั่วไป		
2. ค่าขาย		
3. เงินเดือน		
4. หักลดกรรม		
5. จำหน่ายสินค้าที่ระลึก		
6. ให้บริการรถนำเที่ยว		
7. ให้บริการช้างนำเที่ยว		
8. อัตราค่าบริการมัคคุเทศน์นำเที่ยว		
9. ให้บริการเข้าชมสวน		
10. จำหน่ายผลผลิตแก่นักท่องเที่ยว (ผลผลิตแปรรูป)		
11. บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยว		
12. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....		
รวมรายได้นอกภาคเกษตร		

- อัตราค่าบริการรถนำเที่ยว.....บาท/คน
- อัตราค่าบริการนั่งช้าง.....บาท/คน
- อัตราค่าบริการเข้าชมสวน.....บาท/คน
- อัตราค่าบริการมัคคุเทศก์.....บาท/ครั้ง
- อัตราค่าบริการที่พักแก่นักท่องเที่ยว.....บาท/คน/คืน
- นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวมากในช่วงเดือน.....ถึงเดือน.....
สาเหตุเนื่องจาก.....

- ประเภทของสินค้าที่ระลึกที่นำมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว

1.....	4.....
2.....	5.....
3.....	6.....

- รายได้รวมทั้งหมด

ปี 2544	ปี 2546

3. ค่าใช้จ่ายภาคการเกษตร ระหว่างปี พ.ศ. 2544 และ ปี พ.ศ. 2546

ข้อความ	จำนวนค่าใช้จ่าย (บาท)	
	ปี 2544	2546
1. ค่าปุ๋ยเคมี		
2. ค่าปุ๋ยคอก/ปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยชีวภาพ		
3. ค่าสารเคมีกำจัดโรค/แมลงศัตรูพืช		
4. ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช		
5. ค่าจ้างแรงงานพ่นสารเคมี		
6. ค่าจ้างแรงงานเก็บเกี่ยวผลผลิต		
7. ค่าขนส่งผลผลิต		
8. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง/น้ำมันหล่อลื่น		
9. ค่าจ้างไถ/ค่าจ้างตัดหญ้า		
10. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....		
รวมค่าใช้จ่ายภาคการเกษตร		

4. ค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตร

ข้อความ	จำนวนค่าใช้จ่าย (บาท)	
	ปี 2544	2546
1. ค่าอาหาร		
2. ค่ารักษาโรค/ค่ารักษาพยาบาล		
3. ค่าเสื้อผ้า/เครื่องนุ่งห่ม/เครื่องประดับ		
4. ค่าใช้จ่ายในงานสังคม		
5. ค่าใช้จ่ายในกิจกรรมทางศาสนา		
6. ค่าใช้จ่ายในการพักผ่อนหย่อนใจ		
7. ค่าศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลาน		
8. ค่าใช้จ่ายในการซื้ออุปกรณ์เครื่องใช้ภายในบ้าน (พัดลม, โทรทัศน์, ฯลฯ)		
9. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....		
รวมค่าใช้จ่ายนอกภาคการเกษตร		

- ค่าใช้จ่ายรวมทั้งหมด

ปี 2544	ปี 2546

5. ทรัพย์สิน ระหว่างปี พ.ศ. 2544 และ ปี พ.ศ. 2546

ประเภททรัพย์สิน	โปรดระบุจำนวนทรัพย์สิน	
	ปี 2544	2546
เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน		
1. สเตอริโอ		
2. โทรทัศน์		
3. เครื่องเล่น VDO		
4. เครื่องเล่น DVD/VCD		
5. ตู้เย็น		
6. พัดลม		
7. เครื่องซักผ้า		

ประเภททรัพย์สิน	ปี 2544	
	ปี 2544	2546
8. เครื่องคอมพิวเตอร์		
9. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....		
ยานพาหนะ		
1. รถจักรยาน		
2. รถจักรยานยนต์		
3. รถยนต์ 4 ล้อ		
4. รถบรรทุก 6 ล้อขึ้นไป		
เครื่องจักรและเครื่องทางการเกษตร		
1. รถแทรกเตอร์		
2. รถไถเดินตาม		
3. รถไถเดิน/รถไถเดิน		
4. เครื่องสูบน้ำ		
5. เครื่องพ่นยา		
6. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....		

6. ภาระหนี้สินของท่านระหว่างปี พ.ศ. 2544 และ ปี พ.ศ. 2546

แหล่งเงินทุน	ปี 2544		ปี 2546	
	จำนวนเงินกู้ (บาท)	อัตราดอกเบี้ย (%)	จำนวนเงินกู้ (บาท)	อัตราดอกเบี้ย (%)
1. สหกรณ์การเกษตร				
2. ธ.ก.ส.				
3. ธนาคารพาณิชย์				
4. พ่อค้าท้องถิ่น/นายทุน				
5. เพื่อนบ้าน				
6. ญาติพี่น้อง				
7. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....				
รวมจำนวนหนี้สินทั้งหมด				

7. ภาพชีวิต หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวในระหว่างปี พ.ศ. 2544 และ ปี พ.ศ. 2546

ข้อความ	ปี 2544	ปี 2546
1. ปริมาณอาหารที่ใช้บริโภคในครอบครัว เพียงพอ	☐ เพียงพอ ☐ ไม่เพียงพอ	☐ เพียงพอ ☐ ไม่เพียงพอ
2. มีเสื้อผ้า/เครื่องประดับชุดใหม่	☐ เพียงพอ ☐ ไม่เพียงพอ	☐ เพียงพอ ☐ ไม่เพียงพอ
3. เวลาในการพักผ่อนหย่อนใจ	☐ มีน้อย ☐ มีมาก	☐ มีน้อย ☐ มีมาก
4. เวลาพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน	☐ มีน้อย ☐ มีมาก	☐ มีน้อย ☐ มีมาก
5. บุตรหลานของท่านได้เรียนต่อเมื่อจบการ ศึกษาภาคบังคับ	☐ ไม่ได้เรียน ☐ ได้เรียนต่อ	☐ ไม่ได้เรียน ☐ ได้เรียนต่อ
6. มีเวลาได้ร่วมกิจกรรมสาธารณะ	☐ ไม่ได้ร่วม ☐ ลดลง ☐ ปานกลาง ☐ ทุกครั้ง	☐ ไม่ได้ร่วม ☐ ลดลง ☐ ปานกลาง ☐ ทุกครั้ง
7. การเจ็บป่วยของสมาชิกในครอบครัว	☐ น้อย ☐ ปานกลาง ☐ มาก	☐ น้อย ☐ ปานกลาง ☐ มาก
8. เมื่อสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วยได้รับการ รักษาทุกคน	☐ ทุกคน ☐ ไม่ทุกคน	☐ ทุกคน ☐ ไม่ทุกคน
9. วิธีการปฏิบัติเมื่อสมาชิกในครอบครัวมี อาการเจ็บป่วย (เป็นหวัด, ปวดหัว, ตัวร้อน, ถูกของมีคมบาด)	☐ กินยาแผนโบราณ / สมุนไพร ☐ กินยาชุด ☐ ใช้น้ำสมุนไพร ประจำบ้าน	☐ กินยาแผนโบราณ / สมุนไพร ☐ กินยาชุด ☐ ใช้น้ำสมุนไพร ประจำบ้าน
10. ในครอบครัวท่านมีคนได้รับอุบัติเหตุที่เกิด ขึ้นภายในชุมชนของท่านหรือไม่ (เช่น ขับรถชนกัน, ถูกรถชน)	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
11. ครอบครัวของท่านถูกรบกวนจากเสียง	☐ ถูกรบกวน ☐ ไม่ถูกรบกวน	☐ ถูกรบกวน ☐ ไม่ถูกรบกวน

ข้อความ	ปี 2544	ปี 2546
12. ครอบครัวของท่านถูกรบกวนจากฝุ่น ละออง กลิ่นเหม็น หรือมลพิษทางอากาศ	☐ ถูกรบกวน ☐ ไม่ถูกรบกวน	☐ ถูกรบกวน ☐ ไม่ถูกรบกวน
13. ชุมชนของท่านมีปัญหาขยะ	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
14. วิธีการกำจัดขยะของท่าน	☐ เผา ☐ ฝังกลบ ☐ นำไปทิ้งที่อื่น	☐ เผา ☐ ฝังกลบ ☐ นำไปทิ้งที่อื่น
15. ชุมชนของท่านมีปัญหาเรื่องยาเสพติด	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
16. ครอบครัวของท่านถูกลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ถูกทำร้ายร่างกาย หรืออาชญากรรมอื่น ๆ	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี

8. สิ่งสาธารณูปโภคและเส้นการคมนาคม ในหมู่บ้าน ระหว่างปี พ.ศ. 2544 และ ปี พ.ศ. 2546

ข้อความ	ปี 2544	ปี 2546
1. บ้านของท่านมีไฟฟ้าใช้	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
2. บ้านของท่านมีโทรศัพท์ใช้	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
3. ชุมชนของท่านมีโทรศัพท์สาธารณะ	จำนวน.....ตู้	จำนวน.....ตู้
4. บ้านของท่านมีน้ำประปาใช้	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
5. สภาพถนนภายในชุมชนของท่าน	☐ ลูกรีง ☐ ลาดยาง ☐ คอนกรีตเสริมไม้ไผ่	☐ ลูกรีง ☐ ลาดยาง ☐ คอนกรีตเสริมไม้ไผ่
6. สภาพถนนเข้าสู่สวนของเกษตรกร	☐ ลูกรีง/ดิน ☐ ลาดยาง ☐ คอนกรีตเสริมไม้ไผ่	☐ ลูกรีง/ดิน ☐ ลาดยาง ☐ คอนกรีตเสริมไม้ไผ่
7. สภาพถนนเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนของท่าน	☐ ลูกรีง/ดิน ☐ ลาดยาง ☐ คอนกรีตเสริมไม้ไผ่	☐ ลูกรีง/ดิน ☐ ลาดยาง ☐ คอนกรีตเสริมไม้ไผ่

9. การฝึกอบรมท่านมีส่วนในการเข้ารับการฝึกอบรมในด้านเกษตรและความรู้เกี่ยวกับโครงการ
ท่องเที่ยวเกษตร เพื่อให้เกิดความชำนาญ ระหว่างปี พ.ศ. 2544 และ ปี พ.ศ. 2546

ข้อความ	จำนวนครั้งในการฝึกอบรม	
	ปี 2544	ปี 2546
1. การฝึกอบรมทางด้านการปลูกพืช		
2. การฝึกอบรมทางด้านการเลี้ยงสัตว์		
3. การฝึกอบรมทางด้านประมง		
4. การฝึกอบรมเกี่ยวกับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว		
5. การฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตของที่ระลึก		
6. การฝึกอบรมเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น		
7. การทำนุบำรุงศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวเกษตรอื่น ๆ		
8. การอบรมเรื่องอื่น ๆ ที่น่าสนใจ (โปรดระบุ).....		

10. การมีส่วนร่วมในสังคม ท่านและสมาชิกภายในครอบครัวมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ
ของชุมชนระหว่างปี พ.ศ. 2544 และ ปี พ.ศ. 2546

ข้อความ	จำนวนครั้งในการ เข้าร่วมทำกิจกรรม	
	ปี 2544	ปี 2546
1. กิจกรรมพัฒนาสาธารณะประโยชน์		
2. ด้านกีฬา		
3. กิจกรรมทางศาสนา/ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น		
4. การออกเสียงเลือกตั้ง/ประชามติ		
5. งานบุญต่างภายในชุมชนและนอกชุมชน		
6. การประชุมกลุ่ม/ประชุมประจำหมู่บ้าน		
7. การประชุมเกี่ยวกับโครงการท่องเที่ยวเกษตร		
8. การมีส่วนร่วมในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผล กระทบของโครงการท่องเที่ยวเกษตรในชุมชน		

ข้อความ	จำนวนครั้งในการเข้าร่วมทำกิจกรรม	
	ปี 2544	ปี 2546
9. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน		
10. การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน (เช่น การปลูกต้นไม้ การปลูกป่า การป้องกันรักษาป่าไม้ การรักษาแหล่งน้ำ ฯลฯ)		
11. การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อมของชุมชน (เช่น การกำจัดขยะมูลฝอย การระบายหรือกำจัดน้ำเสีย ทำการป้องกันและควบคุมการเกิดเสียงดัง หรือการเกิดกลิ่นเหม็น หรือการเกิดฝุ่นควัน เป็นต้น)		

11. การรับข้อมูลข่าวสาร ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการตลาด ด้านอาหารการกิน ด้านสุขภาพอนามัย ด้านกฎหมายที่ควรรู้หรือด้านข่าวสารบ้านเมือง ระหว่างปี พ.ศ. 2544 และ ปี พ.ศ. 2546

ข้อความ	จำนวนครั้งในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	
	ปี 2544	ปี 2546
1. ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน		
2. สมาชิก อบต. ของหมู่บ้าน		
3. การพูดคุยกับเพื่อนบ้าน		
4. เจ้าหน้าที่ของรัฐ		
5. หนังสือพิมพ์		
6. นิตยสาร		
7. วารสาร		
8. แผ่นพับ/ใบปลิว		
9. วิทยุ		
10. โทรทัศน์		
11. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....		

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรค เป็นการศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการจัดการโครงการท่องเที่ยว
เกษตรของเกษตรกรบ้านห้วยตม หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านดึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ข้อความ	ปี 2544	ปี 2546
1. ปัญหาที่ดินทำกินอยู่เขตป่าสงวน	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
2. ปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
3. ปัญหาขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
4. ปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืช	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
5. ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
6. ปัญหาผลผลิตไม่มีคุณภาพ	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
7. ปัญหาขาดแรงงานภาคเกษตร	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
8. ปัญหาขาดแรงงานภาคเกษตร	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
9. ปัญหาการคมนาคมขนส่ง	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
10. ปัญหาขาดความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
11. ปัญหาขาดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกษตร	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
12. ปัญหาขาดความรู้เกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
13. ปัญหาขาดความรู้ในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี
14. ปัญหาในการบริหารจัดการโครงการท่องเที่ยวเกษตร	☐ มี ☐ ไม่มี	☐ มี ☐ ไม่มี

ภาคผนวก ข
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นางสาวจิรฐา หินเดช
เกิดเมื่อ	2 มีนาคม 2512
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2530 มัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสารภีพิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2533 ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค วิทยาลัยเกษตร กรรมลำพูน จังหวัดลำพูน พ.ศ. 2535 เทคโนโลยีการเกษตรบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยี การเกษตรแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2536-2547 เจ้าพนักงานการเกษตร 2-4 สำนักงานเกษตร อำเภอศรีสันกาลย์ จังหวัดสุโขทัย
ปัจจุบัน	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 5 สำนักงานเกษตร อำเภอดุสิต จังหวัดสุโขทัย